

השותפין פרק ראשון

וְכֵן בְּגִינָה - מקום שבו צומחים פירות וירקות, הרי סתמיה כמקום שנהגו לגדור ומהייבין אותו לגדור כששכנו דורש. אבא בברקא - שדות תבואה, הרי סתמה כמקום שנהגו שלא לגדור ואין מהייבין אותו לגדור, אלא אם רצה אחד מהם לבנות כותל, בונים לתוף השטח שלא ובונה הכותל רק בשטחו, ונעשה חזית - סימן על ידי עיבוי הכותל או תוספת טיט - מכחזין - לכיוון חבירו, לתזכורת שכנה את הכותל בעצמו ובשטחו. לפיכך - כיון שבקעה לא היה יכול האחד לכפות את חבירו לבנות את הכותל באמצע, ובנה רק בעצמו בשטחו ועשה חזית להיכר שהוא שלו כתקנת חכמים, אם ברבות הימים נפל הכותל, המקום והאבנים שלא. ואם בכל זאת מלכתחילה עשו את הכותל בבקעה מדינת שניהם, שחבירו הסכים להשתתף עמו, בונים את הכותל באמצע החצר, שכל אחד נותן משטחו בונה, ונעשין חזית מפאן ומפאן לתזכורת ששניהם בנאוהו ובשטח שניהם, ורפיכה אם נפל הכותל, המקום והאבנים שלא שניהם.

גמרא. סבריה - סברו בני הישיבה, מאי - מה הפירוש תיבת 'מחיצה' השנויה במשנה, פירושה, גודא - כותל, וכן מצינו לשון 'מחיצה' על כותל, פדתנא, מחיצת בין הכרם המבדילה בין הכרם לשרדה תבואה, ששפך, אומר לו בעל התבואה לבעל הכרם, גודר שוב את המחיצה כדי שלא יאסרו גפניך את תבואתי שלא תיאסר משום כלאים, חרה ונפך, אומר לו בעל התבואה לבעל הכרם שוב, גודר,

פרק זה יבאר דיני חלוקת השותפים, מתי כופים זה את זה לחלוק ומה יבנו ביניהם, ומה הדין כשנפלה המחיצה, וכן דיני כפיית השתתפות עם כל בני המבוי ועם כל בני העיר בצרכיהם המשותפים. במשנתנו יתבאר דין שותפים שרוצים לחלוק בחצר, גינה ובקעה.

משנה. השותפין שיש להם חצרי בשותפות, שרצו לעשות מחיצה בקצרי - לחלוק את החצר בין שניהם, בונים - יכול אחד מהם לחייב את השני לבנות את הכותל באמצע החצר, שכל אחד נותן משטחו בשוה. מקום שנהגו לבנות את הכתלים בגויל - אבן מסותתת, או בגויל - אבן שאינה מסותתת, או בכפיסין - לבנה חצויה מלאה בטיט, או בלבינין - לבנה שאינה חצויה, כך בונים את הכותל הזה שביניהם. הפל מנהגיה הדינה, ולא יכול אחד לכפות את חבירו לבנות בחומר אחר. ומבאר המשנה, גויל עובי ששה טפחים, ולכן זה נותן משטח חצירו שרצה שיהיה, וזה נותן שרצה שיהיה, בגויל, שעוביה חמשה טפחים, זה נותן משטחו שרצה שיהיה ומחצה וזה נותן שרצה שיהיה. בכפיסין, שעוביים ארבעה טפחים, זה נותן שרצה שיהיה וזה נותן שרצה שיהיה. בלבינין, שעוביין שלשה טפחים, זה נותן שרצה שיהיה וזה נותן שרצה שיהיה. לפיכך - כיון שהיה יכול האחד לכפות את חבירו לבנות את הכותל באמצע בשני חלקי שניהם, בודאי שעשה כן, ולכן אם ברבות הימים נפל הכותל, המקום והאבנים שלא שניהם, ואין אחד מהם יכול לטעון שבנה את הכותל לבדו בחלקו, אף על פי שכעת כל האבנים נפלו בחלקו.

כדלהלן, וממלאים עוד טפח טיט בין שני החצאים, הרי ארבעה טפחים. יא. רש"י על פי הגמרא להלן (ד, א). והתוספות הוסיפו שהאבנים שהו ברשות הרבה זמן לאחר שנפלו, עד שבא חבירו וערער, אינו יכול לומר לו כיון שלא ערערת זמן רב כשהיו האבנים ברשותי הרי אני נאמן שהאבנים שלי במיגו שהייתי יכול לומר קניתי ממך, משום שברור כשמש ('אנן סהדי') שכיון שהיו יכולים לכפות זה את זה בודאי עשו כן ובנו את הכותל ביחד (זה נקרא מיגו נגד עדים ולא מועיל). כתבו ד"ה גינה) כתבו ירוק. כא. כך מפרש רבא בגמרא להלן (ד, א), עיין שם. כב. הרמב"ם פירש "חזית" מלשון מחזה כלומר דבר הנראה להודיע למי הוא הכותל. וכן פירש ביר רמה. ומה שפירש רש"י בדף ד, א (ד"ה מכפיה) שהוא מלשון קצה, זה רק לדעת רב הונא שם. חידושי חתם סופר ד, א. כג. עיין שתי דעות להלן ד, א-ב. כד. לישנא קמא של רב הונא להלן ד, א. כה. רוב הראשונים כתבו שבחצר לא מועילה חזית, ואפילו יש חזית מצד אחד, הכותל של שניהם. אך יש אומרים שגם בחצר מועילה חזית. כו. רק משום שתקנו חכמים שיעשה חזית לכן אם נפל הכותל המקום והאבנים שלו, אך לולא תקנת חכמים הרי שהחזית לא היתה מהווה הוכחה מספיקה. יד רמה. כז. הגמרא להלן (ד, א) תקשה מדוע לא נאמר שאף אחד מהם לא יעשה חזית, וממילא נדע ששניהם בנאוהו. כח. אין הפירוש כאן שרק סברו כך ולא נשאר למסקנה, כי באמת גם למסקנה כך טוברת הלשון הווי, אך כיון שיש עליה קושי כדלהלן, והתירושים דחוקים הם, קראתה הגמרא 'סבריה'. ועוד שמצינו לשון 'סבריה' כשנשאר כן גם למסקנה, תוספות. מכאן ואילך נקרא לשיטה זו שבגמרא 'לישנא קמא' כלשון המפרשים. כט. רש"י. ואין כוונתו דוקא כותל אבנים, שהרי להלן במחיצת הכרם אין שום הוכחה שהיא כותל אבנים דוקא, אלא כוונתו לכותל שהוא מחיצה סתומה, פני שלמה. לו. מפורש בכמה משניות לשון 'מחיצה' על כותל (וכדלהלן בתוספות ב, ב ד"ה ואימא), אך הגמרא העדיפה להביא הברייתא דלהלן כיון שיש בה גם חידוש גדול של דינא דגרמי, רמב"ן רשב"א ונמוקי יוסף. לא. יש גורסים 'כדתנן', והעיר רבינו תם שאינה משנה בשום מקום, אלא היא ברייתא, אמנם אולי שייך לקרואה 'תנן' משום שהיא מסתמכת על משנה (כלאים ז, ד), תוספות ור"ן. לב. כאן ראינו שמחיצה פירושה גודא, כלומר כותל. לד. וקוראים לזה 'מחיצת הכרם' דוקא, ולא 'מחיצת הזרעים' או 'מחיצת התבואה', כי בעל הכרם חייב לגודרה וכדלהלן, כוס הישועות. לה. אסור מן התורה לזרוע שדה כרם בצמוד לשרדה תבואה, שנאמר (דברים כב, ט) "לא תזרע כרמך כלאים". וחכמים גזרו להרחיק ארבע אמות כדי עבודת הכרם (שבעל הכרם מסתובב שם עם מחירשתו), ואם יש מחיצה בין השרדה תבואה בעל התבואה ובעל הכרם לסמוך יכולם עד המחיצה ממש. וכשנפלת המחיצה יש לגודרה מיד שוב, שאם לא יגדורה ובינתיים תגדל התבואה צמודה לכרם, אם הוסיפה התבואה יותר משיעור אחד ממאתים, נאסרה, ובעל הכרם שלא גדר חייב לשלם הפסד אם התרו בו לגדור. לה. גירסת רבינו גרשום 'אומרים לר, כלומר בית דין. וזהו מדין התראה (עיין תוספות) לה. הטעם שהחייב הוא דוקא על בעל הכרם ולא על בעל התבואה, לפי התוס' כי הוא המזיק את התבואה על ידי שיביא מחירשתו בשדה חבירו, (תוספות בבא קמא ק, ב ד"ה אומר [מהר"ם כאן]). אמנם ברש"י מבואר שהחייב לגדור הוא משום כלאים, ואם כן קשה מדוע החייב דוקא על בעל הכרם, והרי כשם שבעל הכרם מזיק את התבואה כך בעל התבואה מזיק את הכרם. וכתב המאירי שהכרם הוא האוסר את התבואה, על ידי שהגפנים משתרשים ומגדילים נופים והולכים אצל הזרעים ויונקים מהם. ויש אומרים שמדובר כאן שאין ענבים בכרם, לכן רק בעל הכרם הוא המזיק את התבואה ולא ניוק, שיטה מקובצת (בבא קמא שם). לו. כיון שיכול בעל הכרם לטעון שסבר שצריך לגדור רק פעם אחת, ולא ישלם ההיזק כשהתבואה תיאסר כדלהלן, לכן מתרים בו שוב. ובפעם השלישית יש להסתפק האם חייבים להתרות בו, תוספות.

א. המאירי. ב. נקט 'השותפין' עם ה"א, כי דברי המשנה מוסבים על השותפים שבסוף מסכת בבא מציעא, כמו שכתבו התוספות כאן, תורת חיים. ועוד יש לומר שהכרם מוסבים על 'השותפין' בפרשת דברים "ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו", ופירש רש"י בשם הספרי, "גרו" היינו עסקי דירה בין חלוקת אחים וכו', חתם סופר. ואפשר גם לומר ששייך ה"א הידיעה כשממשיך אחר כך 'אשר' או 'ש', כגון 'ובאו את הארץ אשר שלחתנו' [במדבר ג, כז], "מי האיש אשר בנה בית" [דברים כ, ה], פני שלמה. ג. ואם החצר אינה שלהם אלא בשכירות, נחלקו הרמב"ם (הלכות שכנים א, ג) והטור (קצא) אם גם כן מחייבים זה את זה לבנות את הכותל באמצע. ד. כל חצר בזמן חז"ל היו פתוחים לתוכה כמה בתים, והחצר היתה לפני הבתים ושם היו עושים את רוב צרכיהם, רש"י. [נאחזי הבית נקרא 'רחבה' (עיין להלן ו, ב). והחצרות פתוחות למבוי, והמבוי פתוח לרשות הרבים (עיין להלן א, ב)]. ה. והיא קטנה, שאם יחלקוה יש לכל אחד מהם פחות מארבע על ארבע אמות. משום שאם היא גדולה ויש בה כדי חלוקה [שיש בה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה כמבואר במשנה להלן א, א] לא שייך לומר 'שרצו' לעשות מחיצה, שהרי אחד כופה את השני לחלוק. כך הביאור ללישנא בתרא דלהלן (ג, א), ונבאר את המשנה כמותה, כי היא הלשון העיקרית (תוספות כאן), ואחר כך נבאר בהערה להלן את המשנה לפי לישנא קמא. ו. הגמרא תבאר בדף ג, א מה מועיל מה שרצו. ז. נקט 'בחצר', ללישנא קמא שהיוק ראה אינו היוק, לומר שדוקא בחצר אינו היוק אבל בבית הוא היוק. וללישנא בתרא שהיוק ראה הוא היוק, לומר שאפילו בחצר הוא היוק ולא רק בבית, רשב"א ור"ן. ח. כך ביאר המשנה ללישנא בתרא. ועיין להלן ללישנא קמא. ט. משום שהיוק ראה שמה היוק (=הניק שאדם רואה לתוך חצר חבירו נחשב היוק שיכול לתובעו בדיון על זה לבנות מחיצה המונעת ראייה), כפי שיבואר להלן בגמרא ללישנא בתרא. ועיין להלן ללישנא קמא. י. עד כאן ביאר המשנה לפי לישנא בתרא, שלפי לשון זו בחצר שיש בה דין חלוקה אחד יכול לכפות את השני לבנות כותל, והמשנה מדברת בחצר שאין בה דין חלוקה, שאם הסכימו ביניהם לעשות מחיצה, כלומר לחלוק, אזי אחד כופה את השני לבנות כותל משום היוק ראה. וכעת נבאר לפי לישנא קמא, השותפין שיש להם חצר (אפילו גדולה) ביחד, שרצו - שהסכימו שניהם (כי אי אפשר לכפות אחד את חבירו, משום שהיוק ראה אינו היוק) לעשות מחיצה בקצרי - לבנות כותל בחצר בין שניהם, והקנו זה לזה להתחייב לבנות כותל, כעת פוזנין - אחד יכול לחייב את השני לבנות את הפותל - ממש מחיצה קלה נמוכה או מלאה חלונות) באמצע החצר, שכל אחד יתן משטחו בשוה. יא. יש אומרים כמנהג בניני העיר, ויש אומרים כמנהג השותפים כשבונים כותל בחצרותם, עיין רבינו יונה ורשב"א. יב. הראשונים נחלקו האם דין כפיה זו לבנות דוקא כמנהג המדינה זהו רק כשלא הסכים אחד מהם לבנות את כל הכותל בתוך שטחו, אבל אם אחד מהם רוצה לבנות את כל הכותל בתוך שטחו יכול לבנות מכל סוג שהוא גם שלא כמנהג המדינה, או לא. עיין רבינו יונה, רשב"א, ר"ש ועוד. יג. הגמרא (ד, א) מבאר שבדין המחיצה 'יכל כמנהג המדינה' בא לרבות גם 'הוצא ודפנא', כלומר לולבים וענפים, שבמקום שנהגו לבנות מחיצה דקה שכזו, יבנו כך. ונחלקו הראשונים מה הדין אם נהגו בעובי אף פחות מכך, עיין תוספות ורמב"ן. יד. ואם נהגו כולם שלא לגדור כלל, נחלקו הראשונים האם כופים לבנות כממשנה או לא. עיין רבינו יונה ורשב"א. ובעיר חרשה שאין בה מנהג, דעת רבינו יונה והרשב"א שאינו חייב אלא כפחות שבכתלים המנויים במשנה, כלומר בלבנים. דעת המאירי שחייב כיותר שבכתלים, כלומר בגויל. והרמ"א (קנו, ד) תב שיעשה כפי ראות עיני הדיין על פי מומחים. טו. כלומר כמנהג רוב המדינה, ואם המנהג חלוק חצי חצי ילכו לקולא, יד רמה. טז. המשנה מפרטת כעת עובי של כל סוג, שאם נהגו ביותר עבה מכך אין האחד יכול לכפות את חבירו לעשות אלא כשיעור המפורש במשנה, תוספות. יז. ולא כתבה המשנה בקצרה בכל אחד את העובי המלא, שלא נחשוב שזה העובי שנותן כל אחד מהם, תוספות. יח. שהכפיה מורכב משני חצאי לבנה שכל אחד עוביו טפח וחצי, כי הלבנה עוביה שלשה טפחים

(א) לקמן ג. ז"ק ק. (מוספפה בלח"פ פ"ג)

הגהות ה"ח
(א) במשנה בגי' זו טעם: (ב) ת"י ד"ה אומר וכו' דהוא תמונה:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לפיכך וכו' מנא דאי בעי אמר מפרש לקוחיה. קשה ל' למ"ל מתי מנא ולא בפשוטו כי היכי דלאמון לקוחיה מכה דהוה הדין מכה שהוה עלו ה"י ה"א לאמון משוהו הכנה מוכח שהוה צ"ח משלו ומאי אולמי' טעמא לוקח טעמא עליו כמ"י:

לאוקמי גירסא

- [א] צ"ל כדתניא [גליון]
- [ב] עששאה [באורח חיים]
- [ג] פירי [הענין שפירוש]
- [ד] ג"א וכו' [גליון, וכו']
- [ה] דא"ל [באורח חיים, וכו']
- [ו] כתיב [ק: ד"ה אומר]

השותפין. שיש להן חצר בשותפות וצמי שניהן פתוחין לתוכו וכל חצירות ששנו חכמים לפני הבתים הן ורובן תשמישן בחצר: **באמצע.** זה נותן מחלקו חצי מקום עובי הכותל וכן זה: גוי' גזית כפיסין. הכל מפרש בגמרא: **הב"ב** כמנהג המדינה. אם מנהג לבנות בגויל אין צבירו יכול לומר איני חפץ אלא גזית: זה נותן ג' טפחים ב'. עובי כותל גויל ו' טפחים ושל גזית חמשה ושל כפיסין ד' ושל לבנים ג': **לפיכך.** הואיל וצתלתל הבנין חייבוס חכמים לבנות זין שניהם אם נפל הכותל לאחר שנים רבים אין האחד יכול לומר כל הכותל צבנה בחלקי ומשלי זה האבנים אע"פ שהחזק יוטר מחצירו וכוונן שפול הכותל בחלקו כדמפרש בגמ': וכן בגינה. מחייבין את שניהן לבנות במקום שנהגו לגדור בלמע"ל: **אב"ב** בבקעה. שדה הלזן: מקום שנהגו בו' בגמ' מפרש מאי קאמר: ועושה חזית מבחוץ. מפרש בגמ': ועושה חזית מבואן ומכאן. להודיע ששניהם עשאוהו: **גמ' גורא.** (כדתנין). דקרי מנא לגודא מחייה: מחיצת הכרם. שסמוך לשדה הלזן של צבירו: **אומר.** ל' לזעל הכרם גדול אתה שלא יאסרו גפניך את תבואת השדה משום כלאים סוף שסמך צעל השדה את זרעו וסמוך לגדר כדתנין בפרק שני (דף טו). היה גדר צינתיים זה סומך לגדר מכאן את אילנותיו וזה סומך לגדר את זרעו מכאן וכשאיין שם גדר חנן צ"פ שני לא יטע אדם אילן סמוך לשדה צבירו א"כ הרחיק ממנו ד' אמות כדי עבודת הכרם דזהכי הו' כלאים: חזרה ונפרצה **אומר** ל'. לגדור:

השותפין. כולה זיקין חדא מסכתא היא כדאמרין צהגול קמא (ז"ק דף קג.) וצ"ק ד"ע (דף קד.) ואפי' לא הו' חדא מסכתא לריך לפרש למה נשנית מסכתא זו אחר צ"מ כדאשכחן דדייק גמ' צריש מס' שזעוהו (דף קד): מכדי תנא ממכות סליק מ"ש דקתני שזעוהו וכן צכנה מקומות והא' דלמור (ז"ק קג.) צתרי מסכתות אין סדר למשנה היינו לענין מחלוקת ואח"כ קתם משום דרבי לא שנה לתלמידיו כסדר המסכתות ופעמים שנה האחרונה קודם הראשונה ואור"י דהיינו טעמא משום דקאי אהך פירקא דלעיל (צ"מ דף קטו): הצית והעלייה של צ' שנפלו חולקים צענים וכו' וקרי להו חסם צגמ' שותפין וקתני נמי (שם דף קמ): צ' גנות זו ע"ג זו וירק צינתיים דהו' ענין שותפות:

כפיסין. מפרש בגמ' ארתי וקשה לר"י והכתיב (תנזק ט) וכפיס מעץ יעננה משמע שהוא של עץ ואור"י דשמתא הו' מניחין עצים למלמלה ומלמטה: **בגוי' זה נותן ג' טפחים ב'.** והא' דלא קאמר גויל ו' טפחים משום דלא נעמי לממור ל' לכל אחד וא"ת אחאי אצטרך למימתי מדת גויל וגזית כיון דתנן הכל כמנהג המדינה כמו שנהגו כן יעשו וי"ל דאם נהגו יותר מו' בגויל לא יעשה וכן כולם אלא כשיעור המפורש ומיהו אם נהגו לעשות פחות מו' יעשה כפילו אם נהגו כהואל ודפנא יעשה כדמפרש בגמרא וא"ת ומאי צעי צגמ' הכל כמנהג המדינה לאחיי מאי ומשני לאחיי אחרת דהיינו כהואל ודפנא לימא לאחיי כמנהג כל המקומות כמו שנהגו ונראה לר"ת דדוקא כהואל

א א מ"י פ"ה מהל' שנים הל' יד קמנ עשין פז טו"ע ח"מ סי' קמ טעמ' פ:

ב ב מ"י שם הלכה טו טו"ע ע' ספיק ד:

ג ג מ"י שם הלכה יז טו"ע ט: ד ד מ"י שם טו"ע ע' שם ספיק ה:

ה ה ד מ"י שם הלכה טו וסמנ שם טו"ע ע"מ סי' קמ טעמ' פ:

ו ו מ"י שם טו"ע ע' שם ספיק ד:

ז ז מ"י פ"ז מהל' בלח"פ ח"מ קמנ לחי' רפ טו"ע י"ד סי' קמ טעמ' מו:

פירוש רבינו גרשום מאור הגולה

פ"ק ראשון השותפין דאית להו חצר בשותפות ונתמזו לחלוק ולעשות מחיצה: בנין את הכותל לאמצע: גמ' גורא. כותל: כדתניא (הרשב"א) לוח היה לו שיה תבואה וזה היה לו כרם והיה כותל מחיצה מפסקת בין השדה לכרם. ועכשיו נפרצה מחיצת כרמו ויש לחוש שלא יתערבו הדברים בכרם. ואמרם לו בית דין לבעל הכרם גודר.

(ב) עי' בתוס' כאן ד"ה כדתניא.

ביאורי הראשונים

מקום שנהגו לבנות גויל גזית וכו' כתב מורי ז"ל דבעיר חרשה אין אחד מהם יכול לכופף את חבריו אלא בפחות שבחללים הנוכח במשנה או בכפיסין או לבנים אבל מכל מקום בהוצא דפנא לא רשב"א (שם מקולפת). אפילו אם לא נהגו לעשות אלא מהוצין או מנסרים דקים אין יכולין לכופף יותר מכאן כיון שפסיר היק ראייה מעליהם. וכתב הרשב"א ד"ל דה"ה נמי אם נהגו בפחות מזה במחיצת שאין יכולין לכופף ביותר אבל ר"ת כתב שאם נהגו בפחות מזה אינו כלום ואין הולכין אחריו, ואם אין מנהג ידוע בעיר כתב הר"ר שיה שאין אחד מהם יכול לומר אני אעשה מהוצא ודפנא אלא צריך לעשותו בפחות שבחללים השונים במשנה דהיינו כפיסין ולבנים [טור מ"י סמן קטו]. **כפיסין** כפי' החיכת עץ (ש"י טעמ' טו): פירשו בו החיכה, והלשון כולל בין החיכת עץ ובין החיכת אבן או לבנה, ומפני שהוא חצי לבנה קרוי כן, וכן כתוב וכפיס מעץ יעננה [מנח"א ועי' מו"ק פסוק]. **הכל** בגמרא המדינה יש אומרים כמנהג בניי העיר וכו'. ויש מפרשים שאין הולכים אלא אחר מנהג השותפין כשמתחייבם לחלוק ביניהם בניי גויל או גזית ודומיא דהא דקתני לקמן מקום שנהגו לגדור דהיינו מקום שנהגו השותפין וכן פירש מורי הרב ז"ל וכן נראה עיקר. **הרשב"א** ד"ל [שם מקולפת]. כתב הרשב"א וזה לשונו חילוקי הבנינים דוקא הוא שתלוי במנהג אם גויל אם גזית אבל שיעורי רחב

מתיאש

הכותלים אינו תלוי במנהג שאם נהגו לבנות בגויל בטעות הוא וכו' (ש"ט מקולפת, גליון). פי' לבנות כותלי חצירות דומיא דקתני וכן בגינה מקום שנהגו לגדור. ואינו תלוי במנהג שאר בניי העיר שם נהגו לבנות בניי הבתים בגזית אין צריך כל כך בנין חוק למחיצה החולקת ודי בכפיסין או בלבנים (כ"ל סי' פ"ג). גויל זה נותן ג' טפחים וכו' והא דאמרין גויל ששה וגזית חמשה איכא מאן דאמר שלא נאמרו שיעורין הללו אלא ככותל של טיט וכו'. אבל היא"ה ז"ל כתב דאפילו הכותל של טיט נאמרו שיעורין הללו וכו' אמרין בגמרא הני מילי טינא לאו דוקא טינא דלא איתמר אלא לאפוקי ריכסא. הר"ן ז"ל (ש"ט מקולפת). **לפיכך** אם נפל הכותל וכו' פי' הואיל ויכולין לכופף זה את זה לבנות כותל באמצע, אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם וכו'. ואצ"ג שאין שם חזית לא מכאן ולא מכאן ולא עוד אלא אפילו היה שם חזית מצד אחד הכל של שניהם, דאמרין ליה כיון שאתה יכול לכופוף לבנות לא בית משלך, והא חזית את הוא דבנית ליה [מנח"א]. וכתב הר"ר יונה דוקא שהאבנים נירקין שהן מזה הכותל אבל אם אין נירקין לא מיבעיא אם טוען לקחת ממך חלקך שהוא נאמן במגו שיכול לומר אינן מאבני זה הכותל ואין כאן מגו במקום חוקה אלא אפי' אם טוען אני בניתי משלי נאמן במגו (טור מ"י סמן קטו). **וכן בגינה** מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו וכו' פשט משנה זה יש בו חסרון, ופירושה כמו שכתבו וזה כי מי שמכר גינה דאמר סתם ולא זכר שהיא מעורבת עם גינה פלונית, מחייבין ללוקח לעשות מחיצת הגדר (פתי"ש למנ"ס). **כברוה מאי מחיצה** היא כברוה דקאמר קיים בחסוקא הוא דכוותיה אשכחנא ב"ב כברוה מאי מחיצה גורא (מ"ס מ"ס ד"ה פניה). **שנפרצה אומר** לו גודר חזרה ונפרצה **אומר** לו גודר מפרש ר"ת וכו' בריש ב"ב דנקט נפרצה אומרים לו גודר תרי זמני דאם יש תוספת מאתיים בין שני הפעמים אין מצטרפין לאסור כיון שיש הפסק (מ"ס כותל טו: ד"ה ישיב).

ח א מ"י פ"ג מה' שמיט
הלכו וישין וסגנון פתח ענין
פסוקים ח"מ ס' פסוקים
ז קס' דק' שפ"ח א:

רבינו גרשום

נתיאש מן הזמן שקבעו לו ב"ד
ולא גדרה ונתעברו הרעיון
בכרס היר הו' קידש וטענין
שריפה ככלאי הכרס כדכתיב
מן תקדש המלאה ודרכי לה
(תולין ק"ט) מן תודק אש
ואתו בעל מחיצה חייב
באחריות ורענו' של זה
שהופטר וחיוב לשלם דמיין.
השתא ניין דאשכחן הוא
מחיצה דמתני' כותל הוא
דילפי' לה ממצותה הכרס
דיקא מתני' טעמא דרעו שנתין
לעשות מחיצה משום הכי בונין
אותו באמצע שנתין ביהוד אה
לא רעו שניהם לבנות ביהוד
אלא אחד רוצה ואחד אינו רוצה
אין מחייבין אותו שאינו רוצה
לבנות חלקו בעל ביהוד. והואיל
דאין כופין אותו לבנות ש"מ
שהו שמעכב רוצה ורוצה
חבירו אותו הדין הוא לא
שמה הדין: ומקשה מאן לא
לן דהאי מחיצה דמתני' גורא
דאיכא לדיק דקדמתה הדין
דאיך לא שמה הדין. אימא
מאי מחיצה דמתני' פלוגתא.
חלוקה שנתרעו לעשות חלוקה.

והייב באחריותו. אע"ג דהדין
שאינו ניכר לא שמה הדין
(נטוין ג.) נראה לר"י דהאי תשיב הדין
ניכר שהרי ניכר הוא שהוא כלאים
הדין ניכר דמי יודע אש הושרו אבל
כשרואה הגפנים צדעה ומטמא אע"פ
שרואין שחקן על הטירות לא תשיב
הדין ניכר דמי יודע אש הושרו אבל
אין לומר דה"נ הדין שאינו ניכר
וקנסוהו כמו צנטמא (ס) שלא יהא כל
אחד הדין ומטמא טהומיו של חבירו
הכח לנכא לניחא להכי שצעל הכרס
דמי מפקיד ועוד אי קנס הוא צנויד
קוסא היה לו להתמיי: ו**ואימא מאי**
מחיצה פלוגתא. מפני ר"י משום
דעל לשון גורא יש כמה קוסיות
דפרין צנטון לפיכך דוחק לפרש
מחיצה פלוגתא אע"ג דכלל מקום
היא מחיצה גורא: ו**כיון** דרעו בונין
את הכותל בע"ל ביהוד. לקמן מוקי
לא כשאיין זה דין חלוקה ומימה
לר"י דשאלתי קנט טמא דמתני' שאין
זה דין חלוקה וקמני רעו לא לימני
רעו ולאיירי צניש זה דין חלוקה ומי'
דקמ"ל דס"ד צשאיין זה דין חלוקה
דלמי למימר כי (ה) אימנרלי כך לחלוק
ע"מ שלא לעשות גורא אבל על מנת
לעשות גורא לא אימנרלי כך ויש
ספריים דמקשה ומתקן לו להדיא בליש
שעמנין: **הורה אימיא במסיפס**
בע"מא. פי' ורעו דקמני אמסיפס
ואע"ג דבלאו רעו נמי עושין מססיפס
עגל כרסם דמנוכח צנטון דקאלמר
מאי לאו צכותל לא צמסיפס היינו
מסיפס גרוע אבל כי רעו עושין
מסיפס מגויל גזייל כשהוא מלא
ומקייר מסיפס לפי טעמא מלא
חלונות כדפי' צערוין ואינו מגין
מהיזק ראייה א"נ לפי שאינו גבוה י'
דמנוכח לקמן גצי גג הסמון [ח] לתלך
דלמר ר"ג עושה לו מעקה גבוה י'

נתיאש הימנה ולא גדרה. דוקא נתיאש אבל לא נתיאש ועוסק
כל שעה לגדור אע"פ שהוסף מאתים מותר דלמני
צמסכת כלאים (פ"ה מ"ו) הרואה ירק צכרם ואמר כשאגיע לשם
אלקטנו הוסף מאתים מותר לכשאחזור אלקטנו הוסף מאתים
אסור אלמא כשהוא מותר אחר

נתיאש הימנה ולא גדרה ה"ו קידש וחיוב
באחריות' (6) טעמא דרעו הא לא רעו אין
מחייבין אותו אלמא (6) הדין ראייה לאו שמה
הדין ואימא (3) מחיצה פלוגתא כדכתיב [א] ויהי
מחצת העדה וכיון דרעו בונין את הכותל בעל
ברחו אלמא (6) הדין ראייה שמה הדין אי הכי
האי שרעו לעשות מחיצה שרעו לחצות מבעי
ליה אבל מאי גורא בונין את הכותל בונין
אותו מבעי ליה אי תנא אותו הורה אימיא
במסיפס בעלמא קמ"ל כותל: [ב] בונין את הכותל
באמצע וכו': פשיטא לא צריכא דקדום חד
ורציייה לחבריה מהו דתימא מצי אי"ל כי
איתרצאי לך באיורא בתשמישתא לא איתרצאי
לך קמ"ל והדין ראייה לאו שמה הדין (סימן)
גינה כותל כופין וחולקין חלונות דרב נחמן)
ת"ש וכן בגינה גינה שאני כדר' אבא (ד) דאמר
ר' אבא אמר רב הונא אמר רב אסור לאדם
לעמוד [ג] בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת
בקמותיה והא וכן קמני אגויל וגזייל ת"ש כותל
חצר שנפל מחייבין אותו לבנות עד ד' אמות
נפל שאני (ד) דקארי (ה) לה מאי קארי לה סיפא
איצטריכא ליה מד' אמות ולמעלה אין מחייבין
אותו ת"ש (ז) כופין אותו לבנות בית שער ודלת
לחצר ש"מ הדין ראייה שמה הדין הדין
דריבם שאני ודיחיד לא ת"ש (א) אין חולקין את
החצר עד שיהא בה ד' אמות לזה וד' אמות
לזה הא יש בה כדי לזה וכדי לזה חולקין מאי
לאו בכותל לא במסיפס בעלמא תא שמע
[ה] החלונות בין מלמעלה בין מלמטה ובין
מבגודן ד' אמות ותני עלה [ו] מלמעלה כדי
שלא יציץ ויראה מלמטן כדי שלא יעמוד
ויראה מבגודן כדי שלא יאפיל הדין ראייה
שאני תא שמע (ד) דאמר רב נחמן אמר
שמואל גג [ה] הסמוך לחצר חבירו [ז] עושין לו
מעקה גבוה ד' אמות שאני התם דאמר ליה
בעל החצר לבעל הגג לדידי קביעה לי
(א) תשמישי לדידך לא קביעה לך תשמישתך
ולא ידענא בהי עידנא [ז] סליקא ואותיה
דאיצטנע

קידש. המצוה אס הוסף מאתים לישלם דקרא נקט פן תקדש
(דברים כג): וטעמא דרעו. לבנות כותל (ד) דלמעשה שניהן הוא
דחייבה חכמים שיענו צין שניהן ולקמן פריך כשרעו מאי הוי ליהדרי
זהו אבל לא רעו שניהן שהיה אחד אומר דייה לחלקה צמסיפס של
ימדות ענין מקויעם צלרן נמוכים
לא כייפינן ליה ואין זה יכול לומר לו
איני חפץ שתרעה עסקי: פלוגתא.
חלוקת חצר שהעוין דעתם לחלוקה וכגון
שלא היה בה ח' אמות כדי לזה וכדי
לזה שאין האחד יכול לכופף את חבירו
לחלוקה ולהכי תני שרעו שכוין שרעו
לחלוקה בונין כותל צנינים על כרסם
ואם צל האחד לומר אי איפשי ציליאה
זו אלמא מסיפס צעלמא אין שומעין על
משום הדין הראייה: הורה אימיא
במסיפס בע"מא. מיירי מתני' דליה
נמי ממילא איקרו ורעו דקמני לחלוקה
קאי וכשאין זה דין חלוקה קמ"ל
כותל ורעו דקמני משום כותל דאי לא
רעו פלגי לה צמסיפס: דרציייה חד
מינייהו [א] פבריה. ציקש ממנו לחלוקה
צמסלה: מהו דתימא א"ל בשנתרציייה
דך. צמסלה ממילא דקה נמלציייה
ולמעוטי צאורלא כגון של נסרים
שהיא דקה והדין ראייה אין זה או
משוך עוטי הכותל צחלקן מוך
מדכר מעוט אבל לבנות כותל צנינים
עב למעוטי נמי צמסיפסי כו'.
נמלציייה: אסור צאדם שיעמוד כו'.
שלא זיקטו צערוי רעה: והא וכן
קמני. דמשמע מריויהו מד טעמא
הוא גינה ותלך: מחייבין אותו. והכא
לא קמני רעו אלמא על כרסו: נפ"ל
שאני. שכר נמלצו הרשונים צכותל:
ודקארי אה מאי קארי אה. וכי לא
ידע דנפל לפני: סיפא איצטריך ואי.
כלומר הוא דקמני נמי מעיקרלו וליה
דקמני נפל משום סיפא צמסועיין
דיותר מד' אמות אין מחייבין אע"פ
שהרשון היה גבוה יותר לא מחייבין
ליה: כופין אותו. כל אחד מבני
החצר לתת חלקו צצנין: בית השער.
צצנינים כותל נגד השער עגול צצני
ועושין צצומו היקף פתח קטן מן הצל
משום הדין ראייה שמה הדין שאל
יראו מוך החצר: הדין ראייה.
שכל בני רה"ר מסתכלין סס: אין
חולקין. אין האחד כופה את חבירו
לחלוק: החלונות. אחד מבני

הגהות הב"ה
(6) גבי וטעמא דרעו:
(3) שם ואימא מאי ממילא
פלוגתא:
(2) שם קיעטל פ' צמסיפסי:
(7) רש"י ד"ה וטעמא וכו'
מדעת שניהן הוא דמייניס
מקמס:
(ה) תוס' ד"ה ויזין וכו' פ'
אימלעין לך וכו' לא
אימלעין לך ויש ספרים
דמקשה ומתקן:

גליון הש"ס
בבא בתרא לה. עי' חסדוק
הרמב"ן לקמן פ' ד' ע"ב ד"ה
גירסת רש"י: שם ודקארי לה.
צכותל מן ע"א וכו':

לאוקמו גירסא
[א] אין זה סיפא ונתרציייה
מחייבין [יש]
[ב] על שדה חבירו [רשב מהר,
וכ"ה בבב"ק]
[ג] עושה לו [יש]
[ד] מלקת ואיתיה [עב]
[ה] צ"ל [גליון]

תורה אור
[א] ותני מחצת העדה מן
הצאן שלש מאות אקף
וישליש אקף שקבעת
אקפים רחש מאות:
(במדרש לא, מג)

רבינו גרשום
בונין את הכותל באמצע חצי
בחלקו והוא חלקו. ולהכי
איצטריך למתני באמצע
לעולם מחיצה גורא הוא
ואתני הדין ראייה לאו סיפא
הדין: ת"ש וכן בגינה מקום
שנתנו ליהודי בגינה העומדת
בעיר קאק צורה דאיכא הדין
ראיה שוראה מה שבחצר
חבירו. קמני וכן בגינה
דמחייבין אותו לגדור. אלמא
הדין ראייה שמה הדין: לא
לעולם אימא ק"ל לאו שמה
הדין ושאיין גינה לאו משום
דטעמא דהדין ראייה. אלא
משום דמסתכלין בגינתו
ומבטיחין בו עין חרע [ברך]
אבא: אי"ל דקדמתה דמשום
טעמא דעין חרעה מחייבין
לגדור ביהוד ולא משום הדין
ראיה מאי וכן בגינה כלומר
דמשמע דאתו דין עצמו שנתנו
בחצר אותו [דין] עצמו נוהג
בגינה ולעסוף אינו דין א.
בשילמא לדידי דאימיא אודי
ואידי משום הדין ראייה להכי
תני פסוק וכן בגינה אלא
לדידך מאי וכן: ומשני האי וכן
לא מהדר כלל ארישא אבגוין
את הכותל דתידיק מינה כשם
שמחייבין לבנות כותל בחצר
משום הדין ראייה כן בגינה אלא
האי דקמני וכן בגינה אגויל
גזייל מה בחצר מקום שנתנו
לבנות בגויל ובגזייל בונין כן
בגינה ולעולם לא קשיא לי:
חולץ חצר שבין שני חצירות
שנפל אס' א' מהן מעכב
מלבנותו מחייבין אותו לבנותו
בעל כרחו עד שיהא גבוה ד"א
דלא מצי אינש לאסתכלי דרך
הליכותו עד שיהא גבוה ד' אמות
אלמא משום הדין ראייה הוא.
ומשני דהדין ראייה שאני הואיל
דהוי מעיקריו הכותל ביהוד אה
דמחייבין אותו עד ד' אמות
דפחות מכן לא מצי למיבניה
דהכי שפה מחיצה אלב גבי
מתני' שיהא מלאה מחיצה
אין מחייבין לה: ודקארי
לה אמאי קארי לה כלי' המקשה
שהיא מקשה קושי' זו אמאי
מקשה לה. וכי לא היה יודע
דהדיא דנפל שאני ומה ראה
להקשותו. ומשני לעולם

הצאן שלש מאות אקף
וישליש אקף שקבעת
אקפים רחש מאות:
(במדרש לא, מג)

רבינו גרשום
בונין את הכותל באמצע חצי
בחלקו והוא חלקו. ולהכי
איצטריך למתני באמצע
לעולם מחיצה גורא הוא
ואתני הדין ראייה לאו סיפא
הדין: ת"ש וכן בגינה מקום
שנתנו ליהודי בגינה העומדת
בעיר קאק צורה דאיכא הדין
ראיה שוראה מה שבחצר
חבירו. קמני וכן בגינה
דמחייבין אותו לגדור. אלמא
הדין ראייה שמה הדין: לא
לעולם אימא ק"ל לאו שמה
הדין ושאיין גינה לאו משום
דטעמא דהדין ראייה. אלא
משום דמסתכלין בגינתו
ומבטיחין בו עין חרע [ברך]
אבא: אי"ל דקדמתה דמשום
טעמא דעין חרעה מחייבין
לגדור ביהוד ולא משום הדין
ראיה מאי וכן בגינה כלומר
דמשמע דאתו דין עצמו שנתנו
בחצר אותו [דין] עצמו נוהג
בגינה ולעסוף אינו דין א.
בשילמא לדידי דאימיא אודי
ואידי משום הדין ראייה להכי
תני פסוק וכן בגינה אלא
לדידך מאי וכן: ומשני האי וכן
לא מהדר כלל ארישא אבגוין
את הכותל דתידיק מינה כשם
שמחייבין לבנות כותל בחצר
משום הדין ראייה כן בגינה אלא
האי דקמני וכן בגינה אגויל
גזייל מה בחצר מקום שנתנו
לבנות בגויל ובגזייל בונין כן
בגינה ולעולם לא קשיא לי:
חולץ חצר שבין שני חצירות
שנפל אס' א' מהן מעכב
מלבנותו מחייבין אותו לבנותו
בעל כרחו עד שיהא גבוה ד"א
דלא מצי אינש לאסתכלי דרך
הליכותו עד שיהא גבוה ד' אמות
אלמא משום הדין ראייה הוא.
ומשני דהדין ראייה שאני הואיל
דהוי מעיקריו הכותל ביהוד אה
דמחייבין אותו עד ד' אמות
דפחות מכן לא מצי למיבניה
דהכי שפה מחיצה אלב גבי
מתני' שיהא מלאה מחיצה
אין מחייבין לה: ודקארי
לה אמאי קארי לה כלי' המקשה
שהיא מקשה קושי' זו אמאי
מקשה לה. וכי לא היה יודע
דהדיא דנפל שאני ומה ראה
להקשותו. ומשני לעולם

הצאן שלש מאות אקף
וישליש אקף שקבעת
אקפים רחש מאות:
(במדרש לא, מג)

רבינו גרשום
בונין את הכותל באמצע חצי
בחלקו והוא חלקו. ולהכי
איצטריך למתני באמצע
לעולם מחיצה גורא הוא
ואתני הדין ראייה לאו סיפא
הדין: ת"ש וכן בגינה מקום
שנתנו ליהודי בגינה העומדת
בעיר קאק צורה דאיכא הדין
ראיה שוראה מה שבחצר
חבירו. קמני וכן בגינה
דמחייבין אותו לגדור. אלמא
הדין ראייה שמה הדין: לא
לעולם אימא ק"ל לאו שמה
הדין ושאיין גינה לאו משום
דטעמא דהדין ראייה. אלא
משום דמסתכלין בגינתו
ומבטיחין בו עין חרע [ברך]
אבא: אי"ל דקדמתה דמשום
טעמא דעין חרעה מחייבין
לגדור ביהוד ולא משום הדין
ראיה מאי וכן בגינה כלומר
דמשמע דאתו דין עצמו שנתנו
בחצר אותו [דין] עצמו נוהג
בגינה ולעסוף אינו דין א.
בשילמא לדידי דאימיא אודי
ואידי משום הדין ראייה להכי
תני פסוק וכן בגינה אלא
לדידך מאי וכן: ומשני האי וכן
לא מהדר כלל ארישא אבגוין
את הכותל דתידיק מינה כשם
שמחייבין לבנות כותל בחצר
משום הדין ראייה כן בגינה אלא
האי דקמני וכן בגינה אגויל
גזייל מה בחצר מקום שנתנו
לבנות בגויל ובגזייל בונין כן
בגינה ולעולם לא קשיא לי:
חולץ חצר שבין שני חצירות
שנפל אס' א' מהן מעכב
מלבנותו מחייבין אותו לבנותו
בעל כרחו עד שיהא גבוה ד"א
דלא מצי אינש לאסתכלי דרך
הליכותו עד שיהא גבוה ד' אמות
אלמא משום הדין ראייה הוא.
ומשני דהדין ראייה שאני הואיל
דהוי מעיקריו הכותל ביהוד אה
דמחייבין אותו עד ד' אמות
דפחות מכן לא מצי למיבניה
דהכי שפה מחיצה אלב גבי
מתני' שיהא מלאה מחיצה
אין מחייבין לה: ודקארי
לה אמאי קארי לה כלי' המקשה
שהיא מקשה קושי' זו אמאי
מקשה לה. וכי לא היה יודע
דהדיא דנפל שאני ומה ראה
להקשותו. ומשני לעולם

הצאן שלש מאות אקף
וישליש אקף שקבעת
אקפים רחש מאות:
(במדרש לא, מג)

רבינו גרשום
בונין את הכותל באמצע חצי
בחלקו והוא חלקו. ולהכי
איצטריך למתני באמצע
לעולם מחיצה גורא הוא
ואתני הדין ראייה לאו סיפא
הדין: ת"ש וכן בגינה מקום
שנתנו ליהודי בגינה העומדת
בעיר קאק צורה דאיכא הדין
ראיה שוראה מה שבחצר
חבירו. קמני וכן בגינה
דמחייבין אותו לגדור. אלמא
הדין ראייה שמה הדין: לא
לעולם אימא ק"ל לאו שמה
הדין ושאיין גינה לאו משום
דטעמא דהדין ראייה. אלא
משום דמסתכלין בגינתו
ומבטיחין בו עין חרע [ברך]
אבא: אי"ל דקדמתה דמשום
טעמא דעין חרעה מחייבין
לגדור ביהוד ולא משום הדין
ראיה מאי וכן בגינה כלומר
דמשמע דאתו דין עצמו שנתנו
בחצר אותו [דין] עצמו נוהג
בגינה ולעסוף אינו דין א.
בשילמא לדידי דאימיא אודי
ואידי משום הדין ראייה להכי
תני פסוק וכן בגינה אלא
לדידך מאי וכן: ומשני האי וכן
לא מהדר כלל ארישא אבגוין
את הכותל דתידיק מינה כשם
שמחייבין לבנות כותל בחצר
משום הדין ראייה כן בגינה אלא
האי דקמני וכן בגינה אגויל
גזייל מה בחצר מקום שנתנו
לבנות בגויל ובגזייל בונין כן
בגינה ולעולם לא קשיא לי:
חולץ חצר שבין שני חצירות
שנפל אס' א' מהן מעכב
מלבנותו מחייבין אותו לבנותו
בעל כרחו עד שיהא גבוה ד"א
דלא מצי אינש לאסתכלי דרך
הליכותו עד שיהא גבוה ד' אמות
אלמא משום הדין ראייה הוא.
ומשני דהדין ראייה שאני הואיל
דהוי מעיקריו הכותל ביהוד אה
דמחייבין אותו עד ד' אמות
דפחות מכן לא מצי למיבניה
דהכי שפה מחיצה אלב גבי
מתני' שיהא מלאה מחיצה
אין מחייבין לה: ודקארי
לה אמאי קארי לה כלי' המקשה
שהיא מקשה קושי' זו אמאי
מקשה לה. וכי לא היה יודע
דהדיא דנפל שאני ומה ראה
להקשותו. ומשני לעולם

השותפין הבונה כותל בחצר
וכו' אס הבונה כותל חוץ
ד"א דמפתח ואזיל כדי
שלא יסקמון על כותלו וישמה ויראה
צחלונותיו של חבירו: בין מ"מאשה. אס הכותל נמוך
לצדו ויראה צחלונותיו של חבירו: וכן כותלו ויראה:
ומבגודן. לרין להרחיק את הכותל מן החלונות ד'
אמות כדי שלא יפיל: הדין ראייה.
מעקה גבוה ארבע אמות. כדי שלא יראה
בחצר חבירו כשהוא משתמש בגגו: ו"א ידענא
בהי עידנא דקא אתיה. להשתמש בגגך:
דאיצטנע

השותפין הבונה כותל בחצר
וכו' אס הבונה כותל חוץ
ד"א דמפתח ואזיל כדי
שלא יסקמון על כותלו וישמה ויראה
צחלונותיו של חבירו: בין מ"מאשה. אס הכותל נמוך
לצדו ויראה צחלונותיו של חבירו: וכן כותלו ויראה:
ומבגודן. לרין להרחיק את הכותל מן החלונות ד'
אמות כדי שלא יפיל: הדין ראייה.
מעקה גבוה ארבע אמות. כדי שלא יראה
בחצר חבירו כשהוא משתמש בגגו: ו"א ידענא
בהי עידנא דקא אתיה. להשתמש בגגך:
דאיצטנע

השותפין הבונה כותל בחצר
וכו' אס הבונה כותל חוץ
ד"א דמפתח ואזיל כדי
שלא יסקמון על כותלו וישמה ויראה
צחלונותיו של חבירו: בין מ"מאשה. אס הכותל נמוך
לצדו ויראה צחלונותיו של חבירו: וכן כותלו ויראה:
ומבגודן. לרין להרחיק את הכותל מן החלונות ד'
אמות כדי שלא יפיל: הדין ראייה.
מעקה גבוה ארבע אמות. כדי שלא יראה
בחצר חבירו כשהוא משתמש בגגו: ו"א ידענא
בהי עידנא דקא אתיה. להשתמש בגגך:
דאיצטנע

השותפין הבונה כותל בחצר
וכו' אס הבונה כותל חוץ
ד"א דמפתח ואזיל כדי
שלא יסקמון על כותלו וישמה ויראה
צחלונותיו של חבירו: בין מ"מאשה. אס הכותל נמוך
לצדו ויראה צחלונותיו של חבירו: וכן כותלו ויראה:
ומבגודן. לרין להרחיק את הכותל מן החלונות ד'
אמות כדי שלא יפיל: הדין ראייה.
מעקה גבוה ארבע אמות. כדי שלא יראה
בחצר חבירו כשהוא משתמש בגגו: ו"א ידענא
בהי עידנא דקא אתיה. להשתמש בגגך:
דאיצטנע

השותפין הבונה כותל בחצר
וכו' אס הבונה כותל חוץ
ד"א דמפתח ואזיל כדי
שלא יסקמון על כותלו וישמה ויראה
צחלונותיו של חבירו: בין מ"מאשה. אס הכותל נמוך
לצדו ויראה צחלונותיו של חבירו: וכן כותלו ויראה:
ומבגודן. לרין להרחיק את הכותל מן החלונות ד'
אמות כדי שלא יפיל: הדין ראייה.
מעקה גבוה ארבע אמות. כדי שלא יראה
בחצר חבירו כשהוא משתמש בגגו: ו"א ידענא
בהי עידנא דקא אתיה. להשתמש בגגך:
דאיצטנע

מסכת בבא בתרא - פרק ראשון

ב:

הגמרא, מה שכתוב במשנה 'וכן' הולך אגליף ונזית, שגם בגינה הכותל צריך להיות מגולל וגזית וכו' כמנהג המדינה, כמו בחצר כשהתחייב לגדור.¹

עוד מקשה הגמרא, תא שמי, שנינו במשנה הבאה, פותל חצר שגפלא, מחייבין אותו לזבנות עד ארבע אמות. הרי שהיוק ראייה שמו היוק, לכן מחייבים אותו לגדור. מתרצת הגמרא, כשגפלא הכותל שאני, ולכל הדעות היוק ראייה שמו היוק, שכבר הסכימו הראשונים לחיוב² בניית כותל³. שואלת הגמרא, ודקארי ליה מאי קארי ליה - המקשן שהקשה מהמשנה, וכי לא ידע ששונה הדין כשהכותל נפל⁴. מתרצת הגמרא, סיפא איצטריא ליה - המקשן חשב שאותו הדין גם בחיוב בנייה לכתחילה, ומה שכתבה המשנה 'נפל' הוא לחידוש שבסיפא, שדוקא עד גובה ארבע אמות מחייבים אותו להשתתף בכותל, אך מארבע אמות ולמעלה אין מחייבין אותו אפילו שהיה הכותל הקודם גבוה יותר⁵.

עוד מקשה הגמרא, תא שמי, שנינו במשנה להלן, בופין אותו - את כל אחד מבני החצר לתת חלקו כדי לזבנות בית שער - מקום לשומר שירחיק את בני רשות הרבים להציץ בחצרו, ודלת לחצר - לשער החצר לנועלוני. שמי מונה היוק ראייה שמייה היוק⁶. מתרצת הגמרא, הויקא דרבים - שכל בני רשות הרבים עוברים שם ומסתכלים שאני, ולכל הדעות שמו היוק.

מקשה הגמרא, ודקארי - והיוק ראייה של יחיד לא נחשב היוק, בתמיהה, תא שמי, שנינו במשנה להלן, אין יכולים השותפין לכפות זה את זה להיות חולקין את החצר עד שיהא בה ארבע אמות ליה וארבע אמות ליה. ויש לדייק, הא יש בה כדי ליה וקדי ליה, כופים להיות חולקין, מאי לאו הכפיה היא לחלוק בכותל⁷, וראיה שהיוק ראייה שמו היוק. מתרצת הגמרא, לא, הכפיה היא רק לחלוק במסופסם בעמלא.

עוד מקשה הגמרא, תא שמי, שנינו במשנה להלן, החלונות - הבונה כותל מול כותל חבירו שיש בו חלונות, בין מלמעלה בין מלמטה - המרחק שצריך להגביה את הכותל מעל חלון חבירו שכנגדו, בין מלמעלה - המרחק שצריך להנמיך את הכותל מתחת חלון חבירו שכנגדו, ובין מלמעלה - המרחק שצריך להרחיק את הכותל מחלון חבירו, בכל אלה המרחק הוא ארבע אמות. ותני געלה בברייתא המבארת את טעמי דינים אלו, מלמעלה מגביה את הכותל ארבע אמות כדי שלא יציץ מעל גג כותלו ויראה לתוך חלון חבירו, מלמטה מנמיך את הכותל ארבע אמות כדי שלא יעמוד על ראש כותלו ויראה לתוך חלון חבירו, מלמעלה מרחיק את הכותל מהחלון כדי שלא יאפיל כותלו וימנע אור ואויר מחלון חבירו. ורואים מהרישא 'שלא יציץ' והמציעתא 'שלא יעמוד ויראה' שהיוק ראייה הוי היוק. מתרצת הגמרא, הויקא דבית שאני, שלכל הדעות היוק ראייה שמו היוק, כי בבית עושים דברי הצנע.

עוד מקשה הגמרא, תא שמי, דאמר רב נחמן אמר שמואל, גג הסמוך לחצר חבירו, כגון שהחצר גבוהה ושוה לגגה, ורואה מהגג לחצר חבירו, עושין לו לגג מעקה גבוה ארבע אמות כדי שלא יוכל לראות מהגג לחצר חבירו. הרי שהיוק ראייה שמו היוק. מתרצת הגמרא, שאני התם, דאמר ליה בעל החצר לבעל הגג, לדידי קביעה לי תשמישי - השימוש שלי בחצר הוא קבוע, אבל לדידך לא קביעה לך תשמישיה - זמן השימוש שלך בגג אינו קבוע אלא מידי פעם, ולא ידענא בהי עידנא כליקא ואתית - ואיני יודע מתי תעלה לגג,

נתנאש הימנה בעל הכרם ולא גדרה, וגדלה התבואה יותר משיעור אחד ממאתים, הרי זה קידש - התבואה נאסרה, ונחייב בעל הכרם בארבעה יותה של התבואה, ומשלם לו על נזקו⁸.

ומדייקת הגמרא, ללשון זו שמחיצה פירושה כותל, מצימאי שמחייבים לבנות את הכותל באמצע, משום דרצו את עצם בניית הכותל, הא לא רצו לבנות כותל, אלא אמר האחד די לי בניעית יתדות בקרקע להבדיל בין חלקינו, אין מחייבין אותו לבנות כותל, אלא היוק ראייה - שאדם רואה לחצר חבירו כשעושה עסקיו, לאו שמייה היוק, ואינו יכול לחייבו לבנות כותל למנוע ראייתו. שואלת הגמרא, ואימא - ומדוע לא נאמר שפירוש 'מחיצה' הוא פלגתא - חלוקת חצר, בדבתיב 'נתתי מחיצת העדה', ומדובר בחצר שאין בה דין חלוקה לכן לא היה יכול לכפות את חבירו לחלוק, ובין דרצו - שהסכימו שניהם לחלוק, כעת בזנין את הכותל בעל קרקחו, אלא היוק ראייה שמייה היוק, ויכול לחייבו לבנות כותל למנוע יכולת ראייה לחצרו. עונה הגמרא, אי הכי שפירוש מחיצה הוא חלוקה, האי לשון המשנה 'שרצו מניעות מחיצה' אינו נכון, שהרי החלוקה אינה עשיית דבר שצריך מעשה בחצרו, אלא 'שרצו מניעות' מבעי ליה לכתוב, כלומר פעולת חצייה⁹.

שואלת הגמרא, לאו מאי, פירוש מחיצה הוא גודא, אם כך גם כן קשה לשון המשנה 'בזנין את הכותל', שהרי לפני כן כבר כתבה המשנה במפורש 'שרצו לעשות מחיצה', ואם כן 'בזנין אותו' מבעי ליה לכתוב, כלומר את אותה המחיצה המדוברת. מתרצת הגמרא, אי תנא 'אותו' הנה מצינא להעמיד בחצר שאין בה דין חלוקה, והסכימו לחלוק¹⁰, וכעת די להם במסופסם בעמלא - יתדות נעוצות בקרקע, קא משמע לן שצריכים לבנות דוקא פותל.

עוד מקשה הגמרא על הלישנא קמאי, שנינו במשנה בזנין את הכותל באמצע וכו', והרי זה פשיטא, שהרי הם עשו קנין שיבנו כותל באמצע. מתרצת הגמרא, לא צריכא, דקדים - מדובר שהקדים חד אחד מהם ורצויה לחבריה - וביקש מחבירו לחלוק החצר בכותל, מהו דתימא מצי אמר ליה - היינו חושבים שיכול השני לומר לו, כי איתרצאי לך באוריא - הסכמתי לבניית כותל רק כשאינו תופס מקום מחצרי, כגון כותל דק או כותל עבה אך רובו בחלקי, אך בתשמישיה לא איתרצאי לך - לא הסכמתי לכותל שתופס הרבה מקום ומנוע ממני תשמיש בחצרי, קא משמע לן שכשהסכים לבניית כותל הכוונה היא באמצע החצר שוה בשוה.

מקשה הגמרא, והיוק ראייה לאו שמייה היוק, בתמיהה¹¹, והרי מצינו בכמה מקומות ששמו היוק. (וכעת מקשה הגמרא משה מקומות, ונותנת סימן לקושיות, ואלו הן, גינה, כותל, בופין, וחולקין, חלונות, דרב נחמן). תא שמי, שנינו במשנתנו, וכן בגינה סתמה כמקום שנהגו לגדור ומחייבין אותו לגדור. הרי שהיוק ראייה שמו היוק, לכן מחייבים אותו. מתרצת הגמרא, גינה שאני, שלכל הדעות היוק ראייה שמו היוק, כיון שיש בה פירות וירקות כל השנה, ובדברי אבא, דאמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב, אסורי פאדם לעמוד ולהביט בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה, שלא ייקנו בעין רעה¹². מקשה הגמרא, והא 'וכן' קתני במשנה, משמע שדין גינה כדין חצר שכתוב לפני כן, ולדברך רק בגינה מודה ששמו היוק¹³. מתרצת

1. ודפוסיים שהמשפט מופיע אך בלי 'וכו' (כלומר שאינו ציטוט מהמשנה). 2. וברפוס ראשון (ויניציה, שנת רפ"א) הוסיפוהו בטעות, ודקדוקי סופרים (י). 3. אף על הלישנא בתרא לא קשה קושיא זו, כיון שפשוט שהיתה ההא אמרנא שמשום היוק ראייה צריך לטיע בעצם בניית הכותל, אך לא לתרום מחלקו בחצר לצורך זה, תוספות. 4. רש"י ורמב"ן. 5. ורבינו יונה והרשב"א פירשו שלא הסכמתי אלא להשתתף בהוצאות הכותל. ורבינו גרשום פירש שלא הסכמתי אלא להפסיד אויר שתחתו לי על ידי הכותל. 6. תוספות על פי הגמרא להלן (ד, א). 7. יח. תוספות, ועיין להלן. 8. יא. צריך עיון על הפוסקים שהשמיטו דין זה, פני שלמה. ועיין בתשובת הרמב"ם (פאר הור"ם) שכתב שהיא מדה חסידות. 9. וזהו החידוש גם ללישנא בתרא שהיוק ראייה שמו היוק בחצר, וכל שכן בגינה, אך חידשה המשנה שגם בגינה צריכים גיול וגזית וכו' כמנהג המדינה, תוספות. 10. א. א. כב. אף שהיוס יש כאן דיירים אחרים, התחייבות הדיירים הראשונים עשתה מקום זה כמקום שנהגו לגדור, ומחייבים זה את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 11. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בכותל חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 12. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 13. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 14. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 15. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 16. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 17. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 18. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 19. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 20. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 21. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 22. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 23. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 24. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 25. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 26. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 27. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 28. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 29. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 30. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 31. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 32. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 33. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 34. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 35. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 36. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 37. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 38. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 39. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 40. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 41. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 42. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 43. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 44. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 45. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 46. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 47. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 48. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 49. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 50. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 51. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 52. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 53. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 54. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 55. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 56. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 57. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 58. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 59. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 60. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 61. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 62. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 63. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 64. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 65. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 66. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 67. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 68. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 69. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 70. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 71. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 72. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 73. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 74. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 75. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 76. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 77. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 78. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 79. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 80. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 81. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 82. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 83. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 84. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 85. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 86. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 87. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 88. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 89. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 90. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 91. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 92. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 93. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 94. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 95. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 96. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 97. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 98. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 99. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון. 100. רש"י. והתוספות פירשו שהורגלו לעשות דברי הצנע בחצר חבירו, ומחייבים את זה, שיטה מקובצת בשם גיליון.

1. דוקא נתיאש מלגדורה, אך אם עוסק לגדור לא נאסר. תוספות. 2. מלשון הפסוק (דברים כב, ט) 'לא תורע כרמך כלאים פן תעש'. 3. אף לסוברים שהיוק שאינו ניכר אין שמו היוק, זה נחשב היוק ניכר. תוספות. 4. בהגהות הבי"ח כתב לגרוס 'אטעמא'. ועל דרך זה הוא גם בגמרא להלן (ג, א). 5. ה. משמעות רש"י (ג, א ד"ה דאיצטנו) ותוספות (ב, ב ד"ה נפל) שטעם הסובר שאין שמו היוק הוא משום שאדם נמנע מראש לעשות דברי הצנע בחצרו. [ובדעת מי שסובר היוק ראייה שמייה היוק, אפשר לפרש בשני אופנים, או שהוא סובר שבכל חצר אי אפשר להישמר מלעשות דברי הצנע, או שאף שבאמת יכולים לזהר מלעשות דברי הצנע, בעל מקום נחשב היוק בזה שמחמת ההסתכלות שלו הוא מנוע אותו מלהשתמש השתמשות צנועה ככל שרבו בחצרו. קהילות יעקב סי' ת]. 6. לפי לישנא קמא, כיון שמפרשים שמחיצה היא גודא, ואמרת המשנה שרק כשהם הסכימו בנייהם עושים כותל, מוכח שהיוק ראייה לא שמייה היוק. 7. בהגהות הבי"ח כתב לגרוס 'מאי מחיצה'. ועל דרך זה הוא גם בגמרא להלן (ג, א). 8. וכמו שסוברת לישנא בתרא דלהלן (ג, א). 9. אף על פי שברוב המקומות פירוש מחיצה הוא כותל, כאן שואלת הגמרא מדוע לא יפרש כלישנא בתרא, כי יש כמה קושיות על לישנא קמא וכדלהלן, תוספות. 10. לגבי מנין שבויי מלחמת מדין, רשם בוראי לא עשו מחיצה, אלא חילוקם זה מזה. 11. שאין בגדולה כדי שבשיחצו אותה יהיה לכל אחד שטח של ארבע אמות על ארבע אמות. 12. יד רמה (כה). 13. להלן (ג, א) תתריך הגמרא 'כדאמרי אינשי תא נבדיר פלוגתא', כלומר כמו שרגילים אנשים לומר בא נעשה חלוקה. הרי שעל חציית חצר שייך לשון 'לעשות'. אך כאן הגמרא לא מביאה תירוץ זה כיון שמדברת רק לפי הלישנא קמא, ולא באים לתרץ את הלישנא בתרא. וכן להלן שם כשהקשתה הלישנא בתרא על הלישנא קמא 'אי הכי בונין את הכותל, בונים אותו מיבעיא' כקושיית הגמרא להלן בסמוך, לא מביאה את התירוץ שכאן, כי שם מדברים רק ללישנא בתרא. 14. יג. רש"י. והתוספות פירשו כותל מלא חלונות שלא מנוע היוק ראייה, או כותל שאינו גבוה עשרה טפחים. 15. והקושייתים שיש כאן בגמרא הם טעות סופר, שעל פיהן משמע שזוהו ציטוט מהמשנה כדי לפרשה, ואינו כן, אלא ממשכיכם להקשות על הלישנא קמא, וכמבואר בתוספות (ד"ה בתין), רש"י. ואכן יש כתבי יד שלא מופיע בהם כלל המשפט 'בונין את הכותל באמצע וכו'', ויש כתבי יד

מסכת בנא בתרא - פרק ראשון

שואלת הגמרא, אם כן נִיְתְּנֵי הָא - היו שונים רק את משנתנו, וְלֵאמֹר לֵיתֵנִי הָא - ואין צריך לשנות את המשנה דלהלן שם, כיון שבמשנתנו החידוש גדול יותר. מתרצת הגמרא, במשנה ההיא הסיפא אִיצְטְרִיקָא לֵיהּ לחדש, ששינונו בה וְבִתְבִי הַקְדָּשׁ - ספרי תורה נביאים וכתובים שנכתבו על קלף, אָף עַל פִּי שְׁשֵׁנֵיהֶם רוֹצִים לחולקם, לֵאמֹר וְהָלֹקֶם, שגנאי הדבר לחותכנן.

(לֵישְׁנָא אִיצְטְרִיקָא. וְכִיבִי רְצוּ מַאי הָוֵי לֵיהֲדַר בֵּיהּ, אָמַר רַב אֲסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּשִׁקְנוּ מִיָּדוּ כו'.) שואלת הגמרא, ללישנא בתרא הסוברת שהיוק ראה שמו היוק, אִיצְטְרִיקָא בְּשִׁאֵין בַּה דִּין הָלֹקָה וְהוּא דְרָצוּ - מדוע בחרה המשנה לדבר בחצר שאין בה דין חלוקה ולכן דוקא אם רצו לחלוק בונים כותל, לֵישְׁמַעֲיֵנָן בְּיַשׁ בַּה דִּין הָלֹקָה וְאָף עַל גַּב דְּלֵא רָצוּ - שתדבר בחצר שיש בה דין חלוקה, ובונים כותל אף כשאחד מהם אינו מסכים. מתרצת הגמרא, אִי אִיצְטְרִיקָא מִשְׁנַתּוּ בְּיַשׁ בַּה דִּין הָלֹקָה וְאָף עַל גַּב דְּלֵא רָצוּ, הָוֵה אִיצְטְרִיקָא שְׁבַחְצֵר שְׁאִין בַּה דִּין הָלֹקָה יִהְיֶה הַדִּין שְׁאִפְיָא רָצוּ לחלוקה נְמִי לֵא יְכוּלִים לכפות זה את זה לבנות כותל, קָא מְשַׁמְעֵ לָן. שואלת הגמרא, וְמִי מִצִּית אִיצְטְרִיקָא הָא - האם היינו חושבים שבחצר שאין בה דין חלוקה אפילו רצו לחלוקה אין יכולים לכפות זה את זה לבנות כותל, וְהָא קְתִיבִי סִיפָא להלן, אִיצְטְרִיקָא אִין חוֹלְקִים את החצר כשאין בה דין חלוקה, דוקא בְּזִמְנֵן שְׁאִין שְׁנֵיהֶם רוֹצִים לחלוקה, אָבְלָ בְּזִמְנֵן שְׁשֵׁנֵיהֶם רוֹצִים לחלוקה, אפילו בחצר שפחות משעור חלוקה וְהָלֹקֶם. מַאי לֵא אֲבֹתָא - האם אין הנונה שיחלקו בכותל, ומ באור שגם בחצר שאין בה דין חלוקה, כשנתרצו לחלוק בונים כותל. מתרצת הגמרא, לֵא, אפשר לבאר שכשנתרצו לחלוקה הרי הם מחייבים זה את זה אִיצְטְרִיקָא. שואלת הגמרא, לֵיתֵנִי הָאִי וְלֵא לֵיתֵנִי הָאִי - אם כן נשנה רק את משנתנו ולא את המשנה דלהלן. מתרצת הגמרא, במשנה ההיא הסיפא אִיצְטְרִיקָא לֵיהּ לחדש, ששינונו בה וְבִתְבִי הַקְדָּשׁ - ספרי תורה נביאים וכתובים שנכתבו על קלף, אָף עַל פִּי שְׁשֵׁנֵיהֶם רוֹצִים לחולקם, לֵא וְהָלֹקֶם.

שואלת הגמרא, בְּמַאי אִיצְטְרִיקָא - במה העמדת לִמְתְּנִיתִין לפי הלישנא בתרא, בְּשִׁאֵין בַּה דִּין הָלֹקָה, וְקִשָּׁה, אִי בְּשִׁאֵין בַּה דִּין הָלֹקָה, אם כן פי רָצוּ מַאי הָוֵי - מה בכך שהסכימו לחלוק, וְהָדַרְדְּרֵי בְּהוּ - כל אחד מהם יכול לחזור בו אם אינו רוצה לחלוק, ומדוע כופים אותו. מתרצת הגמרא, אָמַר רַבִּי אֲסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁקָנוּ מִיָּדוּ - שעשו קנין זה לזה שיחלקו החצר. שואלת הגמרא, וְכִי קָנוּ מִיָּדוּ מַאי הָוֵי - מה בכך שעשו קנין, והרי קָנְנֵן דְּבָרִים בְּעִלְמָא הוּא - שעשו קנין על עשיית פעולה, ואין קנין מועיל אלא על קניה ומכירה של חפץ או קרקע הנמצאים. מתרצת הגמרא, בְּשִׁקְנוּ מִיָּדוּ בְּרוּחֹת, זה בחר לו חלק מסוים של החצר וזה בחר לו חלק מסוים. עוד מתרצת הגמרא, רַב אֲשִׁי אָמַר, כְּגוֹן שְׁהָלָה זֶה בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ וְהָיוּ בְּקִנְיָן חֻזְקָא, כְּגוֹן נַעַל גֵּדֵר או פְּרִיזָא, וְזֵהִי הִלְךְ בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ וְהָיוּ בְּקִנְיָן חֻזְקָא.

שינונו במשנה, מְקוֹם שְׁנֵיהֶוּ לְבָנוֹת כו'. ומנתה המשנה ארבעה סוגי כתלים. מבארת הגמרא כל סוג מהו. גְּזִילָה הֵן אֲבָנֵי דְלֵא מְשַׁפְּיָא - אבנים שאינן משויפות. גְּזִילָה הֵן אֲבָנֵי דְמְשַׁפְּיָא - אבנים משויפות, דְּכֵתִיב "כָּל אֲלֵה אֲבָנִים וְקִרְוֹת כְּמִדּוֹת גְּזִילָה" (וגו'). כְּפִיסִין הֵן אֲרָחֵי - חצאי לבנה. לְבִינִין הֵן לְבָנִים שלמות.

שואלת הגמרא, אָמַר לֵיהּ רַבְּהִי רַבְּהִי דְרַבָּא לְרַב אֲשִׁי, מְמַאי דְגְּזִילָה

דְּאִיצְטְרִיקָא מִיָּדוּ - כדי שאוכל להישמר לא לעשות דברי הצנע, לכן צריך בעל הגג לגדור כדי שלא להזיקו בהיזק ראייה. אבל מחצר לחצר, שהשימוש לשניהם קבוע נזהרים לא לעשות דברי הצנע בחצרותיהם, ואין צריכים לגדור.

לֵישְׁנָא אִיצְטְרִיקָא אִיצְטְרִיקָא - לשון אחרת אומרת שכך היה מהלך השקלא וטריא בביאור המשנה, סְבִירָהֵי, מַאי - מה פירוש חיבת מְחִיצָה השנויה במשנה, פירושה פְּלִיגְתָא - חלוקת חצר, כְּדִכְתִּיבִי "וְתִהְיֶה מְחִיצַת הַעֲדָה", וְכִיּוֹן דְרָצוּ - שהסכימו שניהם לחלוק, בּוֹנִין אֶת הַכּוֹתֵל בְּעַל בּוֹרְחָן, אִיצְטְרִיקָא הָיוּק רָאִיהּ שְׁמִיהּ הָיוּק, ויכול לחייבו לבנות כותל למנוע יכולת ראייה לחצרו. שואלת הגמרא, אִיצְטְרִיקָא, מַאי - אולי תאמר שמה פירוש 'מְחִיצָה', גִּוְדָא - כותל, וכן מצינו לשון 'מְחִיצָה' על כותל, (דְּתַנְיָן) מְחִיצַת הַכְּרָם הַמְבְרִילָה בֵּין הַכְּרָם לַשְּׂדֵה תְבוּאָה שְׁנַפְרָצָה, אָמַר לָן בְּעַל תְּבוּאָה לְבַעַל הַכְּרָם, גְּדוּר - בחזרה את המחיצה כדי שלא יאסרו גפניך את תבואתי באיסור כלאים, חֲזֵרָה וְנִפְרָצָה אָמַר לָן בְּעַל תְּבוּאָה לְבַעַל הַכְּרָם שׁוֹב, גְּדוּר, נְתִיבָא הַיּוֹמָה בְּעַל הַכְּרָם וְלֵא גְּדִירָה, וגדלה התבואה יותר משיעור אחד ממאתים, הָרִי זֶה קִירָדָשׁ - התבואה נאסרה, וְחָיִיב בְּעַל הַכְּרָם בְּאִיצְטְרִיקָהּ שֶׁל תְּבוּאָה, ומשלם לו על נוקו. ונדייק, וְנִפְרָצָה הַכּוֹתֵל, הָא לֵא רָצוּ לבנות כותל, אלא אמר האחד די לי בנעיצת יתדות בקרקע להבדיל בין חלקינו, אִין מְחִיצָתֵינּוּ אוֹתוֹ לבנות כותל, ונדייק אִיצְטְרִיקָא הָיוּק רָאִיהּ לֵא שְׁמִיהּ הָיוּק. מתרצת הגמרא, אִי הָרִי, קִשָּׁה לִשׁוֹן הַמְשֵׁנָה בּוֹנִין אֶת הַכּוֹתֵל, שְׁהָרִי לְפָנֵי כֵן כְּבַר אַמְרָה הַמְשֵׁנָה בְּמַפְרוֹשׁ שְׂרָצוּ לעשות מחיצה, ואם כן בּוֹנִין אוֹתוֹ מְבַעֲרֵי לֵיהּ לשנות, כלומר את אותה המחיצה המדוברת. שואלת הגמרא, אִיצְטְרִיקָא מַאי פִּירוּשׁ מְחִיצָה הוּא פְּלִיגְתָא, אִי הָרִי גַם כֵּן קִשָּׁה לִשׁוֹן הַמְשֵׁנָה שְׂרָצוּ לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה וְהָרִי חֲלֹקָה אִינְהּ עֲשִׂית חֲפִץ, אלא שְׂרָצוּ לַעֲשׂוֹת מְבַעֲרֵי לֵיהּ לכתוב, כלומר פעולת חצייה. מתרצת הגמרא, בְּרַבָּאֵי אִיצְטְרִיקָא - כמו שרגילים אנשים לומר, תָּא נַעֲבִיד פְּלִיגְתָא - בא נעשה חלוקה.

שואלת הגמרא, וְאִי הָיוּק רָאִיהּ שְׁמִיהּ הָיוּק, אם כן מַאי אִיצְטְרִיקָא שְׁחִיבֵנו לבנות כותל רק כשרצו, אָפְיָא לֵא רָצוּ נְמִי כּוֹפִים זה את זה לבנות כותל משום היוק ראייה. מתרצת הגמרא, אָמַר רַבִּי אֲסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מְשַׁנְתֵּנוּ בְּשִׁאֵין בַּה דִּין הָלֹקָה - שאם נחלוק את החצר יהיה לכל אחד מהם שטח פחות מארבע על ארבע אמות, לְכֵן וְהוּא - אפשרות כפיה זה לזה לבנות כותל הוא רק אחרי דְרָצוּ לחלוק את החצר.

שואלת הגמרא, מַאי קָא מְשַׁמְעֵ לָן במשנתנו, דְּכִי לֵית בֵּיהּ דִּין הָלֹקָה או אף שאחד אינו יכול לכפות את השני לחלוק, אבל כִּי רָצוּ - כשהסכימו ביניהם ועשו קנין לחלוק פְּלִיגְתֵי - חולקים את החצר ואין אחד מהם יכול לחזור בו, בתמיהה, תְּנִינָא - והרי שנינו זאת במפורש במשנה להלן, אִיצְטְרִיקָא אִין חוֹלְקִים את החצר כשאין בה דין חלוקה, דוקא בְּזִמְנֵן שְׁאִין שְׁנֵיהֶם רוֹצִים לחלוקה, אָבְלָ בְּזִמְנֵן שְׁשֵׁנֵיהֶם רוֹצִים לחלוקה, אִיצְטְרִיקָא מְשַׁמְעֵ לָן מְשַׁמְעֵ לָן שְׁמִיעוֹר חלוקה הרי הם חוֹלְקִין. ולצורך מה כפלה המשנה דין זה גם כאן. מתרצת הגמרא, אִי מְהֵתָם, הָוֵה אִיצְטְרִיקָא אִיצְטְרִיקָא פְּחֹת מְבַעֲרֵי - מהמשנה שם הייתי חושב שכשהסכימו לחלוק חצר שאין בה דין חלוקה, יכולים לכפות זה את זה לבנייה ביניהם רק בְּמִסְפָּס בְּעִלְמָא, קָא מְשַׁמְעֵ לָן הָבָא במשנתנו שאחרי שהסכימו לחלוק את החצר כופין זה את זה לבנות בְּתוֹךְ גְּמוּר מְגוּיל או גזית וכדומה כמנהג המדינה.

א. בשתי חצירות, כיון שמונע את עצמו מלהשתמש דברי הצנע, אם כן במציאות אינו מוזיק, אך בגג חצר כיון שעושה בחצר דברי הצנע, הרי שהוא מוזיק, ובוה לכולי עלמא היוק ראייה שמה היוק, אילת השחר. ב. הגמרא נקטה כאן לשון 'סבורה', אף על פי שלשון זו היא העיקר, משום שנקטה לשון 'סבורה' בלישנא קמא (עיי' לעיל ב. א.), ועוד ששייך לשון 'סבורה' גם בדברים שנשארים למסקנה, תוספות. [ומהלך הגמרא מכאן יהיה בדיוק הפוך ממהלכה לעיל (ב. א.) ללישנא קמא, שם הקשו הקושיות שיש עליה ותרצו וביארו דמה לא אמרו כלישנא בתרא, וכאן יקשו הקושיות שיש על לישנא בתרא ויתרצו וביארו למה לא אמרו כלישנא קמא]. ג. בהגהות הב"ח גורס 'כדכתיב', וכן הוא בגמרא לעיל (ב. א.). ד. לגבי מנין שבוי מלחמת מדין, ושם בודאי לא עשו מחיצה, אלא חילוקים זה מזה. ה. הגמרא לקמן תשאל מדוע דוקא ברצו, והרי אחד יכול לכוף את חבירו לחלוק את החצר. ו. בהגהות הב"ח כתב לגורס 'אימא', וכדור זה הוא בגמרא לעיל (ב. א.). ז. וכמו שסוברת לישנא קמא דלעיל (ב. א.). ח. במסורת הש"ס תיקן כאן לגורס 'דתינא'. אך עיין בהערה לעיל (ב. א.) בסוגיית לישנא קמא. ט. כאן ראינו שמחיצה פירושה גודא, כלומר כותל. י. הערות וביאורים על בריית זו, עיין בהערות לעיל (ב. א.). יא. הגהות הב"ח. וכן הוא בגמרא לעיל (ב. א.). יב. כהלישנא קמא דלעיל. יג. לעיל (ב. א.) תירצה הגמרא לפי לישנא קמא 'אי תנא אותו הוה אימנא במסיפס בעלמא, קא משמע לן כותל', עיין בביאורו שם. יד. הרי שעל חציית חצר שייך לשון 'לעשות'. טו. מהר"ם על פי הגמרא להלן. טז. הגמרא הבינה ללשון זו, של כל החידוש של המשנה, שבחצר שאין בה דין חלוקה, אם הסכימו ביניהם לחלוק ועשו קנין, חולקים, ועל זה מקשה הגמרא שחידוש זה כבר למדנו במשנה אחרת. ואף שגם השמינו שהיוק ראייה שמו היוק, כוננת הגמרא שאפשר היה לחדש חידוש זה גם בחצר שיש בה דין חלוקה, ואף כשלא רצו, וכלהלן. יז. יא. א. יח. ובדאי החידוש במשנה זו שאם תרצו על ידי קנין אי אפשר לחזור, שאם להשמינו שכששניהם רוצים יכולים לבנות כותל, מה החידוש בוה, פשיטא, מי ימחה בהם. מהר"ם. יט. עיין פירושו לעיל (ב. א.). כ. רש"י להלן יא. א.

מסכת בבא בתרא - פרק ראשון

- כל מילוי טיט בין שני נדבכים, הוא בעובי טפח^ל. אך אומרת הגמרא, הני מיילי בטיינא - מה שאמרנו שהמילוי הוא טפח זהו בטיט בלבד, אבלי בריקסא בעי טפי - כשממלאים טיט עם אבנים דקות צריכים יותר מטפח. ואיכא דאמרי אדרבה, הני מיילי בריקסא - מה שאמרנו שהמילוי הוא טפח זהו בטיט עם אבנים דקות, אבלי בטיינא לא בעי פוילי האי - כשממלאים בטיט בלבד לא צריך טפח ודי בפחות.

מבואר במשנה שכותל גזית הוא עושים בעובי חמשה טפחים וגובה הכותל ארבע אמות^ל. אומרת הגמרא, פמיקרא דגזית דכלי ארבע אמות גובה אי הוי פותיא חמשה קאי - מוכח שכותל מאבני גזית שגובהו ארבע אמות, אם יהיה עוביו חמשה טפחים יעמוד, אי לא לא קאי - ואם אינו בעובי חמשה טפחים לא יעמוד^מ. מקשה הגמרא, והא אמה פריקסין - כותל מגזית שבנה שלמה לבית המקדש בין הקודש לקודש הקדשים^מ, דהוא גבוה תלתין אמהותא - שהיה גובהה שלשים אמה, ולא הנה פותיא אלא שית פושכי - ולא היה עוביו אלא אמה, שהיא ששה טפחים^מ, וקב"מ - ואף על פי כן עמד^מ. מתרצת הגמרא, פין דאיכא טפח יתיירא - כיון שיש טפח נוסף על החמשה טפחים^מ לכן קאי - עומד גם בגובה רב יותר^מ.

שואלת הגמרא, ובמקדש שני מאי טעמא לא עבוד אמה פריקסין^מ, אלא עשו פרוכת וכדלהלן^מ. מתרצת הגמרא, פי קאי - מה שעומד בעובי ששה טפחים, זהו דוקא בתלתין קאי - עומד לגובה שלשים אמה, אבל טפי לא קאי - לגובה של יותר משלשים אמה אינו מספיק^מ. מבררת הגמרא, ומניין דהנה גבוה טפי - ומנין שבית שני היה גבוה יותר מבית ראשון, דכתב' קדוש ויהי כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון, ונחלקו רב ושמואל, ואמרי לה שנחלקו בזה רבי יוחנן ורבי אףעזר כמה היה גדול כבוד בית שני מבית ראשון, חד מהם אמר שהיה גדול ממנו בבנין, שבית ראשון היה גבוה שלושים אמות ובית שני היה גבוה ארבעים אמה^מ, וחד מהם אמר

אבני דלא משפיא נינהו - אבנים שאינן משייפות הן כדלעיל, והאי טפח יתיירא פמיקרא דקדושתא - והטפח הנותר^ל הוא משום הבליטות שבאבנים שלא החליקום, דילמא - שמא באמת גויל פלגא דגזית הוא - אבן גזית חצויה לשתיים היא, והאי טפח יתיירא פמיני אורבי הוא - והטפח הנותר הוא משום מילוי טיט בעובי טפח שבין שני החצאים, בדקאמרינן - וכמו שביארנו שפסיסין הן ארתי - חצאי לבנה, ופמיני הן פמיני, והאי טפח יתיירא פמיני אורבי - והטפח הנותר הוא משום מילוי טיט בעובי טפח שבין שני החצאים. נבאר כן גם בגויל וגזית. מתרצת הגמרא, אמר ליה רב אשי לרבה בריה דרבא, ופמיטעמיך - לדברייך שרצית להשוות את גויל וגזית לכפיסין ולבנים, כפיסין עצמן שברור לך שהן ארתי - חצאי לבנה, מניין, אלא חייבים לומר שגמרא גמריי לה - כך קבלה הגמרא שזו המציאות, אם כן גויל נמי מה שאמרנו שהן אבני דלא משפיא, אנו יודעים זאת משום שגמרא גמריי לה - כך קבלה הגמרא.

איכא דאמרי - יש אומרים שהשאלה והתשובה דלעיל היו הפוכות^ל, וכך שאלה הגמרא, אמר ליה רב אחא בריה דרב אמי דרב אשי, ממאי דהאי כפיסין ארתי נינהו - כפיסין הן חצאי לבנה, והאי טפח יתיירא פמיני אורבי - והטפח הנותר הוא משום מילוי טיט בעובי טפח שבין שני החצאים, דילמא - אולי באמת מאי כפיסין אבניילי דלא משפין - לבנים לא משייפות הן, והאי טפח יתיירא פמיקרא דקדושתא - והטפח הנותר הוא משום הבליטות שבאבנים שהיו גוילי הן אבני דלא משפין, וגזית הן אבני דמשפין, והאי טפח יתיירא פמיקרא דקדושתא - והטפח הנותר הוא משום הבליטות שבאבנים שלא החליקום. מתרצת הגמרא, אמר ליה רב אשי לרב אחא בריה דרב אמי, ופמיטעמיך - לדברייך שרצית להשוות את כפיסין ולבנים לגויל וגזית, גויל עצמו שברור לך שהן אבני דלא משפין, מניין, אלא חייבים לומר שגמרא גמריי לה, אם כן הקא נמי לגבי כפיסין ולבנים גמריי לה.

אמר אבני, שפמע מינה ממה שביארנו לגבי כפיסין ולבנים, כל ביני אורבי

שחמכה מלמעלה, כמו שאומרת הגמרא להלן (ג. א), תוספות. מה. ולפי החשבון של עובי חמשה טפחים לגובה ארבע אמות, אם כן לשלשים אמה היה צריך הכותל להיות בעובי של כשש אמות (עיין רש"י ד"ה לממרא). זו. כלומר ארבע אמות צריך עובי חמשה טפחים, וכאן בגלל גובהו הרב הוסיפו טפח נוסף בעובי. זו. ולא היו יכולים לעשות הכותל עבה יותר, שכתבו (דברי הימים א כח, יט) "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל" שאין לשנות מתכנית בית המקדש, וגם אי אפשר לשנות מקרקע שהוקדשה לאולם ולעשותה לצורך ההיכל, שיטה מקובצת בשם תוספות הרא"ש (וכן כתב רש"י יומא נא, ב: כתובות ק, א). מה. השם 'טרקסין' הוא מורכב משתי מילים 'טרק' (=לסגור) 'סין' (=סיני), כלומר שהיה כותל זה מפסיק וסוגר את הלוחות שניתנו בסני והונחו בארון בקודש הקדשים. ויש מפרשים 'טרק' 'סין' פירושו פנים וחוץ, שאותה אמה היתה ספק אם מקודשת בקדושת פנים (קודש הקדשים) או בקדושת חוץ (ההיכל), ולכן היו שתי פרוכות, תוספות. ועיין הגהות היעביץ שמפרש 'סין' הוא תרגום של טיט, וטרקסין פירושו שאותו רוח סתום בבנין חומר ולבנים. מה. ג. ב. נ. וכן החזית לכיוון הצד הדר. נא. ובית המקדש השני היה גובהו מאה אמה, רש"י על פי משנה (מדות ד, ו). ויש גורסים 'ארבעים אמה' וחשיב עד העליה, שבבית הראשון היה שלושים ובעשירי ארבעים, עיין הגהות הבי"ח ומסורת הש"ס. נב. רש"י על פי הגהות הבי"ח.

ד. מגזית שהיא בעובי חמשה טפחים, לגויל שהוא בעובי ששה טפחים. לה. שלא הקשה לו שגויל וגזית יהיו כמו כפיסין ולבנים, אלא להיפך הקשה לו שכפיסין ולבנים יהיו כמו גויל וגזית. זו. צריך לגרוס 'ליבני', רש"י. [ובהגהות רבי שמחה מדיסיו כתב 'ורש"י גרס ליבני'. וצריך ביאור מה בא להוסיף, והרי כולם יראו זאת ברש"י. ואולי יש לומר כיון שברוך כלל כשרש"י כותב 'הכי גרסינן' כך מופיעה הגירסא לפנינו כרש"י, וכאן אינו כן. ועוד יש לומר שרש"י כתב 'הכי גרסינן אימא ליבני דלא משפין' ויחנן שהקורא היה חושב שרש"י בא רק לגרוס 'אימא' במקום 'דילמא' דלפנינו וכדומה]. זו. צריך להבין קצת מה שייך בלבנים 'לא משייפות', והרי לבנים הן מעשה ידי אדם עשויות בתבניות, ואינן כאבנים שנחצבות מההר לא משייפות וצריך לשייפן. ויחנן שגם לבנים כשאין עשויות בתבנית כתיקונה יוצאות עם בליטות וצריכות שיוף אחר כך. לה. ונלמד מכך שאדם שקיבל על עצמו לבנות כותל לחבירו עם מילוי טיט באמצעו, כוונתו היתה למילוי בעובי טפח, רש"י. לה. לעיל ב, א (שיש לבנות הכותל מגזית) ולהלן ה, א (שהכותל בגובה ארבע אמות). מה. בהגהות הבי"ח כתב לגרוס 'כל'. מה. כלומר לא יעמוד כרצון בני אדם שיעמוד שנים רבות כראוי לכותל גזית (שהרי לכותל לבנים די בעובי שלשה טפחים, וגם כותל גזית בעינינו ראונו שעומד בפחות מעובי חמשה טפחים), תוספות. מה. כמו שנאמר במלכים א [ה, לא]. מה. שפת היס. מה. הגמרא היתה יכולה לתרץ שעמד בזכות התקרה

מסכת בבא בתרא - פרק ראשון

ג:

שבויים^[כ] וְהָיָה לָהֶן - אולי תודמן להם מצות פדיון שבויים ויתנו את הכסף לצורך כך. הוסיף רבינא לשאול את רב אשי, שְׂרִיגֵי לִיבְנֵי - קנו כבר את הלבנים ומסודרים זה על זה ומוכנים לבנות בהם, וְהָיָה הוֹדְרֵי - רהיטי גג בית הכנסת מוכנים, וְהָיָה שְׂרִיגֵי - וקורות בית הכנסת מוכנות, מֵאֵי - האם מותר להרוס את בית הכנסת הישן לפני שבנו את החדש. אָמַר לֵיהּ רַב אַשִּׁי, אף באופן זה אסור להרוס לפני שבונים, לפי שזְמַנֵּי דְמִיתְרַמִּי לָהֶן פְּדִיּוֹן שְׂבוּיִים מִזְבְּנֵי וְהָיָה - פעמים שתודמן להם מצות פדיון שבויים וימכרו את כל החפצים ויתנו את הכסף. אמר לו רבינא, אֵי הָכִי, אָפִילוּ בְּנוּ אֶת בֵּית הַכְּנֶסֶת הַחֲדָשׁ נְפִי יֵהִי אֲסוּר לְסַתּוּר אֶת בֵּית הַכְּנֶסֶת הַיֶּשֶׁן, עד שיתחילו להתפלל בו, שְׂמָא תּוּדְמָן לְהֵם מִצּוֹת פְּדִיּוֹן שְׂבוּיִם וימכרו את בית הכנסת החדש. אָמַר לֵיהּ רַב אַשִּׁי, דִּירְתִּיהּ דְּאִינְשֵׁי לֹא מִזְבְּנֵי - אדם לא מוכר את דירתו^[כא], ולא חוששים לזה.

מבאר הגמרא עוד בענין הדין שאסור לסתור בית הכנסת, וְלֹא אָמַרְן - לא אמרנו שאסור לסתור בית כנסת עד שבונים חדש, אָלֵא דְלֵא הָוִי בְּהַ תְּיוּהָא - לא ראו בקעים בבית הכנסת הישן ואינו מסוכן ליפול, אָלֵא הָוִי בְּהַ תְּיוּהָא - אבל אם רואים בקעים בבית הכנסת הישן שמסוכן ליפול, סָתְרֵי וּבְנֵי - יסתורו ויבנו חדש, כִּי הָא דְרַב אַשִּׁי חֲזָא בְּהַ תְּיוּהָא בְּכַנְיָשְׁתָּא דְּמִתָּא מְחַסְיָא - ראה בקעים בבית הכנסת של העיר מחסיא, סָתְרֵיהּ - סתר את בית הכנסת, וְעֵינֵי דְּפִרְוִיָּה לְהֵתָם וְלֹא אָפְקִיהָ עַד דְּמִתְקִין לֵיהּ שְׂפִיבֵי - הכניס את מטתו לשם^[כב] ולא הוציאה^[כג] עד שסיימו את הבנייה והתקינו בבית הכנסת החדש את המרזבים.

שואלת הגמרא, וּבְכָא בְּן בּוּטָא, הִכִּי אָפְקִיהָ לֵיהּ עֲצָה - איך השיא עיצה לְהוֹרְדוּם לְמִיתְרַיָּה לְבֵית הַמְּקַדָּשׁ - לסתור את בית המקדש, וְהָאֵמַר רַב הַקְּדָא לֹא לִיְסַתּוּר אִינְשֵׁי בֵי כְּנִישְׁתָּא - לא יסתור אדם בית הכנסת עד דְּבְנֵי בֵי כְּנִישְׁתָּא אֲחֵרִיתָא - עד שיבנה לפני כן בית כנסת אחר. מתרצת הגמרא, אֵי בְּעֵית אִימָא, תְּיוּהָא חֲזָא בֵיהּ - בבא בן בוטא ראה יש שדקים בקירות בבית המקדש והם מטים ליפול, ובאופן זה מותר לסתור אף קודם שיש מקום אחר. אִיבְעֵית אִימָא מְלָכּוּתָא שְׂאֵנִי - דין זה אינו אמור באופן שהמלכות נוטלת על עצמה לבנותה, דְּלֵא הָדְרָא בֵיהּ - מפני שהמלכות אינה חוזרת בה מדבריה, ולכן אין לחוש שמא לא תבנה זאת לבסוף, דְּאֵמַר שְׂמוּאֵל, אֵי אָמַר מְלָכּוּתָא עֲקָרְנָא טוּרֵי - אם יאמר המלך אעקור הרים, עֲקָר טוּרֵי וְלֹא הָדָר בֵּיהּ - יקיים את דבריו ויעקור את ההרים ולא יחזור בו מדבריו.

מספרת הגמרא, הוֹרְדוּם, עֲבָדָא דְּבֵית הַשְּׂמוֹנָא הוּהּ - היה מתחילה עבד של מלכות בית חשמונאי, נָתַן עֵינָיו בְּאוֹתָהּ תִּינוּקָת - נתן עיניו בתינוקת אחת מבית חשמונאי לקחתה לאישה^[כד], יוֹמָא חָד שְׂמַע הָהוּא גְּבָרָא בַת קְרָא^[כה] דְּאָמַר - יום אחד שמע הורדוס בת קול האומרת, לִפְלַ עֲבָדָא דְּמִירִיד הַשְּׂתָא מְבָרְחָ - כל עבד שימרוד באדונו עתה יצליח, קָם כְּמִלְיָנְהוּ לְכּוּדְהוּ מְרִוּתִיהּ - עמד הורדוס והרג את כל אדוניו, וְשִׁינְרָה לְהֵהִיא וְנוֹקְתָא - והותיר בחיים את התינוקת שרצה לשאת אותה. כִּי חֲזָת הָהִיא וְנוֹקְתָא דְּקָא בְּעֵי לְמִינְסָבָה - כאשר ראתה אותה התינוקת שהוא רוצה לשאת אותה לאישה^[כז], סְלִיקָא לְאִינְרָא - עלתה לגג, וְרָמָא קָלָא - והרימה את קולה ואָמְרָה, כִּי מָאן דְּאָתִי וְאָמַר מִבֵּית חֲשְׂמוֹנָא קָאֲתִינָא עֲבָדָא הוּא - כל מי שיבוא ויאמר אני מבית חשמונאי, יידעו כולם שהוא עבד^[כח], דְּלֵא אִישְׁתִּירָא מִינְיָהוּ וְאָלֵא הָהִיא וְנוֹקְתָא - כיון שהרג הורדוס את כל בית חשמונאי ונתורה מהם רק תינוקת זו, וְהָהִיא וְנוֹקְתָא נְפָלָה מְאִינְרָא לְאִרְעָא - ותינוקת זו נפלה מהגג לארץ ומתה^[כט].

מספרת הגמרא, מְטַמְּנָה שְׂבַע שָׁנִין בְּדוּבְשָׂא - טמן אותה הורדוס שבע שנים בתוך דבש^[כ] כדי שתתקיים, אִיבָא דְּאָמְרֵי שְׂבָא עָלֵיהּ, וְאִיבָא דְּאָמְרֵי שְׂלֵא בָא עָלֵיהּ, ומבאר הגמרא, דְּאָמְרֵי לָהּ - לשיטת האומרים שְׂבָא עָלֵיהּ הוֹרְדוּס, הָא דְּמְטַמְּנָה - מה שטמן אותה בדבש, עֲשָׂה כֵן לֵיתְוּבִיָּה לְיִצְרָיָה - כדי להניח דעת יצרו ולבוא עליה, וְדְאָמְרֵי לָהּ - ולדעת האומרים שְׂלֵא בָא עָלֵיהּ, הָאֵי דְּמְטַמְּנָה - טעם הדבר שטמן אותה בדבש, כִּי הִכִּי דְנִאֲמָרוּ בַת מְלָךְ נָסַב - כדי שייסברו שזו היא אשתו, ויאמרו שהתחתן עם בת מלך.

ממשיכה הגמרא ומספרת, אָמַר הוֹרְדוּס בְּלִיבּוֹ, מָאן דְּרִישׁ - מי דורש את משמעות הפסוק 'מְקַרְבֵּי אֲחֵיךָ תִּשִּׂים עָלֶיךָ מִלֶּךְ' שהוא ממעט עבד^[כא], שלפי זה איני ראוי להיות מלך, רַבְּנֵן - חכמים, קָם כְּמִלְיָנְהוּ לְכּוּדְהוּ רַבְּנֵן - עמד והרג את כל^[כב] החכמים, וְשִׁבְקִיהָ לְכָבָא בְּן בּוּטָא לְמִשְׁקַל עֲצָה מְנִיָּה - והותיר את בבא בן בוטא בחיים, כדי לקחת ממנו עיצה^[כג].

שהיה גדול ממנו בְּשָׁנִים - שבת שני התקיים יותר שנים מבית ראשון^[א]. אומרת הגמרא, וְאִיבָא דְּאִיבָא וְאִיבָא לְהָא - ושניהם אמת, שגם היה בית שני יותר גבוה, וגם התקיים יותר שנים^[ב].

שואלת הגמרא, אף שהיה בית שני גבוה יותר משלושים אמה, ובשיעור כזה אין כותל ברוחב ששה טפחים עומד, וְנִינְעָבִידוּ תְּלָתִין אַמְיִן בְּבִנְיָן וְאִידָךְ נִינְעָבִיד פְּרוּקָת - מדוע לא עשו שלושים אמה בבנין ואת שאר הגובה בפרוכת. עונה הגמרא, כִּי קָאֵי תְּלָתִין אַמְהָתָא נְפִי - גם מה שכותל של רוחב ששה טפחים עומד כשהוא גבוה שלושים אמה, אָגַב תְּקֵרָה וּמַצְוִיבָה הָיָה קָאֵי, כִּלְאֵי תְּקֵרָה וּמַצְוִיבָה לֹא הָיָה קָאֵי - הרי זה רק כאשר יש מעליו תקרה ומעזיבה של טיט המחזיקים אותו, ואילו כאשר אין מעליו תקרה ומעזיבה אין הוא עומד. מוסיפה הגמרא ושואלת, וְנִינְעָבִיד מַה דְּאָפְשֵׁר בְּבִנְיָן וְנִינְעָבִיד אִידָךְ פְּרוּקָת - עדיין היו יכולים לעשות כותל בשיעור היכול לעמוד אף ללא תקרה ומעזיבה, ובשאר הגובה לעשות פרוכת. עונה הגמרא, אָמַר אַבְבִּי, גְּמִירֵי - היה מקובל בידם, שאין לעשות בבית המקדש חלק מהכותל בבנין וחלקו בפרוכת, אלא אֵי בּוּלְהוּ בְּבִנְיָן אֵי בּוּלְהוּ בְּפִרוּקָת - או כולו בבנין או כולו בפרוכת^[ג]. ומבאר הגמרא מנין למדו זאת, אֵי בּוּלְהוּ בְּבִנְיָן, למדו זאת מְמַקְדָּשׁ - מבית המקדש הראשון שהיה כל האמה טרקסין מבנין, אֵי בּוּלְהוּ בְּפִרוּקָת, למדו זאת מְמַשְׁקָן שנאמר בו 'והבדילה הפרוכת'^[ד].

מסתפקת הגמרא, אִיבְעִינָא לָהּ, כל השיעורים שמנויים במשנתנו, ששה חמשה ארבעה ושלושה טפחים, האם הן מידות האבנים וְסִידָן - עם הטיח שעליהן, או דִּיִּלְמָא הֵן מידות האבנים עצמן כִּלְאֵי סִידָן^[ה]. אָמַר רַב נְחֻמֵּן בְּרַי וְיָחֶק לְפִשּׁוּט אֶת הַסֶּפֶק, מִתְּקֵרָא הֵן וְסִידָן, דְּאֵי סִלְקָא דְּעֵתָא הֵן כִּלְאֵי סִידָן, לֵיתְנִיָּה לְשִׁיעוּרֵיהּ - היתה צריכה המשנה לומר את עובי הסיד שנוסף על האבנים עצמן, אָלֵא לֹא, שְׂמַע מִינְהּ הֵן וְסִידָן, ובשיעורים השנויים במשנה כלול עובי האבן עם הסיד שעליו^[ו]. דוחה הגמרא, לֹא, לְעוֹלָם אִימָא לָךְ הֵן כִּלְאֵי סִידָן, וְכִיּוֹן דְּלֵא הָוִי הַסִּיד בְּעוּבֵי טַפְחָא, לֹא תִנֵּי אֶת שִׁיעוּרוֹ, כִּי לֹא שוֹנִים שִׁיעוּרִים הַפְּחוּתִים מִטַּפְחָא. שואלת הגמרא, וְהָא קָתַנִּי בְּמִשְׁנַה בְּלִיבְנֵי וְהָ גוֹתָן טַפְחָא וְהָ גוֹתָן נִזְהָן טַפְחָא וְהָ גוֹתָן טַפְחָא^[ז], הרי שנוקטים גם שיעורים הפחותים מטפח. מתרצת הגמרא, הָתָם לְגַבֵּי טַפְחָא וּמַחְצָה נִמְנָה בְּמִשְׁנַה כִּי הָוִי לְאִיבְטוּרֵי - חצי הטפח מכאן וחצי הטפח מכאן מצטרפים לטפח שלם. מנסה הגמרא לפשוט הספק, תָּא שְׂמַע, שִׁנְיָנוּ בְּמַסְכַּת עִירוּבִינִי, הַקּוּרְחָ^[ח] שְׂאֲמָרוּ לְעַנְיָן הַכֶּשֶׁר מְבוּיָה לְטַלְטַל בּוֹ, דְּחֶבְבָה שִׁיהִיה בַּהּ דְּבִי לְקַבְלָא אֲרִיחָ, וְהָאֲרִיחָ הוּא חֲצִי לְבִינָה שֶׁל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים. והרי הקורה אינה עם סיד, ומבואר ששיעור לבנים שלשה טפחים בלי סידן. דוחה הגמרא, הָתָם לְגַבֵּי מְבוּיָ שִׁיעוּרוֹ בְּלִבְנָה, מדובר בְּרַבְרָבְתָא - בלבנים גדולות, שהן שלשה טפחים בלי סידן, והמשנה מדברת בלבנים קטנות שהם שלשה טפחים עם סידן. ומוכיחה הגמרא, דְּקָא נְפִי דְּקָתַנִּי בְּמִשְׁנַה הַנּוֹכַחַת חֲצִי לְבִינָה שֶׁל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, וממה שהרגישה המשנה שמדובר שם בלבניה של שלשה טפחים מְכַלְכַל דְּאִיבָא זוּטְרָא - משמע שיש לבנים שהן פחות משלשה טפחים^[ט], שְׂמַע מִינְהּ בְּלִבְנִים שֶׁל מִשְׁתַּנּוּ שֶׁהֵן הַלְּבָנִים הַקְּטַנּוֹת, הֵן שְׁלֹשָׁה טַפְחִים עִם סִידָן.

אָמַר רַב הַקְּדָא, לֹא לִיְסַתּוּר אִינְשֵׁי בֵי כְּנִישְׁתָּא - לא יסתור אדם בית כנסת, עַד דְּבְנֵי בֵי כְּנִישְׁתָּא אֲחֵרִיתֵי - עד שיבנו בית כנסת אחר^[י]. אִיבָא דְּאָמְרֵי שֶׁהִסִּיבָה שְׂאִין לְסַתּוּר עַד שְׂבוּנִים הִיא מְשׁוּם בְּשִׁיעוּתָא - שמא יארע להם אונס ולא יבנו בית כנסת אחר^[יא]. וְאִיבָא דְּאָמְרֵי שֶׁהִסִּיבָה הִיא מְשׁוּם בְּצִלוּנֵי - היכן יתפללו כל זמן הבניה. שואלת הגמרא, מֵאֵי בִּינְיָהוּ - מה החילוק לדין בין שני הטעמים. ומבאר, אִיבָא בִּינְיָהוּ דְּאִיבָא - כשיש (בי כְּנִישְׁתָּא אֲחֵרִיתֵי - בית כנסת אחר, לטעם פשיעותא אסור לסתור, שמא לא יבנו במקום בית הכנסת ההרוס. ולטעם צלוני מותר, כי יתפללו בינתיים בבית הכנסת האחר)^[יב].

מספרת הגמרא, מְרִימָר^[יג] וּמַר זוּטְרָא סָתְרֵי וּבְנֵי בֵי כְּנִישְׁתָּא בְּסִיתוּנָא - היו סותרים בחורף את בית הכנסת של הקיץ שהיה עם חלונות מרובים שיש בו הרבה אויר, ובונים בית כנסת לחורף עם חלונות מועטים וכתלים עבים שיגן מפני הקור^[יד]. וּבְנֵי בֵי סִיתוּנָא בְּקִיטָא - והיו סותרים בקיץ את בית הכנסת של החורף ובונים בית כנסת לקיץ^[טו].

אָמַר לֵיהּ רַבִּינָא לְרַב אַשִּׁי - שאלו, גְּבוּ זוּנֵי וְמַחְתִּי - אם כבר גבו כסף מהקהל לבניית בית כנסת חדש, ומונח^[טז] בידי הגבאי, מֵאֵי - האם מותר להרוס את בית הכנסת הישן לפני שבנו את החדש. אָמַר לֵיהּ רַב אַשִּׁי, גַּם בְּאִוְפֵן זֶה אֲסוּר לְהַרְסוֹ לְפָנֵי שְׂבוּנִים, מְשׁוּם שְׁחוּשֵׁים דִּילְמָא מִיתְרַמִּי לָהֶן פְּדִיּוֹן

לקביעות לבנות עליה בנין, רש"י (עירובין יג, ב). ז. בהגהות הב"ח כתב לגרוס 'וסתרי ובנו'. ח. שפת היס. ט. תוספות. י. בחידושי אגדות למהר"ל מבאר שאין הכוונה שבא עליה ממש, אלא הדבר מכונה כאילו בא עליה. יא. שהרי המשמעות הפשוטה של הפסוק היא רק על עכו"ם, תוספות.

א. בית ראשון עמד ארבע מאות ועשר שנים ובית שני ארבע מאות ועשרים. ב. ויש להקשות, אם שניהם אמת, מדוע כל אחד דרש זאת באופן שונה. וראה בן יהודע ועיין יעקב. ג. רבינו גרשום. ד. יג, ב. ה. הוא מקום המוקף שלוש מחיצות, ואין בו כותל רביעי. ו. כדי שתהיה דומה * במקום שיש צינן מיה כיה [א]. [א] יש לעין בילקט ראייתו" שבוין המסכתא.

מסכת בבא בתרא - פרק ראשון

ואל תבנהו מחדש^י, וְאִם סִתְּרָתָהּ וּבְנִיתָ - ואם כבר סתרת אותו ובנית אותו מחדש, עֲבָדֵי בִישָׁא - עבד רע, בְּתַר דְּעֵבְדִין מִתְּמַלְכִין - וכי אחרי שעושים מעשה מתייעצים ומבקשים רשות עלי, אִם וְיִינָךְ עֲלֶיךָ - אם התגאית בכלי זיינך, שהרגת את בית אדונך, סִפְרָךְ בָּאן - ספר יחסוך בידינו הוא ויודעים אנו את יחסך שאתה עבד^י, שכתוב בו, שאתה, לֹא רָכָא וְלֹא בַר רָכָא - לא מלך ולא בן מלך, אלא הוֹרְדוּם [עֲבָדָא] קִלְגִינָא מִתְּעַבְדִי - הורדוס הוא עבד שנהיה בן חורין מאליו^י.

מבררת הגמרא, מַאי רָכָא. מִלְכּוּתָא - מלכות, דְּכֵתִיב "אֲנֹכִי הַיּוֹם רַךְ וּמְשׁוּחַ מִלְכָּךְ". וְאִי בְעִית אִימָא מְהֵבָא, שנאמר בעת שיצא יוסף במרכבתו במצרים, "וַיִּקְרָא לְפָנָיו אֲבָרָה" - ותרגומו הוא 'דין אבא למלאכ', כלומר זה ראוי למלוכה.

מתארת הגמרא את יופיו של בנין הורדוס. אָמְרֵי - אמרו, מַי שְׁלָא רָאָה את בְּנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבְנֵה הוֹרְדוּס, לֹא רָאָה בְּנִין נָאָה [מִיָּמִינוּ]. מבררת הגמרא, בְּמַאי בְּנִינָה - באיזה אבנים בנה הורדוס את המקדש. אָמְרֵי רָבָה, בְּאֲבָנֵי שִׁישׁ וּמְרַמְרָא - באבני שיש ירוק ואבני שיש לבן. אִיבָא דְאָמְרֵי, שבנה אותו בְּאֲבָנֵי בּוּחַלָא שִׁישׁ וּמְרַמְרָא - באבני שיש נוטה לכחול^י, ובאבני שיש ירוק ואבני שיש לבן. אֲפִיכָא שְׂפָה וְעֵינֵי שְׂפָה - בנה את שורות הבנין באופן ששורה אחת יוצאת ושורה אחת נכנסת, כִּי הֵיכֵי דְהִקְבִילִי סִידָא - כדי שייקלט הסיד היטב בכותל. סָבַר לְמִשְׁפַּעֲנִיהָ בְּדִרְבָּא - חשב הורדוס אף לחפות את הבנין בזוהר, אָמְרוּ לֵיהּ רַבָּנַן - אמרו לו חכמים, שְׂבָקִיה דְהֵיכֵי שְׂפִיר טַפִּי - השאר אותו כמות שבנית, שכן הוא יפה יותר, דְמִיָּהוּי כִּי אִידְוֹתָא דְיִמָא - שנראים כותליו כגלי הים שנעים ונדים, ואף שורות בנין המקדש, זו עולה וזו יורדת^י.

שואלת הגמרא, וּבָבָא בַר בּוּטָא, הֵיכֵי עֲבָד הֵכִי - איך עשה כן, שנתן להורדוס עיצה איך יתכפרו עוונותיו, וְהָאָמְרֵי רַב הוֹדָה אָמְרֵי רַב, וְאִתִּימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, מִפְּנֵי מַדָּה נִעְנָשׁ דְּנִינְאֵי, מִפְּנֵי שֶׁהָשִׂיא עֲבָדָה לְגִבּוֹרֵי דְנִצְרֵי איך יתכפרו עוונותיו^י. והיכן מציינו שהשיא לו דניאל עיצה, שְׁנַאָמְרֵי "לֵהָרֹן [- באמת], מִלְכָּא [- אתה המלך], מִלְכָּי יִשְׁפַר עֲלֶיךָ [- עצתי תיטב בעיניך], וְחֲטָאָהּ בְּדָרְבָּה פִּרְקָה [- ואת חטאותיך תפדה בצדקה], וְעֵינִיתָ בְּמִתְרָה עֵינִין [- ואת עיניך תפדה על ידי חנינת גניים], הֵן תְּהוֹרֵה אֲרָכָה לְשִׁשְׁלִיתָה [- אולי על ידי תהא שהות לשלומך, שלא ימהר דבר החלום להגיע עליך] וְגוֹ, וְכֵתִיב 'בְּכָא מְטָא עַל גְּבוּכְדַנְצַר מִלְכָּא' - כל דברי פתרון החלום באו על נבוכדנצר, וְכֵתִיב (ו') לְקַצֵּת יָרְחֵיךָ תִּרְיַע עֶשֶׂר - לסוף שנים עשרה חודש וְגוֹ^י, הרי ששנה שלימה התעכבה הרעה מלבוא עליו בזכות מעשי הצדקה שעשה. מתרצת הגמרא, אִיבְעִית אִימָא, שְׁאֵנִי עֲבָדָא דְאִתִּיבִיב בְּמִצּוֹת - שונה הדבר לגבי הורדוס שהיה עבד, החייב המצוות, ומותר לתת לו עיצה. וְאִיבְעִית אִימָא תִירוּץ נוסף, שְׁאֵנִי בֵית הַמִּקְדָּשׁ - שונה הדבר כאן, שהיה זה לצורך בנין בית המקדש, והותר לבבא בן בוטא ליעץ כן להורדוס, כִּיּוֹן דְאִי לֹא מִלְכּוּתָא לֹא מְתַבְּנֵי - אם לא המלכות לא היה נבנה הבית.

שואלת הגמרא, וְדִנְיָאֵל מִנְיָן דְאֵינְשׁ - מנין שנענש דניאל על שנתן עצה לנבוכדנצר. אִיִּלְיָמָא מְשׁוּם דְכֵתִיב 'וַתִּקְרָא אֶסְתֵר לְהַתְּדָר', וְאָמְרֵי רַב, 'הַתְּדָר' זֶה דְנִינְאֵל, הֵנִיחָא לְמַאן דְאָמְרֵי שְׁנָקְרָא 'הַתְּדָר' על שם שְׁתֵּתְכֻדְהוּ מְגֻדוּלְתָו, הרי שנענש שהורידוהו מגדולתו, אֲלֵא לְמַאן דְאָמְרֵי שְׁנָקְרָא 'הַתְּדָר' על שם שְׂבָל דְבָרֵי מִלְכּוּתָא הֵיוּ נִתְקַבְּלִין עַל פְּנֵי, מַאי אִיבָא לְמִמֵּר^י.

אָהֲדָר לֵיהּ בְּלִיָּא דְיִלְיָ - עשה הורדוס לבבא בן בוטא סביב עיניו עטרה מעור האנקה^א, ששערו קשה כמחטים, נְקִרְיָנְהוּ לְעֵינֵיהּ - וגרם לו זאת ניקור עינים ונסתמא^י. יוֹמָא חַד אֶתָּא וְנִיתִיב קַמֵּיהּ - יום אחדי בא הורדוס וישב לפני בבא בן בוטא, ולא גילה לו מיהו^י, אָמְרֵי לו, הֵיזִי מַר הָאִי עֲבָדָא בִישָׁא מַאי קָא עֲבָדִי - יראה מר את הורדוס העבד הרע הזה מה עשה, שהרג את אדוניו ואת החכמים ומלך. אָמְרֵי לֵיהּ בבא בן בוטא, מַאי אָעֲבִיד לֵיהּ - מה אעשה לו. אָמְרֵי לֵיהּ הורדוס נְלִיָּמִיהּ מַר - יקלל אותו מר. אָמְרֵי לֵיהּ בבא בן בוטא, אֶסּוּר לְקַלְלוּ, שהרי הוא מלך, [וְכֵתִיב] - ונאמר בכתוב, 'גַּם בְּמִדְבָרְךָ - אפילו במחשבותיך^י, מִלְכָּךְ אֵל תִּקְלָל'. אָמְרֵי לֵיהּ הורדוס, הָאִי לֵאָו מִלְכָּךְ הוּא - הוא אינו מלך, שהרי אינו ראוי למלוכה, ומותר לקללו. אָמְרֵי לֵיהּ בבא בן בוטא, וְלֵיהּוּי עֲשִׂיר בְּעֵלְמָא - ולא יהא הורדוס אלא סתם אדם עשיר, וְכֵתִיב 'וְיִבְחַרְדִּי מִשְׂבָּרְךָ אֵל תִּקְלָל עֲשִׂיר', הרי שאין לקלל כל אדם שהוא עשיר. והוסיף בבא בן בוטא ואמר לו עוד, וְלֹא יִהְיֶה הוֹרְדוּס אֶלְיָא נְשִׂיא, וְכֵתִיב 'וְנִשְׂיָא בְּעַמְרָה לֹא תֵאָר' - אל תקלל. אָמְרֵי לֵיהּ הורדוס, פִּסּוּק זֶה נֹאמַר רַק בְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה עַמְרָה - כאשר הוא מעשיו הגונים, וְהָאִי - הורדוס, לֵאָו עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה עַמְרָה הוּא, ומותר לקללו. אָמְרֵי לֵיהּ בבא בן בוטא, מִקְּתִיבָנָא מִיָּנִיהּ - מפחד אני ממנו שישמע שקיללתי אותו, ויענישני על כך. אָמְרֵי לֵיהּ הורדוס, לֵיבָא אִינִישׁ דְאֵזִיזָא דְלִיָּמָא לֵיהּ - אין אף אדם שיוכל ללכת ולומר לו זאת, דְאָנָא וְאֵתִיבְנָא - כיון שרק אני ואתה יושבים כאן ואף אחד אינו שומע^י, אָמְרֵי לֵיהּ בבא בן בוטא, כֵּתִיב 'כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיךְ אֶת הַקּוֹף וְגִלָּה זֹאת, וּבְעַל כִּנְפֵיהֶם יִגִּיד דְבָרֵי'. אָמְרֵי לֵיהּ הורדוס, אָנָא הוּא - אני הוא הורדוס, אִי הוּאִי וְדַעְנָא דְהוֹרֵי רַבָּנַן בּוּלְיָ הָאִי - אילו הייתי יודע שהחכמים כל כך זהירים במעשיהם, ולא יקללו אותי מחמת שאני עבד^י, לֹא הָוָה קִטְיִינָא לְהוּ - לא הייתי הורג אותם^י.

שאל הורדוס את בבא בן בוטא, הַשְׂתָּא - עתה, לאחר שכבר הרגתי את כל החכמים, מַאי תִּפְתָּיִה דְהָהוּא גְבָרָא - מה היא תקנתי שעל ידי זה יכופר לי. אָמְרֵי לֵיהּ בבא בן בוטא, הוּא - אדם זה^י, הרג את החכמים העוסקים בתורה, ועל ידי זה נחשב הדבר כאילו בָּבָה את אֶזְרוּ שָׁל עוֹלָם, דְכֵתִיב 'כִּי גַר מִצְרָיִם וְתוֹרָה אֶזְרֵי, אלו התלמידי חכמים העוסקים בתורה, וכדי לכפר על כך, יִלְךְ וַיַּעֲסֹק בְּאֶזְרוּ שָׁל עוֹלָם - ילך ויעסוק בבנין בית המקדש, שהוא האור של העולם, דְכֵתִיב 'וְנִהְרֹו אֲלֵיוּ בְּלַיְיָ הַגּוֹיִם' אִיבָא דְאָמְרֵי - ויש שאמרו^י, הֵכִי אָמְרֵי לֵיהּ - כך אמר לו בבא בן בוטא, הוּא הרג את חכמי ישראל, ועל ידי כן נחשב לו כאילו סִימָא - עיוור את עֵינֵי שָׁל עוֹלָם, דְכֵתִיב - שנאמר בפסוק על הסנהדרין, 'וְהִנֵּה אִם מְעִינֵי הַעֲדָה', וכדי לכפר על כך, יִלְךְ וַיִּתְעַסֵּק בְּעֵינֵי שָׁל עוֹלָם - ילך ויתעסק בבניית בית המקדש, שהוא עֵין הָעוֹלָם, דְכֵתִיב 'הֲנִי מִחֲלָל אֶת מִקְדָּשִׁי גֵאוֹן עֲזָבִים מִחֲמַד עֵינֵיהֶם'. אָמְרֵי לֵיהּ הורדוס, מִקְּתִיבָנָא מִמִּלְכּוּתָא - אני מתירא מהמלכות^י, שאינם מרשים זאת. אָמְרֵי לֵיהּ בבא בן בוטא, שְׂדֵר שְׁלִיחָא - תשלח שליח לבקש מהם רשות על כך, וְלִיזִיל שְׂתָא - וילך בדרך משך שנה, וְלִיעֲכַב שְׂתָא - ויתעכב במקום המלכות שנה, וְלִהְדֵר שְׂתָא - ויתעכב בדרך חזרתו גם כן שנה, אֲדִהֵי וְהֵכִי - ובתוך כל הזמן הזה, סִתְּרִית [לֵיהּ] וּבְנִית [לֵיהּ] - תסתור את בית המקדש ותבנה אותו מחדש.

מספרת הגמרא, עֲבָד הֵכִי - עשה הורדוס כפי שהציע לו בבא בן בוטא, שְׁלַחוּ לֵיהּ - שלחו לו המלכות והשיבו לו, אִם לֹא סִתְּרָתָהּ עֲדִיין את בית המקדש, אֵל תִּסְתֹּר, וְאִם סִתְּרָתָהּ אותו כבר, אֵל תִּבְנֵי - השאר אותו כך

יג. מלכות רומי. יד. מפני שהן סתירת והחרבת בית המקדש (ראה גיטין טו, ב), והן בנינו (כפי שאמרו להלן) שאנו בית המקדש דאי לאו מלכותא לא מתבני, וכן כמובא בסנהדרין כ, ב שלש מצות נעשו לישראל בנייתן לארץ למנות להם מלך ולהחיות זרעו של עמלק ולבנות להם בית במתירה), הם רק על ידי מלך, והם החשיבו אותו לעבד, מהרש"א. ובבן יהוידע פירש, שהם ידוע על ידי החוים ככוכבים שענית המקדש להיחרב על ידיהם, וחפצו בעצמם להחריב את בית המקדש. וגם, התייראו שאם יסתור כעת את בית המקדש תחטבל גזירת החורבן. מזו. וכתב רבינו גרשום, שהורקנוס (ממלכי בית השמונאי) היה אביו של הורדוס, ונולד לו הורדוס מאשת יפת תואר ששבה מהרומיים. מזו. והמהרש"א פירש, שהמבנה לומר לו, ונפקיר אותך ואת רכושך לבני חיל כי עבד אתה. יז. ורבינו גרשום פירש, שהמבנה 'היינו מנומרים'. יח. ורבינו גרשום פירש, ש'כוחאל' היינו שחורים. ויתכן שכונתו למה שכתב רש"י. יט. רש"י ורבינו גרשום. והמהרש"א ותורת חיים כתבו, שכונתם הייתה כיון שחללת דומה לים והים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד, וכאשר הקדוש ברוך הוא מביט בכסא הכבוד זוכר את בית המקדש. ועוד, שהאבות נמשלו (במדרש) לגלי הים. ובבן יהוידע פירש, שעל ידי כן יתקן חטאו של הורדוס במה שסימא את עינו של עולם. כ. בהלן תבאר הגמרא במה נענש. כא. כי מי שהוא רשע, אף על גב שעושה טוב, אין הטוב שעושה לשם שמיים לגמרי, ובוראי אם היה עושה לשם שמיים היה נכון לתת לו עצה, אבל כיון שאינו עושה לשם שמיים לגמרי אין לתת לו עצה שיעשה טוב, ולפיכך יש למי שמשיאו עצה עונש, כי גורם שהקדוש ברוך הוא עושה חסד עם רשע, כי אין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר בריה. ואף אם נאמר שהוא עושה לשם שמיים לגמרי, מכל מקום השכר שיש לרשעים נחשב אצל הקדוש ברוך הוא כמשא, חדושי אגדות מהר"ל. כב. וממשך הפסוק ומתאר את עינו של עולם. כג. בהלן תבאר הגמרא במה כג. בתרגום מגילת אסתר (וכן פרקי דרבי אליעזר, פרק ג) מובא שהרג המן את דניאל, ולפי זה נענש

א. והם עלוקות, רבינו גרשום. ב. עשה לו כן, כי סומא אינו יכול להיות ראש סנהדרין, ובוה מנע הורדוס חשש שיבואו ויכתירו את בבא בן בוטא לראש הסנהדרין והוא ידון אותו במיתה, כן יהוידע. ג. לאחר שניקר לו את עיניו, ולא בו ביום, כי מיד לאחר שניקר לו את עיניו, ידע הורדוס שאין זו שעת מבחן לבבא בן בוטא אם יקללו, כי מרוב צער וכאב לבטח יקללו, כן יהוידע. ד. ובא לנסותו אם יקללו, כיון שזה היה עיקר פחדו מהחכמים, שמא יקללוהו, כמידת העבד שהיא בקללה, כפי שנאמר על כנען 'ארור כנען עבד עבדים וגו'', מהרש"א. ה. והוא הדין בדיבור, מהרש"א. ו. ואף זה שכבר אמר לו בבא בן בוטא שנאמר 'ובחדרי משכבך אל תקלל עשיר', אמר לו הורדוס שכל זה הוא בחזיר משכבך שיש לחוש שאנשים לכותל וישמע זאת אי מי, אולם בשדה שאין לחוש לכך שם יקללו, מהרש"א. ז. גם זה עוף, אלא שכפל הפסוק את הענין, אכן עורא קהלת י. כ. מהרש"א, וראה הערה הבאה. ח. שהרי הרג אותם רק מפני שחשש שיקללוהו מפני שהוא עבד, מהרש"א, וכעין זה פירש בחזרת חיים, שהרג אותם רק מפני שהתיירא שלא ייזוהו ממנו ויסלקוהו או יהרגוהו כיון שהם דורשים מ'מקרב אחיך' שאינו ראוי למלוך. י. כלומר הורדוס. יא. וראה בעיני יעקב מדוע לא למד לשון זה כלשון הראשון. יב. מההרש"א מביא, שיתכנו שני מציאויות של הפרעת הראיה, א, העדר האור ללוא העדר העינים, כגון אדם שעניו בריאות, בליה, שמצד חשכות הלילה אינו רואה. ב, סומא ביום, שרק מצד עינו אינו רואה. הורדוס במעשהו עקר גם את התלמידי חכמים, שהם העינים, וגם את התורה, שהיא האור. לכן אמר לו בבא בן בוטא, שתלן את בית המקדש, שהוא האור (של העולם), אבל את העדר העינים וגופות התלמידי חכמים אין ביכולתו להחזיר, וללשון השני ימקן על די שיבנה את בית המקדש, אבל את העדר האור, שהיא התורה, שכיבה על ידי הריגת התלמידי חכמים אין ביכולתו לתקן.

מסכת בנא בתרא - פרק ראשון

אבל מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו. אלא אמר רבא, הכי קתני - כך כוונת המשנה, וכן קתם גינה במקום שנהגו לגדור דמי ומחייבין אותו, אלא קתם בקעה במקום שלא נהגו דמי, ואין מחייבין אותו.

שנינו במשנה, מקום שנהגו לבנות גויל גזית כפיסין לבנים בונים, הפל כמנהג המדינה.

מתרצת הגמרא, דשדוהו לגובה דארזינותא - דניאל נענש במה שהשליכוהו לגוב האריות.

שאלת הגמרא, הפל לאתווי מאי - מה באה תיבת ה'כל' לרבות. מתרצת הגמרא, לאתווי אתרא דנהיגי - בא לרבות מקום שנהגו לגדור בהוצא ודפנא - בלולבי דקלים ובענפי ערמונים, שיגדרו בו, והוא סוג חמשי הפחות מלבנים.

שנינו במשנה, לפיכך אם נפל הכותל במקום והאבנים של שניהם. מקשה הגמרא, פשיטא שהאבנים של שניהם, שהרי ברשות שניהם נפליה. מתרצת הגמרא, לא צריכא, דנפיל הכותל לרשותא דחד מיניהו - לחצר של אחד מהם, אי נמי דפניניהו חד לרשותא דידיה - או שפניה אחד מהם כל האבנים לרשותו, והוא דתימא, ניהוי אידך - השכן שאין האבנים ברשותו המוציא מחבירו ועליו הראיה, קא משמע לן שחולקים בשוה.

שנינו במשנה, וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו. מקשה הגמרא, הא גופא קשיא, אמרת וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו, ונדייק דוקא בגינה שידוע שנהגו לגדור בה מחייבים אותו, הא קתמא - בגינה שאין בה מנהג מסוים, אין מחייבין אותו, ולעומת זאת אימא סיפא אלא בקעה במקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו, ונדייק דוקא בבקעה שידוע שנהגו שלא לגדור בה אין מחייבים אותו, הא קתמא - בבקעה שאין בה מנהג מסוים, מחייבין אותו. אם כן בסתם גינה אין מחייבים אותו לגדור, ובסתם בקעה מחייבים אותו לגדור. וזה קשה, שהרי הדברים קל וחומר, השתא קתם גינה אמרת לא מחייבים אותו, אף על פי שבגינה יש יותר היזק ראייה, קתם בקעה מופענא, בתמיהה, בודאי היה צריך להיות הדין שלא מחייבים אותו.

מתרצת הגמרא, אמר אביי, הכי קאמר - כך כוונת המשנה, וכן קתם גינה ובמקום שנהגו לגדור בבקעה מחייבין אותו. וכן בספא כוונת המשנה, וכן סתם בקעה ובמקום שנהגו שלא לגדור בגינה אין מחייבין אותו. אמר רבא, רבא להקשות על דבריו, אם כן מאי אכל בבקעה, הרי גם לפני כן דיבר על בקעה, ולא שייך כעת לומר 'אבל בבקעה', והיה צריך לומר רק

איכא דאמרי שבתא חזית עושים בצד הפנימי לכיוון החצר של בונה הכותל, וכן מהלך הגמרא. אמר רב הונא, מייבא פקדא פקדא מלגיו - מכופף ראש הכותל פנימה על ידי עיבוי בטיט ואבנים. שואלת הגמרא, מייבא פקדא פקדא מלגיו - שיעבהו בכיוון החיצוני. מתרצת הגמרא, חזית חזית בכיוון חצירו, ויארנה מהכותל, ואמר דידך ודידה הוא - ויאמר שנינו בנינו את הכותל ועשינו חזית לכאן ולכאן. שואלת הגמרא, אי הכי, השתא נמי שאמרנו שעושים את החזית בצד החיצוני, והיא מעידה שהאדם שחצירו בכיוון הנגדי הוא בנאה, אם כן גיזי ריה חבירה - חבירו, שהחזית בכיוון חצירו, ויארנה מהכותל, ואמר דידך ודידה הוא - ויאמר שנינו בנינו את הכותל ולא עשינו חזית בשום צד. מתרצת הגמרא, גיזי ריה מידע דיע - רואים את הסרת העיבוי מהכותל, וידעו שהיתה שם חזית והכותל של בעל החצר שבכיוון הנגדי.

שיטה שלישית בצורת עשיית חזית. רבי יוחנן אמר,

נחלקו הראשונים בחצר במקום שנהגו שלא לגדור אם מחייבים אותו. יש אומרים שכמו שבגינה אם נהגו שלא לגדור אין מחייבים אותו, הוא הדין בחצר כן. ויש אומרים שבחצר אפילו אם נהגו שלא לגדור מחייבים אותו, משום שבחצר יש יותר היזק ראייה, משום שיותר תדירה בתשמישים צנועים, ואף שאמרנו לעיל [ב, ב] שהיזק של גינה הוא יותר מהיזק של חצר, זה רק למאן דאמר היזק ראייה לא שמהיזק היזק, אבל למאן דאמר היזק ראייה שמהיזק, אזי היזק של חצר הוא יותר מהיזק של גינה, [רא"ש סימן ו]. ד. נחלקו אחרונים דרין גינה שאין בה דין חלוקה ונתרצו לחלוק, הסמ"ע [חושן משפט קנח, א] כתב ברעת השולחן ערוך שכופים זה את זה לעשות כותל כדרך שכופים זה את זה בחצר שאין בה דין חלוקה. ודעת המשנה למלך [הלכות שנים ב, טו] והקצות החושן [קנח, א] שבגינה יכול לטעון שלא נתרצה בחלוקה אלא על דעת שחברו יבנה כותל משלו אם ירצה, ואינו דומה לחצר שהיזקה תדיר ואנו אומרים דעת בני אדם שכשנתרצו לחלוק נתרצו גם לבני כותל. דה. בגמרא כתב יד הגירסא 'מקום שנהגו שלא לגדור', וכן הוא ברש"י [להלן ד, ב ד"ה אין מחייבין] ובר"ף ובר"ש. ו. וכן החזית לכיוון חצר חבירו. ז. כלומר לכיוון חצר עצמו. ח. ואף על פי שבעת נפל הכותל, יש עדים הזוכרים באיזה כיוון היתה החזית, עיין רבינו גרשון ורשב"א. ט. וכך החזית לכיוון חצר עצמו. י. כלומר לכיוון חצר חבירו. יא. כתב החתם סופר שמכאן מוכח כשיטת רש"י המובאת בטור [סימן קנח] שאם לא עשו חזית מכאן ומכאן נתקנת חכמים ונפל הכותל הם חולקים בשוה, ודלא כשיטת רבינו יונה [מובאת בטור שם] שאחר שתניקו חכמים לעשות חזית אם לא עשו שניהם חזית ונפל לרשות אחד מהם הרי הוא של. יב. אם כן לשון זו חולקת עם קודמתה, האם ניכר יותר תוספת חזית או הסרתה. יג. וצריך ביאור שנחלקו במציאות. וביאר החזון איש [א, יא] שהסרת חזית בולטת יותר לעורר שנעשתה כאן רמאות, אך באמת ניכר לעיני יותר תוספת חזית. יד. ובהו נחלקו מה יעיר יותר את לב האנשים. טו. מה שאין כן בונה הכותל עשה את החזית יחד עם בניית הכותל, וניכר שהעיבוי הוא חלק מהכותל ונעשה בשעת הבניה. טז. אך לא בתיובתא, כלומר אפשר לתרץ ברוחק לשון המשנה 'מחוי' הכוונה שבלוט מעובי החומה, אך לא לכיוון החיצוני אלא לכיוון הפנימי. יז. באמת אין משמעות הלשון כך, שאם כן היתה המשנה אומרת 'מחוי', תוספות. ועוד יש ליישב שכונת המשנה 'מחוי' כלומר מחוי לשטח חבירו, דהיינו בכיוון חצר עצמו, רמב"ן ורשב"א. יח. רבינו חננאל כותב שזו מחלוקת, אך רבינו יונה והרשב"א כתבו שאינה מחלוקת אלא רבי יוחנן אומר שיש עוד אפשרות בעשיית חזית. יט. היא כשיטה ראשונה דלעיל, שהחזית לצד חוץ, אך אינה בעיבי הכותל עצמו אלא כטיחת טיט.

מאוד. אך כתבו התוספות, שהגמרא שלנו (במגילה טו, א) אינה סוברת כן. כד. וכתב רש"י בדניאל (ד, כו), 'ומה ראה דניאל להשיא עצה טובה לנבוכדנצר, ראה ישראל עניים שפלי גולה מתזירין על הפתחים והשיאו עצה לחננל, אמר לו עניים אלו שהגליתם רעבים הם, פרנסם, וכן עשה, פתח אזרותיו והיה מפרנסם כל ימי חרש'. כה. רש"י. והרמב"ם בפירושו המשנה כתב 'חלף או קנה סוף', ועיין בהערה לפירוש המשנה שם (הוצאת מכון המאירי). כו. אך המשנה לא כתבה אותו במפורש, כי במקום שאין מנהג מסוים, כגון עיר חדשה, אין אחד מהם יכול לומר אגודר עמך בהוצא ודפנא, אלא בפחות שבמפורשים במשנה, כלומר בלבנים (כשיטת רבינו יונה דלעיל ב, א), חתם סופר. ואולי יש לומר עוד שבגויל גזית כפיסין ולבנים הולכת המשנה לתת מידות, ו' ה' ד' ג' טפחים בעובי, אך בהוצא ודפנא אין מידות, שכל שהם הוצא או דפנא יכול לשים, לכן לא נמנה במשנה. ועוד לפי אביי דלהלן שבהוצא ודפנא לא מעיל חזית אלא שטר, לא כתבתו המשנה במפורש כי הולכת לומר תקנת חזית. כז. ועיין בהערותנו לעיל (ב, א) מה הדין במקום שנהגו לגדור בדבר הפחות אף המוצא ודפנא. כח. ומשמעות 'לפיכך' שבגלל שהיה יכול אחד לכפות את חבירו לבנותו, כמבואר בתחילת המשנה, לכן אם נפל הכותל המקום והאבנים שניהם, והרי גם בלי זה פשיטא שזה של שניהם שהרי ברשות שניהם מונחים ויד מי תגבר, רש"י. ובתוספות (ב, א ד"ה לפיכך) פירשו בקושיית הגמרא כאן שפאילו אם נפל הכותל לרשות אחד מהם גם כן פשיטא שהאבנים של שניהם שהרי זה תפיסה לאחר שנולד הספק. המהר"ם מקשה מדוע רש"י לא מפרש את קושיית הגמ' 'פשיטא' כמו כל פשיטא שבש"ס שהפירוש הוא שזה פשוט ואין זה חידוש, כיון שמנחים ברשות שניהם ודאי שזה של שניהם. מתוך המהר"ם שרשי" סובר שאי אפשר לפרש כן, משום שאין זה פשיטא, שבשלמא בעלמא [כגון בשנים אוחזין בטלית] הרי שהסברא היא שדבר שמנחם ברשות שניהם הוא של שניהם, שאם נאמר שזה שייך רק לאחד, היה צריך להיות ברשותו, אבל כאן מה שזה נמצא ברשות שניהם זה משום שמקרה הנפילה אירע כן שנפל לרשות שניהם, ולכן אין זה פשיטא שזה של שניהם, אלא קושיית הגמרא היא שאין זה תלוי ב"לפיכך" כפ. בלי שראוהו, שאם ראוהו פשיטא שלא נהיה בזה מוחזק, אך לא ראוהו הייתי חושב שיש לו מיגו שהיה יכול לומר קניתי או לא פניתי לרשותי אלא היה מתחילה ברשותי, רשב"א. אמנם הר"ן כתב שאף כשפניה האבנים בפני עדים הייתי חושב שנחשב מוחזק בזה, עיין שם. ל. לפירוש התוספות לעיל (ב, א ד"ה לפיכך) מדובר כששהו אחר כך האבנים הרבה זמן ברשותו, עיין שם. מא. שהרי הגמרא אמרה לעיל (ב, ב) 'גינה שאני', שלכל הדעות היזק ראייה בה שמו היזק. מב. לפי זה מה שנאמר במשנה 'מקום שנהגו לגדור' אינו מוסב על גינה כי אם על בקעה, רש"י. מג. ותוספות.

מסכת בנא בתרא - פרק ראשון

ד:

רבי יוסי אומר, אם עמדו ונגדר את הגדר הרביעית, מנגלגלין עָלָיו - על הניקף לשלם את הפל' - השתתפות בכל ארבעת הגדרות^[1]. ודעת תנא קמא בזה תבואר להלן.

גמרא. אָמַר רב יהודה אָמַר שְׁמוּאֵל, הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסִי דְאָמַר אִם עָמַד וְנָגַד אֶת הַרְבִּיעִית מְנַגְלָלִין עָלָיו אֶת הַפֶּלֶא, וּמוֹסִיף רַב יְהוּדָה אִמַר שְׁמוּאֵל, אִם שָׁנָא עָמַד נִיקֵף וְגַדְרָא אֶת הַרְבִּיעִית וְלֹא שָׁנָא עָמַד מְקַיֵּף וְגַדְרָא אֶת הַרְבִּיעִית. אִתְמַר. רַב הוֹנָא אָמַר, כְּשִׁמְגַלְגִּילִים עָלָיו אֶת הַפֶּלֶא, מִשְׁלֵם לְפָי מַה שֶּׁנָּגַד - מַה שֶּׁעָלָה לְמִקְיָה בְּשֵׁלֶשׁ הַגְּדֵרוֹת הַרְאִשׁוֹנוֹת, מִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ הַנִּיקֵף בְּחִצִּי. חֵינְיָ בַר רַב אָמַר, כְּשִׁמְגַלְגִּילִים עָלָיו אֶת הַפֶּלֶא, מִשְׁלֵם לְפָי דְמִי קָנִים בְּזוּזָא^[2], כִּי אֹמַר הַנִּיקֵף אֵינִי צָרִיךְ אֶת הַגְּדֵר הַיְקָרָה מֵאֲבָנִים שֶׁעָשָׂה הַמְקַיֵּף^[3].

מקשה הגמרא, תָּנַן בְּמִשְׁנֵתָנָה, הַמְקַיֵּף אֶת הַבֵּירוֹ מִשְׁלֵשׁ רוּחֹתָיו וְנָגַד אֶת הַרְאִשׁוֹנָה וְאֶת הַשְּׁנִינָה וְאֶת הַשְּׁלִישִׁית אֵין מְחַיִּיבִין אוֹתוֹ, כִּי לֹא הוֹעִיל לְנִיקֵף כְּלוֹם. זֹו דַּעַת תְּנָא קַמָּא, וְנִדְיִיק מִכָּן, הָא אִם גַּדְרָא הַמְקַיֵּף אֶת הַרְבִּיעִית, מְחַיִּיבִין אוֹתוֹ - אֶת הַנִּיקֵף לְהַשְׁתַּתֵּף, שֶׁהָיָה כַּעַת הַמְקַיֵּף הֵהֵנָה אוֹתוֹ בְּהַקְפָּה מוֹשְׁלֵמָת. אִימָא סִיפָא, רַבִּי יוֹסִי אָמַר אִם עָמַד וְנָגַד אֶת הַרְבִּיעִית מְנַגְלָלִין עָלָיו אֶת הַפֶּלֶא. וְלִכְאוּרָה סוֹבֵר בְּדִיוֹק כְּמוֹ תְּנָא קַמָּא. וּמְבַאֲרָת הַגְּמָרָא, בְּשִׁלְמָא לְרַב הוֹנָא דְאָמַר לְעִיל בְּדַעַת רַבִּי יוֹסִי שֶׁמִּשְׁלֵם הַפֶּלֶא לְפָי מַה שֶּׁנָּגַד בָּהּ, הֵינְיָ דְאִיבָא בֵּין תְּנָא קַמָּא וְרַבִּי יוֹסִי, שֶׁתְּנָא קַמָּא סָבַר כְּשֶׁעָמַד וְגַדְרָא אֶת הַרְבִּיעִית, הַפֶּלֶא לְפָי דְמִי קָנִים בְּזוּזָא, אֵין - כֵּן מִשְׁלֵם, וְזָה - אֵךְ לְפִי מַה שֶּׁנָּגַד לֹא מִשְׁלֵם. וְלִכְן לֹא אִמַר תְּנָא קַמָּא 'הַכֹּל'. וְרַבִּי יוֹסִי שֶׁאִמַר 'מְגַלְגִּילִין עָלָיו אֶת הַכֹּל', סָבַר שֶׁמִּשְׁלֵם הַפֶּלֶא לְפָי מַה שֶּׁנָּגַד. אֲלָא לְחֵינְיָ בַר רַב דְאָמַר לְעִיל בְּדַעַת רַבִּי יוֹסִי שֶׁמִּשְׁלֵם הַפֶּלֶא לְפָי דְמִי קָנִים בְּזוּזָא, אִם כֵּן מַאי אִיבָא בֵּין תְּנָא קַמָּא לְרַבִּי יוֹסִי, שֶׁהָיָה אֵין דְמִי קָנִים בְּזוּזָא לֹא קְנָהִיב לָיָה - לֹא מִשְׁלֵם לוֹ, מַאי קְנָהִיב לָיָה - מַה יֵשׁ לְשֵׁלֶם לוֹ שֶׁהוּא פְחוֹת מְדַמִּי קָנִים בְּזוּל שְׁעָלָיו דִּיִּיקְנָה מִתְּנָא קַמָּא 'מְחַיִּיבִין אוֹתוֹ'.

מתרצת הגמרא, אֵי בְּעִית אִימָא, אָגַר נְטִירָא - תְּשִׁלוּם מוֹעַט לִיתָן לְשׁוּמַר כְּכֹל שָׁנָה בְּשַׁעָה שְׁעוּמַדָּת בְּקַמּוּתִיהָ⁴ אִיבָא בִּינְיָהוּ. תְּנָא קַמָּא סָבַר כְּשֶׁעָמַד וְגַדְרָא אֶת הַרְבִּיעִית, אָגַר נְטִירָא, אֵין - כֵּן מִשְׁלֵם, דְּמִי קָנִים בְּזוּזָא לֹא מִשְׁלֵם. וְרַבִּי יוֹסִי סָבַר שֶׁהַנִּיקֵף מִשְׁלֵם דְּמִי קָנִים בְּזוּזָא.

עוד תירוק, וְאֵי בְּעִית אִימָא, תְּשִׁלוּם עַל הַגְּדֵרוֹת הַרְאִשׁוֹנָה שְׁנֵיהֶם וְשְׁלִישִׁית אִיבָא בִּינְיָהוּ. תְּנָא קַמָּא שֶׁלֹּא אִמַר 'הַכֹּל' סָבַר, רַק עַל הַגְּדֵר הַרְבִּיעִית הוּא דִּיְהִיב לָיָה - מִשְׁלֵם לוֹ, אֲבָל עַל הַרְאִשׁוֹנָה שְׁנֵיהֶם וְשְׁלִישִׁית לֹא יְהִיב לָיָה - לֹא מִשְׁלֵם לוֹ, שֶׁכֵּבֵר יֵצֵא זְכָאֵי מֵהֶם בְּדִין^[5]. וְרַבִּי יוֹסִי שֶׁאִמַר 'מְגַלְגִּילִים עָלָיו אֶת הַכֹּל' סָבַר רֵאשׁוֹנָה שְׁנֵיהֶם וְשְׁלִישִׁית נְטִירָא יְהִיב לָיָה.

עוד תירוק, אֵיבָעִית אִימָא⁶, מְקַיֵּף וְנִיקֵף - הָאִם 'עָמַד וְגַדְרָא אֶת הַרְבִּיעִית' מְדוּבַר רַק בְּעָמַד נִיקֵף אוֹ אִפִּילוֹ בְּעָמַד מְקַיֵּף, אִיבָא בִּינְיָהוּ. דְּתְנָא קַמָּא סוֹבֵר מְטַמָּא דְעָמַד נִיקֵף הוּא דְמְנַגְלָלִין עָלָיו אֶת הַפֶּלֶא מִשּׁוּם שֶׁעַל יְדֵי שְׁעָמַד וְגַדְרָא אֶת הַרְבִּיעִית גִּילָה בְּדַעַתוֹ שֶׁנִּוּחַ לוֹ גַּם בְּשֵׁלֶשׁ הַגְּדֵרוֹת הַקּוּדְמוֹת⁷, אֲבָל עָמַד מְקַיֵּף וְגַדְרָא אֶת הַרְבִּיעִית, אֵינּוּ נִוּחַ לֹא הַנִּיקֵף אֲלָא דְמִי חִלְקוּ בְּגַדְרָא הַרְבִּיעִית⁸, וְרַבִּי יוֹסִי סָבַר לֹא שָׁנָא עָמַד נִיקֵף וְלֹא שָׁנָא עָמַד מְקַיֵּף, אִם עָמַד וְנָגַד אֶת הַגְּדֵר הַרְבִּיעִית מְנַגְלָלִין עָלָיו - עַל הַנִּיקֵף לְשֵׁלֶם אֶת חִלְקוֹ עַל הַפֶּלֶא.

עוד תירוק, לִישָׁנָא אַחֲרֵינָא, מְקַיֵּף וְנִיקֵף - כְּדַלְעִיל, הָאִם 'עָמַד וְגַדְרָא אֶת הַרְבִּיעִית' מְדוּבַר רַק בְּעָמַד נִיקֵף אוֹ אִפִּילוֹ בְּעָמַד מְקַיֵּף, אִיבָא בִּינְיָהוּ. תְּנָא קַמָּא סָבַר⁹ אִפִּילוֹ אִם גָּדַר מְקַיֵּף אֶת הַרְבִּיעִית, נְטִירָא יְהִיב לָיָה - מִשְׁתַּתֵּף הַנִּיקֵף בְּחִלְקוֹ. וְרַבִּי יוֹסִי סָבַר, רַק אִם עָמַד נִיקֵף וְנָגַד אֶת הַרְבִּיעִית הוּא דִּיְהִיב לָיָה^[10], דְּנִגְלֵי דְעֵתִיהָ דְנִיקָא לָיָה, אֲבָל אִם גָּדַר מְקַיֵּף לֹא יְהִיב לָיָה מִיְדָא^[11] - לֹא מִשְׁלֵם לוֹ הַנִּיקֵף כְּלָל^[12].

נְשַׁנְיָה בְּאִמְתָּא מְקַבֵּר - טַח רֵאשׁ הַכּוֹתֵל מִבְּחוּץ בְּטִיט בְּגוּדֵל אִמּוֹה. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא, וְנִיגְעַבְד מְקַבֵּר - שִׁטּוּחַ בְּכִיוּן הַפְּנִימִי. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא, עָבִיד חֲבָרִיהָ מְקַבֵּר - חִבְרֵי יִטּוּחַ גַּם כֵּן הַכּוֹתֵל מִהַכּוּוּן שְׁלוֹ, וְאָמַר דִּינִי וְדִינָה הוּא - וַיֹּאמֶר שְׁנִינוּ בְּנִינוּ אֶת הַכּוֹתֵל וְעִשִּׂינוּ חֲזִית מִכָּאן וּמִכָּאן. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא, אֵי הָכִי, הַשְּׁתָּא נְטִירָא, דְקָפִיל לָיָה חֲבָרִיהָ - יִקְלֵף חִבְרֵי אֶת הַטִּיט שֶׁשָּׂמוּ בְּצִדוֹ, וְאָמַר דִּינִי וְדִינָה הוּא - וַיֹּאמֶר שְׁנִינוּ בְּנִינוּ אֶת הַכּוֹתֵל וְלֹא עִשִּׂינוּ חֲזִית כְּלָל. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא, קִיְלֹפָא מִיְדָע וְדִיע - רֹאִים אֶת קִילּוֹף הַטִּיט מִהַכּוֹתֵל, וַיִּדְעוּ שֶׁהִיָּתָה שֵׁם חֲזִית וְהַכּוֹתֵל שֶׁל הַחֲצֵר שֶׁבְּכִיוּן הַנְּגִיד.

מְבַרַת הַגְּמָרָא, כִּיצַד עוֹשִׂים חֲזִית בְּמַחֲצָה הַעֲשׂוּיָה מִהוּצָא וּדְפָנָא. אָמַר רַב נְהֻמָּן, סִינּוּפִי וְרִבִּי מְקַבֵּר - מְכּוּפֵף רֵאשֵׁי הַקָּנִים הַחוּצָה לְכִיוּן חִבְרֵי. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא, וְנִיגְעַבְד מְקַבֵּר - שִׁיכּוּפֵף לְכִיוּן הַפְּנִימִי. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא, עָבִיד נְטִירָא חֲבָרִיהָ מְקַבֵּר וְאָמַר דִּינִי וְדִינָה הוּא - יְכּוּפֵף חִבְרֵי גַם כֵּן לְכִיוּן חִצִּירוֹ וַיֹּאמֶר שְׁנִינוּ בְּנִינוּ. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא, אֵי הָכִי, הַשְּׁתָּא נְטִירָא וְנִיגְעַבְד לָיָה - יְגִזּוּ חִבְרֵי אֶת כִּיפּוּפֵי הַקָּנִים שֶׁלְכִיוּן חִצִּירוֹ וַיִּשְׁלִיכֵם¹³, וְאָמַר דִּינִי וְדִינָה הוּא - וַיֹּאמֶר שְׁנִינוּ בְּנִינוּ וְלֹא עִשִּׂינוּ חֲזִית. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא, מְשַׁרִּיק לָיָה מִינָא - טַח אֶת כִּיפּוּפֵי הַקָּנִים בְּטִיט שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְגִזּוּם. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא, הַשְּׁתָּא נְטִירָא אֲתִי חֲבָרִיהָ וְקָלִיף לָיָה - יְבּוּא חִבְרֵי וְיִקְלֵף הַטִּיט. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא, קִיְלֹפָא מִיְדָע וְדִיע - רֹאִים אֶת הַקִּילּוֹף וַיִּדְעוּ שֶׁהִיָּתָה שֵׁם חֲזִית וְהַכּוֹתֵל שֶׁל בַּעַל הַחֲצֵר שֶׁבְּכִיוּן הַנְּגִיד.

אָבִינִי חוֹלֵק עַל רַב נַחְמָן, וְסוֹבֵר שֶׁקִּילּוֹף טִיט מֵעַל גְּבִי הוּצָא וּדְפָנָא אֵי אִפְשַׁר לְזוּהוֹת, וְלִכְן אָמַר, הוּצָא לִית לָיָה תְּקַנְתָּא אֲלָא בְּשַׁמְרָא - בְּהוּצָא וּדְפָנָא אֵין תְּקַנָּה שֶׁל חֲזִית, אֲלָא עֲדִים כּוֹתְבִים שֶׁטַר מִי בְנָה אֶת הַכּוֹתֵל^[14], וְבַעַל הַכּוֹתֵל יַחֲזִיקֵנו לְרֵאִיָּה.

שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה, אָבָל אִם עָשׂוּ מִדְּעַת שְׁנִינָה וְכו' וְעוֹשִׂין חֲזִית מִכָּאן וּמִכָּאן. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא, אָמַר לָיָה רַבָּא מְפָרְזִיקָא לְרַב אֲשִׁי, מְדוּעַ כְּשֶׁשְׁנִינָה בּוֹנִים אֶת הַכּוֹתֵל צְרִיכִים לְעִשׂוֹת חֲזִית כְּכֹל צַד, לֹא יַעֲשׂוּ לֹא זֶה וְלֹא זֶה, וְנִדַּע בְּכַךְ שְׁנִינָה בְּנָה אֶת הַכּוֹתֵל^[15]. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא, אָמַר לָיָה רַב אֲשִׁי, לֹא צְרִיכָא, חוֹשְׁשִׁים שֶׁמֵאֵי דְקָדִים חֵד מְנִיחֵיהוּ וְעָבִיד דִּינָה - יְקָדִים אֶחָד מֵהֶם וַיַּעֲשֶׂה חֲזִית אַחַת בְּשַׁעַת בְּנִיית הַכּוֹתֵל^[16], וְאֵי לֹא עָבִיד חֲבָרִיהָ - וְאִם לֹא יַעֲשֶׂה עַכְשָׁיו חִבְרֵי חֲזִית בְּצַד הַשְּׁנִי, אָמַר דִּינָה הוּא - יֹאמֶר עוֹשֶׂה חֲזִית הַרְאִשׁוֹן שֶׁהוּא בְנָה לְבָדוֹ אֶת הַכּוֹתֵל.

שֶׁאֵל רַבָּא מְפָרְזִיקָא אֶת רַב אֲשִׁי, וְתְנָא תְּקַנְתָּא לְרַמָּאי קָא מְשַׁמַּע לָן - וְכִי תְּנָא שֶׁאִמַר לְעִשׂוֹת שְׁתֵּי חֲזִיתוֹת בָּא לְהַשְׁמִיעֵנו תְּקַנָּה לְרַמָּאי שֶׁהַקָּדִים וַעֲשֶׂה חֲזִית רַק בְּכִיוּן אֶחָד כְּדִי לְטַעוֹן שֶׁהוּא בְנָה אֶת הַכּוֹתֵל לְבָדוֹ. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא, אָמַר לָיָה רַב אֲשִׁי, וְרִישָׁא שְׁכַתּוּב שֶׁכְּשֶׁבְנָה אֶת הַכּוֹתֵל לְבָדוֹ עוֹשֶׂה חֲזִית אַחַת, לֹא תְּקַנְתָּא לְרַמָּאי הוּא - וְכִי אֵין חֲזִית זֹו תְּקַנָּה מִפְּנֵי הַרְמָאֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ חִבְרֵי שֶׁהוּא גַּם כֵּן הִשְׁתַּתֵּף בְּבִנְיַת הַכּוֹתֵל. אָמַר לָיָה רַבָּא מְפָרְזִיקָא לְרַב אֲשִׁי, אֵין הַרִישָׁא דוֹמָה לְסִיפָא, דְּבִשְׁלֵמָא רִישָׁא תְּנָא דִּינָא שֶׁבְּבַקְעָה מְכִוִּין שְׁאֵין מְנַהֵג, אֵין כּוּפִין לְגָדוֹר, וּמִשּׁוּם שֶׁכְּתוּבָה הַמִּשְׁנָה דִּינָא, תְּנָא גַּם אֶת הַתְּקַנְתָּא מִפְּנֵי הַרְמָאֵי, לְעִשׂוֹת חֲזִית. אֲלָא סִיפָא, וְכִי דִינָא קְתַנְיָה דְקַתְנֵי תְּקַנְתָּא בְּשִׁבְלוֹ, בְּתַמִּיחָה. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא, אָמַר רַבִּינָא, הָכָא - הַסִּיפָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה שֶׁמְצַרִּיכָה לְעִשׂוֹת חֲזִית כְּכֹל צַד, בְּהוּצָא עֲקָסְיָן, לֹא אִפְשָׁרִי מְדַאבְּרֵי דְאָמַר לְעִיל שֶׁהוּצָא לִית לָיָה תְּקַנְתָּא אֲלָא בְּשַׁמְרָא, קָא מְשַׁמַּע לָן דְּבַחֲזִית סְגִיא^[17].

מִשְׁנָה. הַמְקַיֵּף אֶת חִבְרֵי מִשְׁלֵשׁ רוּחֹתָיו - שְׁקַנָּה שֶׁלֶשׁ שְׁדוֹת מִסְבִּיב לְשֵׁדָה חִבְרֵי^[18], וְנָגַד אֶת הַשְּׁדָה הַרְאִשׁוֹנָה הַגּוֹבֵלֵת עִם שְׁדוֹת הַפְּנִימִי, וְאֶת הַשְּׁדָה הַשְּׁנִינָה וְאֶת הַשְּׁלִישִׁית, אֵין מְחַיִּיבִין אוֹתוֹ - אֶת הַפְּנִימִי לְהַשְׁתַּתֵּף בְּהוּצָאוֹת הַגְּדֵרוֹת, שֶׁהָיָה סַתֵּם בְּקַעָה מְקוּם שֶׁנִּהְגוּ שֶׁלֹּא לְגָדוֹר הֵיא^[19].

וגדר את הרביעית, הטעם שהניקף חייב לשלם הוא משום שנהנה, אך בגדר רק משלושה צדדים לא נהנה שהרי גלוי הוא מהצד הרביעי. ולגבי השאלה שהרי זה נהנה וזה אינו חסר, דנה הסוגיא בבא קמא כ. ב. י. רש"י. והרמב"ן והרשב"א כתבו על פי הירושלמי, שלפי מה שגדר הניקף ברביעית, כן ישלם למקיף מחצית מהשלש הראשונות. אכן שאר המפרשים לא פירשו כן במשנה, בפרט לפי הגירסא 'הכל מה שגדר', שמשמע שרב הונא בא לפרש תיבת 'הכל' במשנה - מה שגדר. יא. הגמרא היתה יכולה לתרץ 'חסורי מחסרה והכי תתני, אין מחייבין אותו, הא רביעית מחייבין אותו, שרבי יוסי אומר אם עמד וכו', ואין מחלוקת בין תנא קמא לרבי יוסי, פורת יוסף. יב. רש"י. ועיין לעיל (ב, ב) שהאיסור הוא לעמוד ולראות בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת במקומה, ועיין בהערה שם דברי התוספות. ורש"י בבבא קמא (כ, ב) פירש 'נטירא בר זוא', גדר של קוצים [שאניה עולה אלא דבר מועט, פחות מדמי קנים]. יג. כפי הנראה מרש"י הוא לא גרס תירוק זה, אלא את הלישנא אחרת דלהלן, רשב"א ור"ן. יד. רש"י. טו. זו גירסת הגאונים המובאת ביד רמה, רשב"א ור"ן. אך רבינו יונה הביא בגירסא זו דעמד מקיף אינו נותן ולא כלום. ופירש דמה שאמר תנא קמא 'וגדר את הראשונה ואת השנייה ואת השלישית אין מחייבין אותו' ולא כתב גם 'את הרביעית', כדי שנדייק שאם עמד ניקף וגדר את הרביעית מגלגלין עליו הכל. טז. והוא לישנא אחרת בתירוק הקודם, בה דעת תנא קמא ורבי יוסי הפוכות מהקודמת [חוץ מפרט אחד לגירסא אחת, עיין להלן]. יז. כרבי יוסי בלשון הקודמת.

א. ובהוצא ודפנא לא ניכרת הגזיזה, דלא כבחיזית של כותל דלעיל, תוספות. ב. ואם שניהם בנאוהו יכתבו העדים שניהם בנאוהו, רש"י. והקשה הרש"ש שלא יכתבו כלל שטר, וזה שאין שטר יוכיח שניהם בנאוהו. ותירץ הנחלת דוד (ב, ב) שיוכלו לטעון, היה לי שטר ואבד. ג. רמב"ן, רבינו יונה, רשב"א ונמוקי יוסף. ומשמע שגורסו כן במפורש בגמרא 'דילמא'. אך גם לגירסת הגמרא שלפנינו יש לפרש כך, חזון איש (א, יא). ד. לפי הביאור דלעיל (על פי הרמב"ן, רבינו יונה ורשב"א) שכאן החשש שאם יקדים חבירו לעשות חזית, לכן מראש תקנו שיעשו חזיתות בשני הצדדים, אם כן לא מובנת קושיה הגמרא, שבדאי כאן היה צריך להשמיענו את עיקר התקנה שחוששים לרמאי שיקדים ויעשה חזית אחת, לכן תקנו לעשות שתיים, חזון איש (א, יא). ה. והרי אין צורך לכתוב לנו את הדין שאם רצו בונים מדעת שניהם, שזה פשוט, אלא כל מטרת המענה לכתוב עשיית שתי חזיתות בשני הצדדים, וזה רק כדי לכתוב תקנה לרמאי, רש"י. ו. ואבי סובר שהמשנה אכן כתבה תקנה לרמאי, תוספות. ז. כך פירש רש"י (בבא קמא כ, ב) שמדובר כאן בגדרות הפנימיות. וביאר הריטב"א שמתמא מדובר כהמשנה הקודמת בגדר בין שותפים. והתוספות (שם) פירשו שמדובר בגדר שמסביב לשרות המקיף מבחוץ, ומעיל לניקף מבהמות הבאות מרשות הרבים. ח. נחלקו בגמרא האם עמד המקיף או עמד הניקף, ויתבאר שם. ולכל הדעות אין גורסים במשנה כאן לא 'המקיף' ולא 'הניקף'. ט. אם מדובר כשעמד הניקף וגדר את הרביעית, הטעם הוא שגילה בדעתו בנוודו את הגדר הרביעית שרוצה בכל הגדרות. ואם מדובר כשעמד המקיף

⁴ במקום שיש צורך מן הסוגיא [א], ל' עיין ב'ילקוט ריאח'ו' שבסוף התוספתא.

מסכת בבא בתרא - פרק ראשון

ה:

דמקניבו ל' רבנן - כאן הדין הוא שונה, וגם בזמנו אינו משלם עד שתובעים אותו, כי אומר בלבו מי אמר שיחייבני חכמים לשלם.
רב פפא נרב הונא בריה דרב יהושע עבדי - פסקו הלכה למעשה קאבני נרבא שאדם עשוי לפרוע בתוך זמנו, מר בר רב אשי עבד - פסק הלכה למעשה בריש לקיש שאין אדם פורע בתוך זמנו. והלכתא בריש לקיש משום שפסק כמותו מר בר רב אשי, ונאפילו מיתמי - אם מת הלווה בתוך הזמן, גובים החוב מנכסיו שהוריש ליתומים, ואין צריך המלוה להשבע שלא פרעו, נאף על גב דאמר מר"ה קא ל' פירע מנכסי יתומים לא ופרע אלא בשבועה, כאן אין צריך להשבע, כיון שיש חזקה לא עבד איניש דפרע בגו זימניה - שאדם לא פורע בתוך זמנו.¹

מסתפקת הגמרא, איבעיא להו, תבעו המלוה לאחר זמן הפרעון, ואמר לו הלווה בריש לקיש עבדי, מהו. מי אמרינן במקום חזקה אמרינן? מה ל' לשקר - האם נאמן משום שהיה יכול לומר פרעתי בזמן והיה נאמן, ולכן גם נאמן לו כשאומר שפרע בתוך הזמן? ואף על פי שיש חזקה שאין אדם פורע בתוך זמנו, 'מה לי לשקר' עדיף מחזקה,

כי היכי דלא ל' רבנן - להוריד מלבי טירדת החוב.

מקשה הגמרא, תנן במשנתנו, עד ארבע אמות בקרקע שנתן עד שביא ר' אבהו ונתן. ומבררת הגמרא, היכי דמי, אי לימא דאמר ליה בריה דרבנן - כשסיימת לבנות גובה ארבע אמות, אם כן פשיטא שהוא בקרקע שנתן שהרי הוא כופר הכל ונאמן. אלא ל' דאמר ליה בריה דרבנן זמני - לפני שסיימת לבנות גובה ארבע אמות, אלא עבד איניש דפרעיה בתוך זמניה - רואים שעשוי אדם לפרוע בתוך זמנו, וקשה על ריש לקיש. מתרצת הגמרא, שאני קא דקל שפא ונשפא זימניה הוא - כל שורה ושורה בבנין הכותל נחשב זמנו, כי נתחייב כבר להשתתף, ואין כאן תוך זמנו כלל.²

מקשה הגמרא על אביי ורבא, תא שמוע בסיפא של משנתנו, לגבי סמך לו כותל וכו', בקרקע שנתן עד שביא ר' אבהו ונתן. ומבררת הגמרא, היכי דמי, אי לימא דאמר ליה בריה דרבנן - כשסיימתי לסמוך את כותלי וידעתי כמה נתחייבתי להשתתף עמך, אם כן אמאי לא נאמן. אלא ל' דאמר ליה בריה דרבנן זמני - לפני שסיימתי לבנות את כותלי, אלא עבד איניש דפרע בגו זימניה - מוכח שאדם לא פורע בתוך זמנו כדעת ריש לקיש, וקשה על אביי ורבא. מתרצת הגמרא, שאני קא דאמר מר"ה וימר

ליתומים. גם רבינו גרשום כאן פירש את טעם הדין שהבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה שאנו אומרים אילו היה האב קיים היה מוציא שובר ומוכיח שפרע. יא. דוקא כשהיתומים גדולים, אבל מיתומים קטנים לא נפרעים אפילו בשבועה, והטעם, לרב פפא (להלן קעד, א) כי קטנים פטורים ממצוות. ולרב הונא משום שחוששים שמא האב השאיר חפצים שיפרעו מהם למלוה ('התפיס צררי'), ואפילו בתוך הזמן, כי זה כתביעה שלא בפני בעל דין, ואפילו אם תבע בחיי האב, חוששים לצררי תוך הזמן בקטנים. עיין בתוספות שהאריכו בכל זה. יב. בעיקר חזקה זו שאין אדם פורע תוך זמנו דנים האחרונים איך אפשר להוציא ממון על פיה, והרי קיימא לן שאין הולכים בממון אחר הרוב. ויש שכתבו שחזקה זו עדיפא מרוב, והיא בגדר אנו סהדי. יש שכתבו שבאמת אין כוחה יותר מרוב אלא שמוציאים ממון מכח החזקה חיוב. ויש שביארו יותר, שמכיון שחזקה אין אדם פורע תוך זמנו, לכן הטענה שלו שפרע היא טענה גרועה, וכשאין לו טענה טובה נגד המלוה הרי שיכול המלוה להוציא מכח החזקה חיוב, ראה בשר"ת רבי עקיבא איגר חלק א סימן קצו, חידושי הגר"ט סימן פג, וקובץ שיעורים כאן אות ל. יג. והרי אם היה הלווה טוען כך בתוך הזמן לא היה נאמן כמו שפסקה הגמרא משום שאין אדם פורע תוך זמנו, אך במקרה שטוען כך לאחר זמנו, מסתפקת הגמרא כמו שיבואר. יד. בהגהות הב"ח (א) כתב שאין לגרוס תיבה זו, שהיא כפולה מלעיל. טו. זו טענת 'מיגו' המצויה בהרבה מקומות, שאם היה רוצה לשקר היה אומר טענה טובה יותר והיה נאמן, לכן נאמין לו כשטוען טענה פחות טובה כי כנראה דובר אמת. ומפורסם בעולם הישיבות החקירה של רבי אלחנן וסרמן בקובץ שיעורים חלק ב סימן ג בדין מיגו שיש לפרשו בשני אופנים. א, דהוא אנו סהדי שאומר אמת דמה לו לשקר, שהיה יכול לטעון טענה טובה מזו. ב, יש לומר שאינו מטעם אנו סהדי אלא שהוא דין נאמנות, שבכח הנאמנות שיש לו לטעון טענה אחרת נאמן גם על טענה זאת שהוא טוען.

א. כי כשאצטרך לפרוע, שמא לא יהיה לי או לפרוע, ואהיה מוטל כדי לשלם. ב. וכיון שאינו רוצה להטריד כל שעה ושעה, מודה ריש לקיש שמצוי שפורע מראש, ש"ך (חושן משפט עח, יב). אמנם אם לפני שבנה את הכותל תובעו חבירו, לא נאמן לומר פרעתי, משום שאז החוב הוא לבנות, וזה חוב של בית דין שבזה הכלל הוא הטוען אחר מעשה בית דין לא אמר כלום, אבל אחר שבנה את הכותל אין זה אלא חוב בעלמא כיון שהיה עליו לבנות מחצית וזה בונה את כולה משלו, והוא חייב דמים, לכן נאמן לומר פרעתי, קצות החושן (קנו, א), וראה שם עוד טעם לדין זה. ג. ואין להקשות כעת שוב אם כן נחשב פרעתי בזמני ופשיטא שנאמן, כיון שזה עצמו באה המשנה להדש את סברת 'כל שפא ושפא זימניה הוא', רבינו יונה ורשב"א. ד. קשה, הרי ריש לקיש בעצמו אמר לעיל שכאן אין בכלל 'תוך זמנו' כיון שכל שפא ושפא זימניה הוא, ואם כן קשה גם עליו, דרוש וחדוש לרבי עקיבא איגר מכתב יד, רש"ש. וצריך לומר שתוך זמנו נקרא כל זמן שלא בנה בגובה יותר על ארבע אמות, שבשיעור זה עדיין לא נתחייב כלום, שהרי לגובה ארבע אמות כבר נתן חלקו בכותל, ואפילו לפי הש"ך הנ"ל שכיון שכל שפא ושפא זימניה הוא לכן מסלק קודם בעד הכל, היינו דוקא כשכבר התחייב במקצת, אך באופן שלא התחייב עדיין כלום אינו פורע, רש"ש. ה. שאין משפט זה גלוי לכל ועד שיחייבוהו בית דין אינו עשוי ליתן, רש"י במשנה. ו. ולכן אם אמר הלווה פרעתיך בתוך זמני נאמן. ז. ולכן אם אמר הלווה פרעתיך בתוך זמני אינו נאמן. ח. שבכל התלמוד הלכה כמר בר רב אשי, חוץ ממקום שאומרת הגמרא במפורש שאין הלכה כמותו, והם שני מקומות, מיפך שבועה וחירורא. וסימנך "כולן" הפך לבן [טהור הוא], הרי"ף (פרק זה בורר). ט. התוספות גרסו 'דאמר רבנן', וציינו לכתובות (פד, א) ושבועות (מה, א). י. ואפילו אם יש לו שטר, משום שאם היה אביהם של היתומים קיים אולי היה טוען ואומר הישבע לי שלא פרעתיך, רש"י גיטין ג, א. התוספות (שבועות מא, א) חלקו על רש"י והוכיחו שאפילו במקום שאין האב יכול לטעון כן, מכל מקום אנו טוענים

קטנה לביתו כנגד הכותל שבנה הראשון מעל ארבע אמות^א, במקרה זה מודה רב הונא שאינו צריך להשתתף כנגד כל הכותל שבנה הראשון, משום שאין בנין כזה עשוי לימשך, ואינו צריך להשתתף אלא כנגד מה שסמך^ב. ומוֹדָה רב נחמן לענין גובה, אף שאמר שאין השני צריך להשתתף במה שלא סמך, בְּאִפְרָיִם - במקרה שהשני עשה ככותל שבנה מקום הנחת קורה ארוכה להעמיד עליה קורות לתקרה^ג, וכנראה יבנה שם עלייה, לכן ישתתף כעת בכל הכותל, וּבְקִבְעָתָא^ד דְּבִשְׁוָרַי^ה - שעשה כדלעיל, אך לא קורה אחת ארוכה אלא חורים קטנים להניח בתוכם את הקורות לתקרה^ו.

אָמַר רַב הוֹנָא, בִּי בְּנֵי - אם הראשון שבנה את הכותל הגבוה יותר מארבע אמות, עשה בו חורים קטנים להניח בתוכם קורות לתקרה, לֹא הָיוּ חֲזָקָה שיאמר השני זו הוכחה שהשתתפתי אתך בבניית הכותל^ז וכבר הכנת לי את החורים^ח, וְאָף עַל גַּב דְּעֵבֶד לֵיָהּ הִימְכַלְתִּי - ואפילו טרח הראשון טירחה מרובה והניח נסרים עבים בצדי החורים כדי להגן על ראשי הקורות שנייחו שם, אינה ראייה שהשני השתתף עמו בהוצאות, משום דְּאָמַר לֵיָהּ הראשון לשני, הכנתי את החורים כי אֶמְיָנָא לְבִי פִּיּוּסָתָּ לִּי לֹא לִיְתֵרֵנָּה אֶשְׁיָתָא - אמרתי בלבי אכנים כעת כדי שכשתפיים ותשלם לי לא אצטרך לנקוב החורים ולהזיק לכותלי אלא יהיה לך מן המוכן^ט.

אָמַר רַב נַחְמָן, אֲחֻזְקָא לְהוֹרְדֵי - אדם שהורגל להניח על כותל חבירו ראשי רהיטים דקים, ולא מיחה בו חבירו, יש לו חזקה תשמישי^י, וכנראה קנה או קיבל ממנו זכות זו^{יא}, אבל לֹא אֲחֻזְקָא לְבִשְׁוָרַי - אינו יכול על סמך חזקה זו להניח גם ראשי רהיטים כבדים, אמנם אם הוחזק לְבִשְׁוָרַי - לראשי רהיטים כבדים, הרי כל שכן שאֲחֻזְקָא לְהוֹרְדֵי - מותר להניח ראשי רהיטים דקים. רב יוסף אָמַר, אֲחֻזְקָא לְהוֹרְדֵי אֲחֻזְקָא לְבִשְׁוָרַי - אפילו הוחזק להניח ראשי רהיטים דקים, מותר להניח גם ראשי רהיטים כבדים^{יב}. אִיכָּא דְּאָמְרִי, לא נחלקו כלל בדבר, אלא אָמַר רַב נַחְמָן בעצמו, אֲחֻזְקָא לְהוֹרְדֵי אֲחֻזְקָא לְבִשְׁוָרַי, וכן אחזיק לְבִשְׁוָרַי אֲחֻזְקָא לְהוֹרְדֵי.

אָמַר רַב נַחְמָן, אֲחֻזְקָא לְנִטְפֵי - היתה לו חזקה שיטפטפו המים מגג לתוך חצר חבירו על פני כל החצר, שלא היה לו מרוב, הרי כל שכן שאֲחֻזְקָא לְבִשְׁוָרַי - מותר לו לבנות מרוב ומעתה יטפטפו המים לחצר חבירו רק במקום אחד, שהרי זה עדיף לבעל החצר, אבל אם אֲחֻזְקָא לְבִשְׁוָרַי - הוחזק לטפטוף במקום אחד, על ידי מרוב, לֹא אֲחֻזְקָא לְנִטְפֵי, ואסור לו להסיר את המרוב ויטפטף על פני כל חצר חבירו. וְרַב יוֹסֵף אָמַר, אֶפְיָלֹי אֲחֻזְקָא לְבִשְׁוָרַי אֲחֻזְקָא לְנִטְפֵי ומותר. אִיכָּא דְּאָמְרִי, לא נחלקו בין עטפי לשפכי^{יג}, אלא אָמַר רַב נַחְמָן, אֲחֻזְקָא לְבִשְׁוָרַי אֲחֻזְקָא לְנִטְפֵי וכן אחזיק לְנִטְפֵי אֲחֻזְקָא לְבִשְׁוָרַי, אֶבְיָא כשהוחזק לנטפי או לשפכי, לְצַרְיָפָא דְּאֹרְבָנֵי - לטפטוף צפוף מאד^{יד} על פני כל החצר, הבא מגג של ענפי ערבה, לֹא הוֹחֵזֵק, ואם רצה זה שהחזיק לשפכי ולנטפי לעשות צריף ולכסותו בענפי ערבה יוכל בעל החצר למנוע אותו כיון שלא יוכל להשתמש תחת הטפטוף כלל. רַב יוֹסֵף אָמַר, אם הוחזק לנטפי או לשפכי הרי זה הוחזק כעת אֶפְיָלֹי לְצַרְיָפָא דְּאֹרְבָנֵי. וכן עֵבֶד רַב יוֹסֵף עוֹבְדָא - עשה רב יוסף בעצמו מעשה להתיר לְצַרְיָפָא דְּאֹרְבָנֵי.

אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בְּרַ אֲבוּהָ, הַמְשַׁבֵּיר בֵּית - חדר לְהַבְרִיר

או דִּי־קָמָא, בְּמִקוּם חֲזָקָה לֹא אֶמְרִינן מַה לִּי לְשַׁקֵּר, וחזקה שאין אדם פורע בתוך זמנו גוברת על סברת מה לי לשקר^א, ואינו נאמן.

מנסה הגמרא לפשוט, תָּא שְׂמַע במשנתנו, עד ארבע אמות בְּחֻזְקַת שְׁנַתָּן עַד שְׂבִיבָא רְאִיָּה שְׁלֹא נָתַן. ומבררת הגמרא, הִיכִי דְּמִי, אִילִימָא שְׁתַּבְּעוּ לְאַחַר זְמַן הַפְּרִיעוֹן שֶׁכָּבַר גַּמְרַת אֵת בְּנֵיית הַכּוֹתֵל וְאָמַר לֹא פְּרַעְתִּיךָ בְּזַמְנֵי, פְּשִׁיטָא שֶׁהוּא בְּחֻזְקַת שְׁנַתָּן, וכדלעיל^ב. אִלָּא לֹא שְׁתַּבְּעוּ לְאַחַר זְמַן וְדָאָמַר לֵיָהּ פְּרַעְתִּיךָ בְּתוֹף זְמַנִּי וְנֹאמֵן, אִלָּמָא אֶפְיָלֹי בְּמִקוּם חֲזָקָה אֶמְרִינן מַה לִּי לְשַׁקֵּר, לִכֵּן נֹאמֵן לומר פרעתי בתוך זמני במיגו שהיה אומר פרעתי בזמני אף נגד החזקה שאין אדם פורע בתוך זמנו. דוחה הגמרא, שֶׁאִנִּי הֵכָא דְּכָל שְׂפָא וְשְׂפָא זְמַנִּיה הוּא - כל שורה ושורה בבנין הכותל נחשב זמנו, וכדלעיל^ג.

עוד מנסה הגמרא לפשוט, תָּא שְׂמַע מהסיפא של משנתנו, מְאָרְבַּע אֲמוֹת וְלִמְעֵלָּה אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ, סְמָךְ לֹא בּוֹתֵל אַחַר כּוֹ בְּחֻזְקַת שְׁלֹא נָתַן עַד שְׂבִיבָא רְאִיָּה שְׁנַתָּן. ומבררת הגמרא, הִיכִי דְּמִי, אִילִימָא שְׁתַּבְּעוּ לְאַחַר זְמַנִּי וְאָמַר לֹא פְּרַעְתִּיךָ בְּזַמְנֵי, אֶמְאֵי לֹא נֹאמֵן^ד. אִלָּא לֹא שְׁתַּבְּעוּ לְאַחַר זְמַנִּי וְדָאָמַר פְּרַעְתִּיךָ בְּתוֹף זְמַנִּי וְלֹא נֹאמֵן, אִלָּמָא בְּמִקוּם חֲזָקָה לֹא אֶמְרִינן מַה לִּי לְשַׁקֵּר, לִכֵּן לֹא נֹאמֵן לומר פרעתי בתוך זמני במיגו שהיה אומר פרעתי בזמני, כִּי יֵשׁ חֻזְקָה שֶׁאִין אָדָם פּוֹרַע בְּתוֹךְ זְמָנוֹ. דוחה הגמרא, שֶׁאִנִּי הֵכָא דְּאָמַר מִי יִמְרַד דְּמַחֲיָבִי לִי רַבְּנָן - אומר בלבד מי אמר שיחייבוני לשלם, וכדלעיל^ה.

עוד מנסה הגמרא לפשוט, אָמַר לֵיָהּ רַב אֲחָא בְּרִיה דְּרַבָּא דְּרַב אִשִּׁי, תָּא שְׂמַע, אמר לחבירו מְנָה לִי בְּיָדְךָ - אתה חייב לי מנה. אָמַר לֹא חֲבִירוֹ בְּפִנֵי עֵדִים, הָיִן - נכון אני חייב לך. לְמַחַר אָמַר לֹא חֲבִירוֹ, תְּנַהוּ לִי אֵת הַמְנָה שֶׁהוּדִית אֲתָמוּל שֶׁאֲתָה חֲיִיב לִי. אִם אָמַר לוֹ חֲבִירוֹ תְּנַתִּיו לְךָ, פְּטוּר. ואם אמר לוֹ חֲבִירוֹ אֵין לְךָ בְּיָדִי, הִיבֵי, ומבארת הגמרא, מֵאִי לֹא, לְנִתְיוֹ לְךָ פִּירוּשׁוֹ דְּאָמַר לֵיָהּ פְּרַעְתִּיךָ בְּזַמְנֵי וְלִכֵּן פְּטוּרִי, 'אֵין לְךָ בְּיָדִי' פִּירוּשׁוֹ דְּאָמַר לֵיָהּ פְּרַעְתִּיךָ בְּתוֹף זְמַנִּי, וְקִתְנֵי הִיבֵי, אִלָּמָא בְּמִקוּם חֲזָקָה לֹא אֶמְרִינן מַה לִּי לְשַׁקֵּר - מוכח שבמקום חזקה לא אומרים מה לי לשקר, ולכן אינו נאמן במה שאומר פרעתיך בתוך זמני משום שזה נגד החזקה. דוחה הגמרא, לֹא, מֵאִי 'אֵין לְךָ בְּיָדִי', לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוּזִים - לא הלויית לי כלל, ולכן חייב לשלם, שהרי יש עדים שכבר הודה שלוה, ולא יכול לטעון עכשיו שפרע, שאנו דנים כאילו אמר גם שלא פרע, דְּאָמַר מַר, כֵּל הָאֹמְרָא לֹא לִיְתִי בְּאֹמְרָא לֹא פְּרַעְתִּי דְּמִי^ו שכל מי שאינו לוה אינו פורע^ז.

שוניו במשנה, סְמָךְ לֹא בּוֹתֵל אַחַר מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֵת הַכֵּל בְּיָדִי.

אָמַר רַב הוֹנָא, במקרה שהראשון בנה כותל גבוה מעל ארבע אמות, שלא צריך חבירו להשתתף עמו מעל ארבע אמות, ולמדנו שאם סמך לו השני כותל אחר מגלגלים עליו את הכל. אם סְמָךְ הַשְּׁנִי כּוֹתֵל רַק לְפַלְגָא - לחצי מהכותל הראשון, בגובה או באורך, סְמָךְ לְבִלְוָה - הרי זה כאילו סמך לכל, כי כנראה אחר כך ימשיך את כותלו כנגד כותל הראשון כולו^א, לכן צריך להשתתף בתשלום על כל כותלו של הראשון. וְרַב נַחְמָן אָמַר, רַק לְמֵאִי דְּסְמָךְ סְמָךְ, אֵין לְמֵאִי דְּלֹא סְמָךְ לֹא סְמָךְ, וישתתף רק בשיעור שכנגד הכותל שבנה. ומוֹדָה רַב הוֹנָא, בְּקַרְנָא וְלִפְתָא - בחיבור שבקרן זוית, כלומר, אם הכותל שבנה הראשון בין שתי החצרות מחובר לזוית ביתו של השני, ואחר כך בנה השני תוספת

א. ה. ב. ג. ה. ב. ד. שלהלכה אף מי שלוה בפני עדים, נאמן לומר פרעתי שלא בפני עדים, רש"י על פי הגמרא שבועות מא, א. ב. ה. המקשה הבין שנתתיו לך, משמע מוזמן קרוב, ואין לך בידך משפט מוזמן רחוק, כלומר שפרעתי מוזמן, בתוך זמנו. והשיב התרצן שנתתיו לך פירושו אפילו מוזמן רחוק, בתוך הזמן, ואין לך בידך פירוש מעולם לא היה, שיטה מקובצת בשם הראב"ד והר"י מיגאש. ו. הקצות החושן (לד, ד) הקשה מהכלל שכל האומר לא לוייתי כאומר לא פרעתי על שיטת המהר"י בן לב שגור הודאת בעל דין כמאה עדים דמי הוא מטעם התחייבות, והרי באומר לא לוייתי אי אפשר לומר שהוא בתור חיוב חדש, שהרי אדרבה הוא בא לפטור את עצמו בטענת פרעתי, ומכח קושיא זו ועוד קושיא דחה הקצות החושן את שיטת המהר"י בן לב. ז. ואין לחשוש שימשיך רק קצת ולא עד סוף הכותל, דאדרבה יש לומר כיון שסמך חצי והפסיק, כנראה זו הפסקה בשביל חצי העבודה, וימשיך לבנות כמו שבנה עד עכשיו, כלומר עוד חצי, פני שלמה. [אם כן מבואר מפרש 'סמך לפלגא' דוקא סמך למחצית, אך אם סמך לרביע וכדומה, אף אם עשה אפריזא או מקבצתא דכשורי (עיין להלן), לא מודה רב נחמן לרב הונא. ואולי לכן דקדקה הגמרא לומר 'סמך לפלגא' ולא 'סמך לפורתא']. ח. שלא בנה רק כותל, אלא שבנה בשנת הזה תוספת לביתו. והתבאר הוא, שאם בנה רק כותל יש אומדנא שימשיך אותו אחר כך, אבל אם בנה בנין, אין הדרך להמשיך אותו. ט. רש"י. והתוספות (לפי ביאור המהרש"א) מפרשים שיש כאן שני בריים, 'קרא' שהשני כיפף סוף הכותל לצדו, סימן שלא ימשיך יותר [וזה הולך על סמך לפלגא לאורך], 'לופתא' שהשני עשה ראש הכותל למעלה צד כדרך ראשי בתלים, סימן שלא ימשיך יותר למעלה [וזה הולך על סמך לפלגא לגובה]. י. כדי שלא יקבוצו קורות התקרה מהלחות שבכותל, רש"י. יא. בה"ש גורס 'באקבעתא'. יב. רש"י. והתוספות מפרשים, 'אפריזא' שהשני השאיר בסוף הכותל ראשי השורות בלבנים בולטות ושוקעות, סימן שעוד ימשיך יותר [וזה הולך על סמך לפלגא לאורך], 'אקבעתא דכשורי' שהשני עשה מקום הנחת ראשי הקורות [כרש"י, בין בקורה אחת בין בחורים קטנים], סימן שעוד ימשיך יותר למעלה [וזה הולך על סמך לפלגא לגובה]. יג. רש"י ורשב"א. כלומר שסוגיא זו מדברת בחזקת תשלום, שאין כאן חזקה ששילם, ולא בחזקת תשמיש כהסוגיא הבאה. אך הר"י מיגאש (בשיטה מקובצת) והרמב"ם (הלכות

וְעָבְדָהּ - כשהקדים אחד מהם ועשה חצי מעקה לגגו, ומהו דתימא גימא ליה איך - היינו חושבים שיוכל חבירו לומר לו, כיון שכבר התחלת לבנות מעקה, שקול אונקיותא ונבדיליה את בוליה - אשלם לך דמי מחצית המעקה ותבנה את כולו בגגך^[10], קא משמע לן דאמר ליה - יכול לענות לו, את מאי טעמא לא נבדיליה - משום מה אינך רוצה לבנות חצי מעקה בגגך, משום דמיתרע אשיתיה - משום שזה מכביד על כותלך, אגא נמי מיתרע ליה אשיתאי - גם אני אינני רוצה לבנות כל המעקה בגגי כדי לא להכביד על כותלי^[11], ואעשה רק את חיובי שהוא חצי מעקה.

אמר רב נחמן אמר שמואל, גג הפסוקה לחצר חבירו, כגון שהחצר גבוהה ושוה לגגו, ורואה מהגג לחצר חבירו, עושה לו בעל הגגני מעקה לגגו גבוה ארבע אמות כדי שלא יוכל לראות מהגג לחצר חבירו. אבל בין גג לגג לא יכולים לכפות זה את זה לעשות מעקה. ורב נחמן דידיה אמר בין גג לגג אינו זקוק לארבע אמות, אבל זקוק למחיצת עשרה טפחים. מבררת הגמרא, למאי צריך את המחיצה. אי דהויק ראייה, אם כן ארבע אמות בעינן, ולא די בעשרה טפחים. ואי דנתפס עליו כנגב - שאם אחד מהם יעבור את המחיצה לחבירו בלי רשות יידעו שנכנס לגגו, אם כן בסקיפס בעלמא סגיא - די במחיצה נמוכה של חתיכות עצים לאוין צריך עשרה טפחים. ואי דנתפס עליו ופליגאם שלא יוכלו לעבור מגג לגג, אם כן במחיצה הגבוהה בכדי שלא יודקרו הגדי בבת ראש - שלא יעבור בלי עיכוכל בפעם אחת בקלות^[12] סגי - מספיק, שהוא גובה שלשה טפחים, ואין צריך עשרה טפחים. מתרצת הגמרא, לעולם לא נתפס עליו כנגב^[13], אבל בסקיפס לא מספיק, כי כשיתפסוהו עובר מעל המחיצה מצי משתמיט ליה - יכול להתנצל ואמר מפיצור קמפיצורא - ולומר חפץ נפל מידי ונכנסתי אצלך ליטול^[14], אבל כשיש הפסק ביניהם במחיצת עשרה, לא מצי משתמיט ליה בהתנצלות זו. מקשה הגמרא, מיתבי, אם הנה חצרו גבוה למעלה מגגו של חבירו, אין נזקקין לו - אין בעל החצר צריך לעשות מחיצה בינו לבין הגג. מאי לאו, אין נזקקין לו כדלעיל. מתרצת הגמרא, לא, כוונת הברייתא שאין נזקקין לארבע אמות, אבל נזקקין למחיצת עשרה טפחים.

איתמר, שתי חצרות זו גבוהה למעלה מזו. אמר רב הונא, התחתון בונה לבדו מפיצורא^[15] ועושה ואין צריך העליון להשתתף עמו בזה, ונזקקין בונה ביחד עם התחתון רק מפיצורא של עליון ועושה הכותל משם ארבע אמות^[16] בהשתתפות שניהם. ורב הסדא אמר, נזקקין מפיצורא לתחתון מפיצורא ובוניה אתו ביחד. תנא כוותיה דרב הסדא, שתי חצרות זו למעלה מזו, לא יאמר העליון הריני בונה רק מפיצורא ועושה, אלא מפיצורא מפיצורא ובוניה. ואם היתה חצרו גבוהה למעלה מגגו של חבירו, אינו זקוק לו.

הנהו בי תרי - שני אחים שחילקו את בית אביהם דהו דירי - והיו גרים בו, חד הנה דירי עילאי וחד הנה דירי תתאי - אחד גר בקומה העליונה ואחד גר בקומה התחתונה. איתבר תתאי - טבעו כתלי הבנין באדמה, ואי אפשר להכנס לקומה התחתונה אלא בכפיפה. אמר ליה תתאי לעילאי - אמר התחתון לעליון, תא ונבנייה - בוא נסתור את הבית ונבנהו מחדש יחדיו^[17]. אמר ליה העליון לתחתון, אגא שפיר קא דאירגא - אני גר בדירתי כרגיל וטוב לי^[18].

בבית ארוך מאד עם הרבה חדרים, משתמש השוכר גם בזויה - בזויה היוצאים מהכתלים ובביתיה - בחורי הכתלים* אף שלא כנגד החדר ששכר עד ארבע אמות - עד מרחק ארבע אמות מהחדר ששכר^[19], ובגבוי הפותח למעלה, גם כן מותר להשתמש להניח חפצים וכדומה, כגון שגר בעלייה, אך רק במקום שנהגו להרשות לשוכרים להשתמש שם. אבל בתרין אפדני - בגינה הקטנה שכנגד פתח הטרקלין, לא התירו לשוכר להשתמש בכתלים, כיון שאינו עשוי להכנס לתוכה. ורב נחמן דידיה אמר, אפילו בתרין אפדני מותר לשוכר להשתמש, אבל ברקיה שאחורי הבתים לא התירו לשוכר להשתמש, אפילו כשחדרו פתוח לשם. ורבא אמר, אפילו ברקיה שאחורי הבתים מותר לשוכר להשתמש.

אמר רבינא, האי פשוטא דמטליתא - קורה של סוכה, שמך אותה על כותל חבירו, ולא מיחה בו, עד תלתין יומין - פחות משלשים יום לא הוי חזקה, ואינו יכול לטעון קניתי ממך את הזכות להניח קורה על כותלך, אבל בתר תלתין יומין - יותר משלשים יום הוי חזקה. ואי ספקה דמטליתא היא, עד שבעה יומין - תוך שבעה ימים לא הוי חזקה, אבל בתר שבעה יומין - אחרי שבעה ימים הוי חזקה, כיון שראה חבירו שעבר חג הסוכות והשאיר את הקורה היה צריך למחות^[20]. ואי חזקה בטינא - ואם חיבר את הקורה בטיט לכותל חבירו, לא חזקה הוי חזקה, שהיה צריך למחות בו מיד.

אמר אביי, שני בתים בשני צדי גג רשות הרבים, זה עושה מעקה לחצי גגו, זה עושה מעקה לחצי גגו, זה שאל כנגד זה - כגון זה עשה מעקה בצד צפון וזה בצד דרום, ומפידיה - וממשיך כל אחד מהם מעקהו עוד קצת בנוסף לחצי, כדי שיהיה מעט מן המעקים שתומים זה מול זה, וכך לא יראו בקלות^[21] מגג לגג. שואלת הגמרא, מאי אירגא - מדוע דוקא כששני הבתים בשני צדדים ברשות הרבים, אפילו יהיו ברשות הרבים נמי צריכים לעשות מעקה כולי. מתרצת הגמרא, רשות הרבים איצטרקא ליה - יש בו חידוש, מהו דתימא גימא ליה - יאמר אחד לחבירו, סוף סוף הוה בעית לאצטנועי - הרי אתה צריך להסתיר מפיני רשות הרבים שלא יראו בגגך, וגם אם עשה מעקה הרי לא תוכל להשתמש בשמישים צנועים מחמת בני רשות הרבים^[22], קא משמע לן דאמר ליה חבירו, בני רשות הרבים רק בטינא חזו לי - רואים אותי ביום, אבל בעלמא לא חזו לי - כלילה אינם רואים אותי, אתה בין בטינא בין בעלמא חזית לי - ואתה רואה אותי בין ביום ובין כלילה, לכן אתה חייב לעשות חצי מעקה כדי שאוכל להשתמש דברים צנועים כלילה בשעה שאין בני רשות הרבים רואים. אי נמי, בני רשות הרבים רק פי קאמינא חזו לי - כשאני עומד בגג רואים אותי, אך פי תיבנא לא חזו לי - כשאני יושב בגג אינם רואים אותי, את חזית לי בין פי קאמינא בין פי תיבנא - ואתה רואה אותי בין בעומדי ובין ביושבי. ועוד, בני רשות הרבים רק פי מנינו חזו לי - כשמעיינים טוב למעלה רואים אותי, אך פי לא מנינו לא חזו לי - כשאני מעיינים טוב אינם רואים אותי, את מפי לא נמי חזית לי - ואתה רואה אותי גם בלי עיון מיוחד, לכן תגדור כולי.

אמר מר לעיל, זה עושה מעקה לחצי גגו וזה עושה מעקה לחצי גגו זה שאל כנגד זה ומפידיה. שואלת הגמרא, פשיטא, לשם מה יצטרכו לעשות מעקה שלם כל אחד. מתרצת הגמרא, לא צריקא, דקדים חד מנייהו

כתבה הגמרא אי נמי, ועיין נחלת דוד (ד"ה איתמר). יט. אף שאסור להם לעשות כן ולא נחשדו על כך, אך חוששים שיענינו לצרכם למעלה ואז יראוהו, דרישה (קנט, א). כ. אף שאין מתכוין לכך, המאירי. כא. יש שאינם גורסים 'ומעדיף', שהרי עיקר קושית הגמרא על הירשא, ולא על הדק שמעדיף, ומכין. כב. הביא גורס 'ועבד דידיה'. כג. רבינו גרשום. כד. המאירי (לעיל ב, ב). כה. ר"ש ונמוקי יוסף על פי הגמרא לעיל (ב, ב). ולכן הגירסא כאן 'עושה' היא הנכונה, ולא הגירסא דלעיל (שם) 'עושה'. אף בעל החצר מסייע בגובה עשרה טפחים, טור ושלחן ערוך (קס). כו. וכמבוארת הסברא לעיל (ב, ב) שאומר לו בעל החצר, השימוש שלי בחצר הוא קבוע ואתה בגג מתרגל להזהר לא לעשות שימושים פרטיים כלל, אבל זמן השימוש שלך בגג אינו קבוע אלא מדי פעם ואיני יודע מתי תעלה לגג כדי שאתחבא ממך, ומשום כך איני עושה מחמתך תשמישים בחצרי כלל, לכן צריך בעל הגג לגדור. כז. כיון שהשימוש לשניהם אינו קבוע, יכולים להזהר זה מפני זה שלא יראום בתשמישיהם, רבינו גרשום. ועיין רש"י על פי הגמרא לעיל שם. כח. כלומר אלו היו דברי רב נחמן בשם שמואל, אך הוא בעצמו סובר וכו'. כט. ובהו גם בעל החצר צריך לסייעו, שאף הוא זקוק למחיצת נתפס כנגב, רשב"א וטור (קס). אך הבית יוסף (שם) כתב בדעת הרמב"ם שלדעת רב נחמן שגודר רק עשרה טפחים, אין בעל החצר צריך להשתתף כלל. עיין ברש"י (לעיל ב, ב) עירובין עב, א; עבודת זרה, ע, ב. א. בגמרא (עירובין טז, א) כתוב פעם אחת הלשון 'בבית אחת', ועיין הגהות היעב"ץ שם. א. רש"י שם. א. שפת היים. א. גמרא שם, פסקי היריד. א. וכמבוארת הסברא לעיל (ב, ב) שבעל הגג אינו משתמש בקביעות ויכול להזהר שלא יראו בעל החצר, רש"י. [אנאם בעל הגג היה צריך לעיל לעשות מחיצה כי מוזק לבעל החצר שהוא תשמיש קבוע ולא יכול להזהר, עיין שם, אך כאן כיון שהגג נמוך מהחצר אם כן הוא לא רואה כלל לחצרו]. א. ואם כן קשה, שלא גרע מגג לגג דלעיל שאמר רב נחמן שצריכים על כל פנים מחיצה עשרה, רבינו גרשום. ועיין עליות דרבינו יונה ובית יוסף (קס). לו. ובעל החצר משתתף עמו בזה, רבינו יונה. א. זו הברייתא המובאת לעיל במיתבי, עיין שם. א. לעיל שם פירשה הגמרא לרב נחמן 'אינו זקוק לך למחיצה ארבע אמות, אבל זקוק למחיצה עשרה טפחים. מ. רש"י. יש להעיר מניין לרש"י שמדובר באחים, אולי מדובר בשותפים או גם בשני בני אדם שאחד קנה בית ואחד קנה עליה, ובנחלת משה העיר בזה.

א. כגון לקבוע בהן מסמר ולסמך להם סולם, יד רמה (נח). אך אסור לעשות בהם זיזים, מאירי. ג. רש"י. והנמוקי יוסף כתב רק כנגד פתח הבית. ג. צריך להבין מה החידוש בזה. וביאר רבנו יונה בשני אומנים, או שהחידוש הוא שבסתמא כשאין שם מנהג ידוע אין משתמשים בעובי הכותל. ומה שלא אמר 'אבל לא בעובי הכותל', לפי שהיה ידוע להם שיש מקומות שנהגו להשתמש בעובי הכותל. ובשם רבי שלמה ש"ן מפרש שבמקום שנהגו בעלי בתים עצמם להשתמש בעובי הכותל אף כשהם משכירין משתמשים בו השוכרים. ד. הרגלים בוני בנינים חשובים לעשות, ועולים בה דשאים ויפה המראה לעיניים, רש"י. ונקרא תרביץ על שם שמרביצים אותו תמיד במים, שיטה מקובצת [ויש לפרש מה שכתב רש"י שכתב ויפה המראה לעיניים' לבאר מדוע אסור לו להשתמש, כי לא עשוי לתשמיש ולא למראה כלבו, וזה מה שממשיך רש"י וישם אין רשות לזה לתלות בכתלים כלום, שלא עשוי ליכנס לתוכו]. ה. רש"י. רבינו גרשום מבאר שגינה זו אינה עשויה להשתמש לבתים אלא ליושבי הפלטיין. ו. כלומר אלו היו דברי רב נחמן בשם רבה בר אבוה, אך הוא בעצמו סובר וכו'. ז. נמוקי יוסף. ח. אף בהחבה עצמה ולא רק בכתלים, סמ"ע (שני, א). ט. סוכה לצל, לא של חג הסוכות, וכדלהלן בגמרא. י. רש"י. ובכך מתפרשות כל האוגיות כאן בחזקת תשמיש. אך התוספות ואלא כתבו שמדובר בחזקת תשלומים, כיון משנתנו להם חזקת ששלים או לא [גמרא שלא כתבו סוגיא זו במפק חזקת הבתים]. יא. שבמשך שלשים יום אנשים רגילים לא להקפיד ואינם מוחים כי סבורים ששכנם צריך לצל לכמה ימים ויסירו משם, רש"י. יב. לאו דוקא, שהיה בשמיני עצרת עדיין לא סותר סוכתו, אלא שמונה ימים, תוספות. ולפי שיטת הראשונים דלעיל שבסוכה של מצוה יש שבעה ימים נוספים לשלשים יום, אפשר לומר שבעה דוקא, תורת חיים ופני שלמה. יג. ואף על פי שרשות הרבים רחבה לפחות שש עשרה אמות, היזק ראה אין לו שיעור, רשב"א, ובתשובת הרשב"א חלק ג (קסט) מבאר שהיזק ראה גירי ניהו, וגירי אין להם שיעור. יד. ואם לא מסכימים ביניהם איזה צד יבנה כל אחד, יפילו גורל, טור ושלחן ערוך (קנט, ב-ג). טו. אף על פי שיכול לעשות דברי הצנע בסמוך לחצי המעקה בגגו, חייבוהו להעדיף, מוכח מכאן שאפילו יש לאדם מקום בחצרו להצטנע, יכול לכפות חבירו להשתתף עמו בכותל משום היזק ראה, מרדכי (תעא). טז. אף על פי שבדאי הוא גבוה מהם יותר מארבע אמות, עיין רבינו יונה ורשב"א. יז. משום שהאור מועט והוא במקום גבוה, יד רמה (ו). יח. בתוספת טעם זה לא

* במקום שיש ציון מפיצורא בזה (א). יש לעין בילקש ראייתו" שבמקום המסתמא.

פי דין. שואלת הגמרא, היינו הך כמו המקרה הקודם, שיש זכות לאדם לומר שאינו חפץ לטרוח בפניו ביתו, והא תו למה לוי - ומה החידוש עוד במקרה השני?^[22] מתרצת הגמרא, הא קא משמע לן בן המקרה השני, דאף על גב דלא משתמש בבית זה אלא לאצור בהם תיבנא וביי ציבי בנעלמא - תבן ועצים בלבדי, בכל זאת יכול לטעון שקשה לו הטיחה להעבירם.^[23]

מספרת הגמרא, הנהו בי תרי אחי דפגמי בהדי הדדי - היו שני אחים שחלקו ירושת אביהם, חד מטבייה אספלידא וחד מטבייה תרביצא - אחד לקח טרקלין יפהי ואחד לקח גינה בצד הטרקלין והיתה מאירה לתוכו. אזל ההוא דמטבייה תרביצא - הלך בעל הגינה, וקא בני אשיתא אפומא דאספלידא - ובנה כותל גבוה בקצה גינתו בסמוך לפתח הטרקלין, בלא הפסק ארבע אמות. אמר ליה בעל הטרקלין, קא מאפלית עליי. אמר ליה בעל הגינה, בדידי קא בנינא - בניתי הכותל בשטחי, ואין לך חזקה לקבל אור לטרקלין לפני, שהרי חילקנו הרכוש רק כעת. אמר רב הווא, בדין קאמר ליה - בעל הגינה אמר כדן, ומותר היה לבנות את הכותל.^[24]

מקשה הגמרא, אמר ליה רבינא לרב אשי, מאי שנא מהא דתניא, שני אחין שהלכו רכוש אביהם, אהד מהן נמל שדה כרם, ואחד מהן נמל שדה לכן - תבואה, יש לו לבעל הכרם לקבל שטח של ארבע אמות בשדה לכן של אחיו, כדי שיוכל להסתובב עם המחרישה כשמגיע לקצה כרמו, שיעל מנת פן חלקו הרכוש. ואם כן גם כאן נאמר שעל מנת כן חילקו הרכוש שיהיה לו אור לטרקלין ולא יסתמנו אחיו. מתרצת הגמרא, אמר ליה רב אשי לרבינא, היתם לגבי כרם ושדה תבואה מדובר דעל דהדי - ששילם בעל הכרם לבעל התבואה את ההפרש על מה שלקח בחלקו כרם ששורה יותר משדה תבואה, ולכן צריך לקבל כרם מושלם, הכולל גם ארבע אמות של מעבר המחרישה.

הקשה רבינא לרב אשי, אכל הווא לגבי טרקלין וגינה, מאי מדובר, דלא נעלו דהדי - שלא שילם בעל הטרקלין לבעל הגינה את ההפרש בליקחתו את הטרקלין, בתמיהה, וכי בשופטני נסקינן - וכי מדובר כאן בטפשים, דהאי שקיל אספלידא והאי שקיל תרביצא ולא נעלו דהדי - שזה יטול טרקלין וזה יטול גינה ולא ישור את ההפרש. מתרצת הגמרא, אמר ליה רב אשי לרבינא, נהי דנעלו דהדי דמי לביני כשורי והודרי - אמנם שילם לו בעל הטרקלין את ההפרש עבור דמי בנין וקורות ורהיטי הגגני שלקח, אך דמי אורי - הפרש מעלת הטרקלין משום האויר שמולו לא נעלו דהדי - לא שילם לו, לכן צודק בעל הגינה שאמר שבונה בלוי.

שואלת הגמרא, ולימא ליה - שיאמר לו בעל הטרקלין לבעל הגינה, מעיקרא אספלידא פלגת לוי - כשחילקנו רכוש אבינו קבלתי טרקלין, השתא משוית לוי אידרונא - וכעת אתה עושה לי חדר חשוך, ולא על מנת כן שילמתי על הפרש שווי הטרקלין. מתרצת הגמרא, אמר רב שמי בר אשי, שמה בנעלמא פלג ליה - בעל הטרקלין שילם הפרש שווי בית ששמו טרקלין, ועדיין שמו טרקלין אף על פי שהוא מוסתר בכותל. מי לא - ומעין זה גם תניא, האומר לחבירו בית בור עפר אני מוכר לך, אף על פי שאחר כך רואה הקונה שאינו אלא ליתך - חצי כור, הגיעו - הרי זה מכור, מפני שלא מוכר לו אלא שמה - מקום ששמו 'בית כור', והוא דמיתקרי - ובתנאי שאכן מקום זה נקרא בפי האנשים בית כור.^[25] וכן האומר לחבירו פתח אני מוכר לך, אף על פי שאחר כך רואה הקונה שאין בו רמזים,^[26] הגיעו - הרי זה מכור, מפני שלא מוכר לו אלא שמה - מקום ששמו 'פרדס', והוא דמיתקרי - ובתנאי שמקום זה אכן נקרא פתח. וכן האומר לחבירו כרם אני מוכר לך, אף על פי שאחר כך רואה שאין בו גפנים כראוי לכרם, הגיעו, שלא מוכר לו אלא שמה, והוא דמיתקרי כרמא. הרי שכל שעדיין שמו עלי, אין לו טענה. וכן בעל הטרקלין אין לו טענה כי עדיין שמו טרקלין.^[27]

דוחה הגמרא, מי דמי - וכי זה דומה לשם, הרי היתם לגבי מכירה, מצי אמר ליה מוכר לולקח שמה וביני לך - יכול המוכר לומר לקונה מכרתי לך דבר ששמו כך ואכן שמו כך, אבל הווא לגבי טרקלין וגינה, מצי אמר ליה - יכול בעל הטרקלין לטעון, אדעתא דהכי פלגי דדאינא ביה כי היכי דדרו אבהתן - על דעת כן לקחתי טרקלין בחלקי, כדי לגור בו כשם שאבינו היה גר, והוא היה גר בו בלי הפרעת כותל. מתרצת הגמרא, אמרו ליה

אמר ליה התחתון לעליון, איסתריה אנא ונאננייה - אסתור את הבית ואבנהו מחדש מכספי לבד. אמר העליון לתחתון, לית לי דוקתא למידר בה - אין לי מקום לגור בינתיים כשאתה סותר ובונה מחדש. אמר ליה התחתון לעליון, אנא אוגר לך דוקתא - אני אשכור לך מכספי מקום לגור בינתיים. אמר העליון לתחתון, לא טרנהא^[28] - אינני רוצה לטרוח בטיחה זאת לפנות את ביתי.^[29] אמר התחתון לעליון, לא קא מותר לוי - אינני יכול לגור בביתי מפני דירתך. אמר העליון לתחתון, שוף אגריסך ועול ושוף אגריסך ופוק - תכופף קומתך עד כריסך ותכנס, ותכופף קומתך עד כריסך ותצא. אמר רב הווא, בדינא קא מעבב - העליון מעבב על פי דין ואינו חייב לפנות את דירתו. והני מילי - וכל מה שאמרנו שהעליון צודק, זהו דוקא באופן דלא קמו כשורי למטה מעשרה - שלא הגיעה התקרה למטה מעשרה טפחים, אכל קמו כשורי למטה מעשרה - אם הגיעה התקרה למטה מעשרה טפחים, מצי אמר ליה - יכול התחתון לומר לעליון, למטה מעשרה רשותא דידי הוא ולא משעבד לך - השטח שלמטה מעשרה טפחים הוא רשותי, ואיני משועבד לך ועליך להשתתף עמי.^[30] בסתירת ובנית הבית מחדש כיון שנכנסת לרשותי.^[31] והני מילי - ועוד, כל מה שאמרנו שהעליון צודק זהו דוקא באופן דלא אתנו גבי הדדי - שלא התנו בשעת החלוקה שכשיטבעו הכתלים יבנוהו שניהם, אכל אתנו גבי הדדי - אם התנו בשעת החלוקה שכשיטבעו הכתלים יבנוהו שניהם, סתרי וכו' שניהם ואף אם לא הגיעה התקרה למטה מעשרה טפחים.³²

שואלת הגמרא, וכי אתנו בהדי הדדי - וכשהתנו מראש לבנות ביחד, עד כמה תשקע התקרה שיוכל התחתון לכפות העליון לקיים ההסכם. משיבה הגמרא, אמרו רבנן קמיה דרבה משמיה דמר זוטרא בריה דרב נחמן דאמר משמיה דרב נחמן, באותה ששנינו לקמן^[33], רמו - גובהו של הבנין צריך להיות כהצי ארכו וכהצי רחבו יחדיו.^[34] דוחה הגמרא, אמר ליה רבה לרבנן שאמרו לו את השיעור הנ"ל, לא אמינא לכו - האם לא אמרתי לכם שלא תיתלו ביה בוקי פריקי - כדים ריקים, כלומר דברים שאינם נכונים ברב נחמן, אלא הכי אמר רב נחמן, השיעור הוא פי דדיריני אינשי - כמו שגרים אנשים. ומבאר הגמרא, וכמה זה. אמר רב הווא בריה דרב יהושע, כי היכי דעיילי איפורתא דמהווא - גובה שאפשר להכניס לתוכו חבילות קנים ארוכים שנושאים אנשי העיר מחווא על גבם, וחדר - ולסובבן לכל הצדדים בריח.³⁵

מספרת הגמרא, והוא נברא דנהה בני אשיתא אחורי פווי דהבריה - אדם בנה כותל אחורי חלונות חבירו בתוך ארבע אמות. אמר ליה בעל החלונות לבונה הכותל, קא מאפלית עליי - אתה מאפיל על חלונתי, ויש לי חזקה לפניך. אמר ליה בונה הכותל, סברנא לך הווא ונבירנא לך פווי עליי מאשיתאי - אסתום לך החלונות מכספי באבנים וטיט, ואפתח לך חלונות חדשים הגבוהים מכותלי שאירו בביתך. אמר ליה בעל החלונות, קא מרעת ליה לאשיתאי - כשאתה בביתי לפתוח את החלונות החדשים, יורעו כתלי בתי מחמת הדפיקות.^[36] אמר ליה בונה הכותל, סתנא לך לאשיתא עד דוקתא דכווי - אסתור ביתך עד מקום החלונות, ובנהו שוב מגובה זה ואעשה לך חלונות פווי בנניא עליי מאשיתאי - ואבנהו שוב מגובה זה ואעשה לך חלונות גבוהים מכותלי. אמר ליה בעל החלונות, אשיתא מתתאה עתיקא ומיעייל דתתא לא קנימא - קיר הישן מלמטה וחדש מלמעלה לא עומד, לכן איני מסכים שתסתור רק חציו עד החלונות. אמר ליה בונה הכותל, סתנא לך עד לארעא ונניא לך ונבירנא לך פווי בנניא - אסתור קיר ביתך עד הארץ, ואבנהו כולו שוב עם חלונות גבוהים מכותלי. אמר ליה בעל החלונות, תתא אשיתא תתא בכו ליה ביתא עתיקא לא קנימא - קיר אחד חדש בבית ששאר קירותיו ישנים לא עומדי, לכן איני מסכים שתסתור רק קיר אחד. אמר ליה בונה הכותל, סתנא לך לכו ליה ביתא ונניא לך פווי בנניא - אסתור כל ביתך ואבנהו מחדש עם חלונות גבוהים מכותלי. אמר ליה בעל החלונות, לית לי דוקתא למידר בה - אין לי מקום לגור בינתיים כשאתה סותר ובונה מחדש את ביתי. אמר ליה בונה הכותל, אגרינא לך דוקתא - אשכור לך מקום. אמר ליה בעל החלונות, לא טרנהא - אינני רוצה לטרוח בטיחה זו לפנות את ביתי. אמר רב הווא, בדין קא מעבב - בעל החלונות מעבב על

וגורם רק יציבי. יז. ויש להוכיח מגוף לשון הגמרא שמדובר בחבן ועצים, ממה שלא אמר לא טרנא' עד שציעי לו לסתור כל הכתלים, משמע שיכול להשתמש עדיין בבנין כל שלא ייסתר כולו, אהל משה. יח. רשי. והתוספות הביאו פירוש הערוך שפירש מערה, והקשו עליו. אלא פירשו שהיא אכסדרה שיש בה אורה גדולה, שפרוצה ברוח אחת. יט. רבינו גרשום. ויש מפרשים מול החלונות, עיין המאירי. ג. המאירי. כא. רבינו גרשום. ושיטה מקובצת הנו בשם רבינו ברוך כתב 'שדה ראיה לזרע'. כב. לא שיהיו שלו, אלא שמשועבדים לו בשעת חרישתו, ריטב"א. כג. כשיעור צמד בקר וכליו, רבינו גרשום. כד. רבינו גרשום. כה. רשי' לעיל ג, ב. כז. רבינו גרשום. כז. רשי' (שבת קכז, א; בבא מציעא קד, א). כח. עיין רבינו גרשום.

א. רשי. והתוספות פירשו 'תשפשיף'. ב. שכך מולך גרם, רבינו גרשום. ג. המאירי. ד. אין חידוש בזה שאם התנו צריכים להשתתף, אלא החידוש הוא המשך הגמרא בסמוך 'עד כמה', רמב"ן ורבינו יונה. ה. רשי' (עבורה זרה לו, ב; חולין ג, א). ו. רשי' (חולין שם). ומעולם לא אמר רב נחמן דבר זה שיבנה בית גבוה כזה, רבינו גרשום. ז. הבי"ח כתב שצריך לגרוס כדיריני אינשי. ח. רשי'. והרמב"ם (הלכות שכנים ד, ז) והמאירי כתבו 'בינונית'. והריטב"א כתב שהגמרא נקטה כפי רגילות אותו הזמן, ועיקר הענין שיוכל לטלטל כל כליו בכל ביתו בריח. ט. רבינו גרשום. י. רשי'. יא. רבינו גרשום. יב. רבינו גרשום. יג. רבינו גרשום. יד. שאין טיט החדש נדבק יפה בטיט הישן שיבש כבר. טו. ויש מפרשים שיש הוא גר שם לצורך זה, עיין המאירי. טז. בהגהות הבי"ח מוחק תיבת 'בי', כמבואר שיש עיין מזה כה. [א]. יח. עיין בילקע ראיות' שכתב המסבא.

מסכת בנא בתרא - פרק ראשון

לשער החצר לנועלו. רבן שמעון בן גמליאל אומר, לא כל החצרות ראויות לכפות להשתתף בבית שער, אלא רק הסמוכות לרשות הרבים. וכן בופין אותו - את בן העיר שמסרב להשתתף בבנות לעיר חומה ודלתים וקריח. רבן שמעון בן גמליאל אומר, לא כל העצירות ראויות לכפות להשתתף בחומה ודלתים ובריח, אלא רק הסמוכות לגבול הגויים. במה נהאמי האדם בעיר ויהא חייב להשתתף בתשלום פאנשי העיר, שנים עשר חדש. ואם קנהה בית דירה, הרי הוא פאנשי העיר מנד.

גמרא. שואלת הגמרא, ממה שמחייבים את בן החצר להשתתף בבניית בית שער, למימך בית שער מעצמות היא - הוא דבר טוב לעשותו, ונהא ההוא חסידא - חסיד אחד, דהנה רגיל אלזהו דהנה משתעי בהדיה - שהיה רגיל אליהו הנביא לדבר עמו, עבד בית שער - עשה אותו חסיד בית שער לחצרו, ותו לא משתעי בהדיה - ויותר לא דיבר עמו אליהו, כיון שהבית שער מפסיק בינו ובין העניים העומדים על פתח החצר, שאין קולם נשמע. מתרצת הגמרא, לא קשיא, הא - מה שמצאנו שבית שער הוא חסרון, מנאי הוא באופן שהבית שער בתוך החצר, שדלת החצר נעולה, והעני צועק מבחוץ והבית שער שבפנים עוצר את קולו ואינו נשמע, ונהא - מה ששינוי שבית שער הוא דבר הגון, מנאי - כאשר נעשה הבית שער מחוץ לחצר, שאז נכנס העני לתוך הבית שער ומגיע לפתח החצר וקולו נשמע. ואי בעית אימא, הא נהא מנאי - בשני המקרים מדובר שהבית שער מחוץ לחצרה, ולא קשיא הסתירה ביניהם, הא - מה שמצאנו שבית שער הוא חסרון, מדובר דאית ליה דלת - שיש לבית שער דלת, ועל ידי כן אין העני יכול לגשת עד לחצר, ונמצא שהבית שער עוצר את קולו, ונהא - מה ששינוי שבית שער הוא דבר הגון, מדובר דאית ליה דלת - שאין לבית שער דלת. אי בעית אימא, הא נהא דאית ליה דלת - בשני המקרים מדובר שיש לבית שער דלת, ולא קשיא, הא - מה ששינוי שבית שער הוא דבר הגון, מדובר דאית ליה פותחת - שיש לו מנעול והמפתח בתוכו, ונהא - מה שמצאנו שבית שער הוא חסרון, מדובר דאית ליה פותחת - שאין לו מנעול. אי בעית אימא, הא נהא - בשני המקרים מדובר דאית ליה פותחת - שיש לבית שער מנעול, ולא קשיא, הא - מה שמצאנו שבית שער הוא חסרון, מדובר דאית ליה פותחת דידה מנאי - שהמנעול מצוי מבפנים, ואין העני יכול לפתוח, ונהא - מה ששינוי שבית שער הוא דבר הגון, מדובר דאית ליה פותחת דידה מנאי - שהמנעול מצוי מבחוץ, ויכול העני לפתוח את הבית שער ולהיכנס.

שינוי במשנה, בופין אותו לבנות בית שער ודלת חצר.

תנאי, רבן שמעון בן גמליאל אומר, לא כל החצרות ראויות לכפות להשתתף בבית שער, אלא חצר הסמוכה לרשות הרבים - שפתוחה למבוי שאינו מפולש וסמוכה לרשות הרבים. היא ראונה לבית שער משום שבני רשות הרבים יכולים לראות לתוכה, ושאניה סמוכה לרשות הרבים -

מר ינוקא ומר קשישא בריה דרב הקדאי קרב אשי, רב חמא סובר שאין טענה רצונית לגור כמו שגרו אבותי, כיון שרב חמא הוא מנהרדעא, ונהרדעי לטעמייהו, דאמר רב נהמן אמר שמואל שהוא גם כן מנהרדעא, האהין שחלקו שדה גדולה של אביהם, ולקח אח אחד צד זה ואח אחד צד זה, אין להן לא דרך זה על זה - אין אח אחד יכול לטעון כשם שאבינו היה עובר מצד זה לצד זה, כך אעבור בשדך לשדי, ולא הונות זה על זה - אם חלקו שני בתים, אין אח אחד יכול לטעון לשני אל תבנה מול חלונותי לסתום את האור, כשם שהיה לי אור בימי אבינו, ולא סולמות זה על זה - אין אח אחד שקיבל עלייה יכול לשים סולם בחצר שקיבל אחיו כדי לעלות לעלייה כשם שאביהם היה עולה, ולא אמת המים זה על זה - אין אח אחד יכול להטות את המים מהנהר דרך שדה חבירו כדרך שאביהם היה עושה, והנהירו קהן שחלקו קבועות הן - כהלכה למשה מסיני שאין להשיב עליהן ויש לדון כך שכן ההלכה. ונהא אומר, יש להן דרך וחלונות וסולמות זה על זה.

ההוא שטרך דיתמי - אדם היה חייב לאביהם כסף, ושטר החוב אצלם, דנפיק עליה תברא - הלוה הוציא שובר שכתוב בו שפרע את החוב לאביהם. אומר רב חמא, אנבוי לא מנאי ליה - היתומים אינם יכולים לגבות את החוב על סמך השטר שבידם, ומיקרע לא קרעין ליה - אך לא קורעים ליתומים את השטר. ומבאר הגמרא, אנבוי לא מנאי ליה - היתומים אינם גובים את החוב, משום דנפק תברא עליה - שהלוה הוציא שובר המורה שהחוב נפרע, אך מיקרע לא קרעין ליה - לא קורעים להם את השטר, דכי נדלי תמי דילמא מיתו ראיה ומרעי ליה - משום שכשיגדלו היתומים אולי יוכלו להביא ראיה לערער את השובר שהוא שקרי, ויצטרך לשלם את החוב.

שואלת הגמרא, אומר ליה רב אהא בריה דרבא קרבנא, ההלכתא מאי - מה ההלכה בכל ארבעת המקרים שלמדנו, בהם פסק רב חמא. אומר ליה רבינא לרב אחא בריה דרבא, בבוהוה - בשלש המקרים הראשונים ההלכתא קרב חמא, דבר מתברא - חוץ ממקרה זה שיצא שובר מול שטר היתומים, משום דסדרי פסקי לא מחוקינן - כיון שיש שובר בפנינו עם עדים חתומים, מחזיקים את השובר כאמיתי ולא חוששים שהעדים חתמו בשקר. ולכן קורעים את שטר היתומים. מר זוטרא בריה דרב מרי אומר, בהא נמי - גם במקרה הזה ההלכתא קרב חמא, משום דאם איתא דתברא מעליה הוא - שאם באמת השובר היה אמיתי, איבעי ליה לאפוקי בתי אבוהון - היה צריך הלוה להראותו בחיי האב כדי להפטר מהחוב, ומדלא אפקיה שמע מינה זויפי וייפיה - וממה שלא הראהו בחיי האב מוכח שזיפף אותו ופחד להראותו לאב עצמו.

משנה. בופין אותו - את בן החצרה שמסרב להשתתף בבנות בית שער - מקום לשומר שירחיק את בני רשות הרבים להציץ בחצר, ודלת חצר -

עדי שקר, והנמוקי יוסף כתב שהשטר מזויף. יג. בית ששקע (ו, ב), בנה כותל מול חלונות (ו, א), בנה כותל על פתח הטרקלין (שם), שובר מול שטר היתומים (כאן). יד. רבינו גרשום. פו. ואפילו הגיע זמן השטר רק אחרי מיתת אביהם, כיון שידע הלוה שיש שטר עליו היה מוציא השובר בחיי אביהם ומזמנו לבית דין שיקרע את השטר, ראש בשם רבינו יוסף (אבן מיגאש). ודעת הרמ"ה שדוקא כשתבעו בשטר בחייו וזה לא הוציא אז את השובר. (ועיין סמ"ע קח, נא וש"ך שם לא). ואפילו השובר מקויים אנו חוששים שהוא מזויף, עליות דרבנו יונה. וחוששים שיש זימיה בצורה משלמת שאף העדים לא מרגישים, וגם אם באו העדים עצמם ואמרו שתחמתו ויש להם בו סימן מובהק, אי אפשר לגבות מהיתומים, משום שאין מקבלים עדים שלא בפני בעל דין, ואביהם מת כבר, ריטב"א. פו. החיובים האלו הם מדין מנהג המדינה, וכיון שרוצה שכולם ישמעו למנהגים שמעוללים לו, גם גמר ומקנה עצמו למנהגים המחייבים אותו, מרדכי (תפא) בשם רבינו יוסף טוב עלם. יז. שאף שיש שומר צריך דלת לשמירה בלילה, תפארת ישראל (יכין לד). יח. אבל מודה רבן שמעון גמליאל שכופים אותו להשתתף בבניית הדלת, תוספות (לעיל ב, ב ד"ה הזיקא). יט. כפי שיבואר בגמרא להלן. כ. כפי שיבואר בגמרא להלן. כא. ולא כתוב ישהה, כי אין די בשהיה בלבד אלא צריך שיגור שם, גלינוי הש"ס. כב. דוקא קנה, שטרח בוה, אבל יורש או שנתנו לו בחמנה אין כאן גילוי דעת שנחשב לאנשי העיר מיד, ולכן לא כתבה המשנה בסתם וזאם יש לו בית דירה, ריטב"א. כג. ומידתו של אליהו היא לרחם על העניים ולשלוח ברכה במזונותיהם, כפי שעשה עם האשה הצרפתי, עיין עקב. ובכך יהודיע ביאר, שמידה כנגד מידה על שלא ישמע את קול העני, לא שמע יותר את קולו של אליהו הנביא. כד. ומדובר כאן שאין לו דלת. כה. התוספות כותבים, שאין לגרוס 'הא והא מגואי', כיון שאם הבית שער בחצר אין כל חילוק בין אם יש דלת או לא, וכן אם יש מנעול, כי בכל אופן פתח החצר סגור ואינו יכול להתקרב אלא עד שם. כו. רש"י, אולם לפי התוספות מדובר במנעול שאין המפתח בתוכו (חתם סופר), ולשיטתם מתבאר שכאשר יש לו פותחת הוא חסרון ואילו כאשר אין לו פותחת הוא מעלה [וכן מרומז בסוף דברי התוספות שכאשר יש פותחת הוא חסרון], וכן כתב הרשב"א. כז. הצורה שבזמנם היו פתוחות למבוי, והמבוי היה פתוח לרשות הרבים. מבוי מפולש הוא פתוח לשני רשות הרבים משני צדדיו, ומבוי שאינו מפולש פתוח לרשות הרבים רק בצד אחד. כח. רבינו גרשום. כט. מבואר, שהחייב הוא משום היזק ראיה. וקשה, מה בכך שהיזק ראיה שמה היזק, הרי ההיזק אינו ממנו אלא מבני רשות הרבים ומאיה טעם יתחייב לסלק היזק אחרים אשר הוא אינו גורם להו. ואפשר לפרש הטעם משום שחצר שיש לה דלת שוה יותר מחצר שאין בה דלת,